

Standardy jakości Erasmusa w praktyce

Edukacja szkolna

Home

Standardy jakości Erasmusa w praktyce

Edukacja szkolna

STANDARDY JAKOŚCI ERASMUSA W PRAKTYCE. EDUKACJA SZKOLNA

Redakcja merytoryczna	Iwona Morawicz, Anna Kowalczyk, Joanna Przemieniecka, Edward Torończak
Autorzy	Agnieszka Bąk, Ewa Domagała-Zyśk, Agnieszka Fijałkowska, Marta Gołębiowska, Elżbieta Grymuza, Alina Karaśkiewicz, Anna Kowalczyk, Sylwia Kozioł, Iwona Morawicz, Anna Mozer-Margol, Daria Nawrot, Maria Podlasek-Ziegler, Joanna Przemieniecka, Michał Radkowski, Katarzyna Sopolnińska, Yassen Spassov, Beata Szcześniak-Piwowarska, Dominika Tokarz, Edward Torończak, Artur Wywigacz
Redaktor prowadząca	Barbara Jędraszko
Korekta	Maryla Błońska
Projekt graficzny i skład	Artur Ładno
Zdjęcia	Shutterstock, jeśli nie wskazano inaczej
Druk	Top Druk Łomża
Wydawca	Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji Narodowa Agencja Programu Erasmus+ i Europejskiego Korpusu Solidarności Al. Jerozolimskie 142a, 02-305 Warszawa www.frse.org.pl kontakt@frse.org.pl www.erasmusplus.org.pl

© Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, Warszawa 2024 (dodruk wydania 2021)

ISBN 978-83-66515-67-3

Publikacja została wydana przy wsparciu finansowym Komisji Europejskiej w ramach programu Erasmus+. Publikacja odzwierciedla jedynie stanowisko autorów i Komisja Europejska nie ponosi odpowiedzialności za jej treść.

Publikacja bezpłatna

Cytowanie: Morawicz, I., Kowalczyk, A., Przemieniecka, J., Torończak, E. i in. (2021). *Standardy jakości Erasmusa w praktyce. Edukacja szkolna*. Warszawa: Wydawnictwo FRSE.

Czasopisma i portale Wydawnictwa FRSE:

[języki:obce]
w szkole

europa
DLA AKTYWNYCH

euodesk
Polska

EUROPEJSKI
PORTAL MŁODZIEŻOWY

Więcej publikacji Wydawnictwa FRSE: www.czytelnia.frse.org.pl

Spis treści

Wprowadzenie	12
Słowo od Zespołu Edukacji szkolnej	14
<i>I. Priorytety horyzontalne programu Erasmus+ na lata 2021–2027</i>	
1. Włączenie społeczne i różnorodność	
Wysokiej jakości edukacja dla każdego	21
Kreowanie nowej jakości edukacji specjalnej kluczem do sukcesu uczniów z niepełnosprawnością intelektualną	26
Od szkoły pruskiej do planu daltońskiego	31
Jak program Erasmus+ definiuje osoby z mniejszymi szansami oraz specjalne potrzeby edukacyjne?	35
2. Środowisko i walka ze zmianą klimatu – Zielony Erasmus	
Edukacja ekologiczna w praktyce szkolnej	41
Poznajemy świat wokół nas – przygoda przedszkolaka pod gołym niebem	45
Nasza planeta to nasz dom	49
3. Rola i znaczenie transformacji cyfrowej w edukacji	
Nowoczesne technologie w edukacji szkolnej	53
Use it or lose it	56
Być szkołą jutra	60
Synergia Erasmus+ i eTwinning w działaniach projektowych	64
4. Uczestnictwo w życiu demokratycznym, społecznym i obywatelskim	
Aktywne uczestnictwo w życiu demokratycznym	69
Młodzi i aktywni	73
Projekty sektora Młodzież jako inspiracja do wzmocnienia kompetencji społecznych i obywatelskich u uczniów	77
<i>II. Prawidłowe zarządzanie mobilnościami w programie Erasmus+</i>	
Jak organizować mobilności Erasmus+	85
Individual pupil mobility – Indywidualna mobilność uczniów	97

Łączenie edukacji konsumenckiej z rozwojem przedsiębiorczości i nauką języków obcych	105
Mobilności wirtualne jako wyzwanie obecnych czasów	111
III. Sposoby upowszechniania rezultatów projektów Erasmus+	
Innowacje pedagogiczne jako przykład wdrażania rezultatów działań projektowych	119
Upowszechnianie rezultatów projektów Erasmus+: zasady, narzędzia i metody	127
Konkursy jako narzędzia upowszechniania rezultatów projektów	135
The European Innovative Teaching Award – Europejska Nagroda za Innowacyjność w Nauczaniu	141
Bibliografia	158

Oferta programu Erasmus+, sektor Edukacja szkolna na lata 2021–2027

Akcja 1. (KA1) Mobilność uczniów i kadry Edukacji szkolnej

PROJEKTY KRÓTKOTERMINOWE (KA122-SCH)

Zasady ogólne

- czas trwania projektu: 6–18 miesięcy;
- obowiązuje ograniczenie liczby mobilności do 30;
- do liczby mobilności nie wliczają się wyjazdy zaplanowane w celu przeprowadzenia wizyty przygotowawczej ani wyjazdy tzw. osób towarzyszących (np. opiekunów osób niepełnosprawnych, opiekunów uczniów);
- format ten jest otwarty tylko dla wnioskodawców indywidualnych, nie jest dostępny dla koordynatorów konsorcjów;
- organy prowadzące szkoły nie są uprawnionymi wnioskodawcami;
- możliwe jest realizowanie maksymalnie trzech projektów krótkoterminowych przez tego samego beneficjenta w ciągu obecnej perspektywy finansowej;
- wniosek jest szczegółowy: należy podać w nim instytucje przyjmujące lub kraje docelowe mobilności;
- doświadczenie w programie Erasmus+ nie jest wymagane;
- konieczne jest co najmniej 2-letnie doświadczenie w realizacji działań w danym obszarze edukacji.

Rodzaje kwalifikowanych działań

MOBILNOŚCI UCZNIÓW

- działania polegają na spędzeniu czasu na nauce, z rówieśnikami, w szkole w innym kraju;
- muszą odbywać się w szkole goszczącej, chyba że treść i jakość działań lepiej uzasadniają inne miejsce (np. inne miejsce w kraju szkoły goszczącej lub w siedzibie jednej z instytucji Unii Europejskiej);

- oprócz mobilności fizycznej wszystkie działania związane z mobilnością uczniów mogą zostać połączone z działaniami wirtualnymi;
 - podany minimalny i maksymalny czas trwania ma zastosowanie do komponentu mobilności fizycznej;
 - w przypadku każdego działania można zapewnić dodatkowe wsparcie osobom towarzyszącym uczestnikom z mniejszymi szansami lub uczestnikom niepełnoletnim, którzy wymagają nadzoru;
 - osoby towarzyszące mogą otrzymywać wsparcie przez cały czas trwania działania lub przez jego część;
 - poszczególnym typom mobilności są przyporządkowane różne stawki w kategorii „Wsparcie organizacyjne”.
- a. Krótkoterminowe mobilności uczniów (od 10 do 29 dni)**
- dla każdego uczestnika należy określić indywidualny program nauki;
 - dla uczestników z mniejszymi szansami mobilność może zostać zorganizowana w minimalnym czasie trwania dwóch dni, jeśli jest to uzasadnione;
- b. Grupowe mobilności uczniów (od dwóch do 30 dni)**
- grupa to co najmniej dwóch uczniów;
 - mobilność wymaga obecności opiekunów;
 - w działaniu muszą brać udział uczniowie z co najmniej dwóch krajów programu (tj. z instytucji wysyłającej i przyjmującej);
- c. Długoterminowe mobilności uczniów (od 30 do 365 dni)**
- dla każdego uczestnika należy określić indywidualny program nauki;
 - uczniowie uczestniczący w projekcie muszą być objęci programem edukacyjnym w szkole wysyłającej;
 - przed wyjazdem Narodowa Agencja zapewnia przygotowanie wszystkim uczestnikom.

MOBILNOŚCI KADRY

- działania w ramach mobilności muszą odbywać się za granicą, w wybranym kraju programu;
 - poszczególnym typom mobilności odpowiadają różne stawki w kategorii „Wsparcie organizacyjne”;
- a. Obserwacje, czyli tzw. *job shadowing* (od dwóch do 60 dni)**
- zazwyczaj wymagają od uczestników znajomości języka obcego na poziomie komunikatywnym;
- b. Kursy i szkolenia (od dwóch do 30 dni)**
- kursy metodyczne, metodyczno-językowe, specjalistyczne, językowe;
 - za wybór kursów i szkoleń odpowiedzialni są wnioskodawcy;
 - kwalifikowalne opłaty za kursy zostaną ograniczone do maksymalnie 10 dni na uczestnika (80 euro/dzień, a maksymalnie 800 euro na uczestnika w projekcie);

c. Prowadzenie zajęć w placówkach zagranicznych, czyli tzw. *teaching assignment abroad* (od dwóch do 365 dni)

- zazwyczaj wymagają od uczestników znajomości języka obcego na poziomie komunikatywnym.

DZIAŁANIA WSPIERAJĄCE

a. Wizyty przygotowawcze

- maksymalnie trzech/troje uczestników;
- nie są kwalifikowanym działaniem w odniesieniu do kursów i szkoleń;
- mogą być przeprowadzane przez osoby uprawnione do udziału w działaniach związanych z mobilnością, pracowników i osoby zaangażowane w organizację projektu;
- muszą odbyć się przed samą mobilnością, której dotyczą;
- nie są samodzielnym działaniem, lecz wsparciem dla mobilności pracowników lub osób uczących się;
- każda wizyta przygotowawcza musi mieć jasne uzasadnienie i musi służyć poprawie włączenia, zakresu i jakości działań związanych z mobilnością;
- osoby uczące się mające uczestniczyć w długoterminowej mobilności edukacyjnej oraz uczestnicy z mniejszymi szansami mogą odbyć wizyty przygotowawcze do swoich działań.

b. Goszczenie ekspertów zagranicznych (od dwóch do 60 dni)

- zaproszonymi ekspertami mogą być osoby z innego kraju programu;
- eksperci mogą np. przeprowadzić szkolenie dla pracowników szkoły, zademonstrować nowe metody nauczania lub pomóc w przekazaniu dobrych praktyk w zakresie organizacji i zarządzania;
- miejscem pobytu ekspertów i nauczycieli jest zawsze organizacja beneficjenta.

c. Goszczenie szkolących się nauczycieli z zagranicy (od 10 do 365 dni)

- organizacja składająca wniosek może przyjmować szkolących się nauczycieli, którzy chcą odbyć staż za granicą;
- organizacja przyjmująca otrzyma wsparcie na rzecz zorganizowania takiego działania;
- instytucja wysyłająca uczestnika (która może ubiegać się z tego tytułu o finansowanie w ramach programu Erasmus+) powinna pokryć koszty podróży uczestnika i zapewnić mu wsparcie indywidualne;
- działania są przeznaczone dla uczestników, którzy biorą udział w programie kształcenia nauczycieli (lub w innym programie edukacyjnym dla osób prowadzących szkolenia lub edukatorów) lub którzy niedawno ukończyli go w innym kraju programu;
- miejscem pobytu zaproszonych nauczycieli jest zawsze organizacja beneficjenta.

Możliwości wymienione w punktach b) i c) to specjalne rodzaje działań, w ramach których organizacje składające wniosek mogą zapraszać do swojej organizacji ekspertów lub szkolących się nauczycieli. Celem przedsięwzięcia nie jest stworzenie dwukierunkowej wymiany, a raczej sprowadzenie osób, które mogą pomóc w rozwoju i umiędzynarodowieniu organizacji składającej wniosek.

AKREDYTACJE ERASMUSA (KA120-SCH)

Zasady ogólne

- czas obowiązywania Akredytacji: przyznaje się ją raz na cały okres programowania, co oznacza odejście od corocznych konkursów wniosków oraz stabilne finansowanie na kilka kolejnych lat;
- nie ma ograniczeń co do liczby mobilności: co roku wnioskuje się o budżet na konkretną liczbę działań; możliwa jest też korekta Planu Erasmus przedłożonego we wniosku o Akredytację (KA120-SCH);
- organy prowadzące szkoły (zarówno jednostki samorządu terytorialnego – JST, jak i organizacje pozarządowe – NGO) są uprawnionymi wnioskodawcami;
- we wniosku o Akredytację (KA120-SCH) nie trzeba podawać organizacji partnerskich;
- organizacja składa wniosek o Akredytację, a po jej otrzymaniu uproszczone wnioski o budżet (KA121-SCH), w których zostają uwzględnione działania na 15 miesięcy; istnieje możliwość przedłużenia działań w zakresie jednego wniosku o dofinansowanie do 24 miesięcy;
- wnioskowanie o budżet jest możliwe raz do roku w ramach odrębnego naboru (KA121); format ten jest otwarty zarówno dla wnioskodawców indywidualnych, jak i dla koordynatorów konsorcjów;
- doświadczenie w programie Erasmus+ nie jest wymagane;
- konieczne jest co najmniej dwuletnie doświadczenie w realizacji działań w danym obszarze edukacji.

Rodzaje kwalifikowanych działań

- mobilności uczniów (mobilności grupowe, mobilności długoterminowe i mobilności indywidualne);
- wyjazdy kadry (obserwacje, kursy i szkolenia oraz działania typu *teaching assignment*); działania wspierające (wizyty przygotowawcze, goszczenie ekspertów zagranicznych i szkolących się nauczycieli).

Akcja 2. (KA2) Współpraca organizacji i instytucji w dziedzinie edukacji szkolnej

Zasady ogólne

- uprawnione do wnioskowania są: przedszkola, szkoły, władze oświatowe, szkoły wyższe, instytuty badawcze, placówki doskonalenia nauczycieli, stowarzyszenia, fundacje, poradnie psychologiczno-pedagogiczne, instytucje kultury, przedsiębiorcy itp.;
- w nowej perspektywie programu mogą uczestniczyć również szkoły i inne organizacje.

Rodzaje i charakterystyka partnerstw

	Partnerstwa w zakresie współpracy (KA220)	Partnerstwa na małą skalę (KA210)
Zakres/działania	współpraca międzynarodowa obejmująca m.in. wytwarzanie rezultatów edukacyjnych (programy, metody, narzędzia itp.) oraz wymianę wiedzy, doświadczeń, dobrych praktyk	wymiana dobrych praktyk, współpraca instytucji o mniejszym potencjale, np. nowych instytucji w programie Erasmus+, podmiotów mniej doświadczonych w działaniach międzynarodowych
Rodzaje kwalifikowanych działań i mobilności	nie istnieją predefiniowane kategorie działań ani rezultatów; możliwe działania to: spotkania projektowe, tworzenie rezultatów i ich upowszechnianie, mobilności edukacyjne uczniów i kadry, działania lokalne, inne działania mające na celu podnoszenie jakości rezultatów i zwiększanie wpływu projektu na sektor edukacji	nie istnieją predefiniowane kategorie działań ani rezultatów; wnioskodawca planuje cele, działania i rezultaty, które opisuje we wniosku
Partnerstwo	min. trzy instytucje z trzech krajów programu	min. dwie instytucje z dwóch krajów programu
Czas trwania	od 12 do 36 miesięcy	od sześciu do 24 miesięcy

Dofinansowanie	120 tys. euro, 250 tys. euro lub 400 tys. euro	30 tys. euro lub 60 tys. euro
Finansowanie	ryczałt na cały projekt	
Kto składa wniosek	wniosek do Narodowej Agencji w danym kraju składa wyłącznie elektronicznie koordynator projektu w imieniu wszystkich partnerów projektowych i tylko on podpisuje umowę z Narodową Agencją ze swojego kraju na realizację projektu	
Ile wniosków składa jeden skład partnerski	jeden skład partnerski może złożyć jeden wniosek w danym terminie	

Rodzaje kwalifikowanych działań

MOBILNOŚCI KADRY

- międzynarodowe spotkania projektowe – spotkania koordynatorów projektu z instytucji partnerskich służące zarządzaniu projektem, w tym m.in. uzgadnianiu realizacji kolejnych etapów projektu, monitorowaniu i ewaluacji projektu oraz dotychczas zrealizowanych działań i rezultatów;
- działania związane z uczeniem się, nauczaniem i szkoleniami.

MOBILNOŚCI UCZNIÓW

- działania związane z uczeniem się, nauczaniem i szkoleniami:
 - mogą trwać od jednego do 365 dni;
 - mogą być organizowane w dowolnej konfiguracji uczniów i kadry;
 - służą osiągnięciu celów projektu;
 - powinny przewidywać równy dostęp do mobilności;
- uczestnicy działań powinni mieć zapewnione przygotowanie kulturowe, edukacyjne oraz wsparcie i bezpieczeństwo podczas mobilności;
- uczestnicy powinni mieć zapewnione rozpoznanie i uznanie efektów uczenia się.

Wprowadzenie

Oddajemy w Państwa ręce publikację *Standardy jakości Erasmusa w praktyce. Edukacja szkolna*, która ma na celu przekazanie informacji na temat najnowszych priorytetów i oferty programu Erasmus+ na lata 2021–2027 w sektorze Edukacja szkolna. Staramy się w niej podpowiedzieć Państwu, w jaki sposób prowadzić realizowane projekty, aby ich jakość odpowiadała obowiązującym Standardom jakości Erasmusa, oraz jak korzystać z doświadczeń zdobytych w poprzedniej edycji programu.

Choć oferta poszczególnych akcji zmieniła się, to struktura obecnie wdrażanego programu Erasmus+ pozostała taka sama. Nie należy zatem porzucać planów, których nie udało się Państwu zrealizować we wcześniejszych latach, a kontynuować je i wprowadzać potrzebne zmiany w ramach obecnego programu, który – co należy wyraźnie podkreślić – jest kontynuacją poprzedniej perspektywy finansowej.

W obecnej ofercie sektora Edukacja szkolna nadal znajdą Państwo możliwość pozyskania dofinansowania na projekty mobilności i na projekty współpracy. W ramach tych inicjatyw wciąż możliwe jest realizowanie mobilności mieszanych, wyjazdów kadry, uczniów lub współpraca z partnerami zagranicznymi. Dodatkowo program umożliwia zaplanowanie tzw. działań wspierających w formie wizyt przygotowawczych oraz goszczenia zagranicznych ekspertów czy szkolących się nauczycieli. W ofercie sektora Edukacja szkolna znajdą Państwo odpowiednie formaty projektów zarówno dla nowych uczestników, jak i dla doświadczonych organizacji, planujących zaangażować się w inicjatywę wieloletnie. Te wszystkie możliwości czynią Erasmusa+ programem zdecydowanie bardziej dostępnym i włączającym.

Komisja Europejska sformułowała najważniejsze wyzwania stojące przed edukacją na terytorium Unii Europejskiej w latach 2021–2027 za pomocą czterech priorytetów horyzontalnych, które są jednocześnie nazywane ogólnymi Standardami jakości Erasmusa. Są to:

1. Włączenie społeczne i różnorodność,
2. Pogłębianie wiedzy na temat zrównoważonego rozwoju i działań na rzecz klimatu oraz promowanie korzystania z ekologicznych środków transportu (Zielony Erasmus),
3. Rozwijanie ogólnodostępnej edukacji cyfrowej wysokiej jakości i potencjału cyfrowego (Cyfrowy Erasmus),
4. Zwiększanie uczestnictwa w życiu demokratycznym i zaangażowania obywatelskiego.

W niniejszej publikacji znajdą Państwo m.in. analizy, interpretacje i porady praktyczne odnoszące się do każdego z tych priorytetów. Zarówno eksperci, jak i sami beneficjenci podjęli wspólnie z pracownikami Fundacji Rozwoju Systemu Edukacji (FRSE) – Narodowej Agencji Programu Erasmus+ i Europejskiego Korpusu Solidarności próbę wprowadzenia Państwa w nowszy, ale jednak już dobrze znany świat Erasmusa+. Świat, który zarówno dzięki ofercie programu, jak i Państwa pomysłom, determinacji i zaangażowaniu, nadal może zmieniać się na lepsze.

Alicja Pietrzak

dyrektor

*Biura Edukacji szkolnej, Młodzieży
i Europejskiego Korpusu Solidarności,
Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji*

Słowo od Zespołu Edukacji szkolnej

Organizacje realizujące działania związane z mobilnościami są zobowiązane do przestrzegania Standardów jakości Erasmusa, których dotyczy ta publikacja. Zachowanie ich umożliwia wszystkim uczestnikom zdobycie oczekiwanych doświadczeń w zakresie mobilności, osiągnięcie konkretnych efektów uczenia się oraz zadbanie o to, by wszystkie organizacje otrzymujące finansowanie z programu realizowały cele założone we wnioskach. Zasady te odnoszą się również do projektów konsorcjów, w przypadku których, także w ramach projektów mobilności, Standardy jakości Erasmusa mają zastosowanie do działań realizowanych przez wszystkie organizacje będące beneficjentami, tj. do ich koordynatorów i organizacji członkowskich konsorcjów. Dlatego warto zasady te i standardy poznać i stosować już na wstępie, na etapie planowania działań w ramach programu Erasmus+. Aby ułatwić Państwu to zadanie i przybliżyć aspekty jakościowe programu, zachęcamy do zapoznania się ze standardami i ich interpretacją przedstawionymi w niniejszej publikacji.

*Zespół Edukacji szkolnej,
Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji*

Standardy jakości Erasmus

Zasady ogólne (priorytety horyzontalne)

- **Włączenie i różnorodność:** beneficjenci są zobowiązani przestrzegać zasad włączenia i różnorodności w każdym aspekcie swojej działalności, a także muszą zapewnić sprawiedliwe i równe warunki wszystkim uczestnikom. Tam, gdzie to możliwe, organizacje powinny aktywnie angażować uczestników o mniejszych szansach, a także maksymalnie wykorzystać środki finansowe i narzędzia przyznane w programie.
- **Działania nienaruszające równowagi ekologicznej i odpowiedzialność za środowisko:** beneficjenci są zobowiązani do promowania wśród uczestników zachowań odpowiedzialnych i przyjaznych dla środowiska. Organizacje, wykorzystując fundusz przyznany w ramach wsparcia na podróż, powinny dążyć do tego, aby wybierać jak najbardziej ekologiczne środki transportu.
- **Edukacja cyfrowa, w tym współpraca wirtualna, mobilność wirtualna i mobilność mieszana:** beneficjenci powinni wykorzystywać nowoczesną technologię i innowacyjne metody uczenia się, aby usprawnić swoją współpracę z organizacjami partnerskimi. Beneficjenci powinni w jak największym stopniu wykorzystywać do tego celu narzędzia cyfrowe, platformy internetowe i inne możliwości, jakie gwarantuje program.
- **Aktywne uczestnictwo w sieci organizacji Erasmus:** jednym z celów programu jest wspieranie rozwoju Europejskiego Obszaru Edukacji. Beneficjenci powinni dążyć do tego, by stać się aktywnymi członkami sieci Erasmus, np. przez przyjmowanie uczestników z innych krajów lub uczestnictwo w wymianie dobrych praktyk, a także w innych działaniach kontaktowych organizowanych przez Narodowe Agencje lub inne instytucje. Organizacje mające doświadczenie w realizacji projektów powinny dzielić się wiedzą z tymi, które mają mniejsze doświadczenie w tym zakresie, zapewniając im doradztwo, opiekę mentorską lub inne wsparcie. Ponadto, jeśli to możliwe, organizacje powinny zachęcać swoich uczestników do udziału w różnego rodzaju aktywnościach dla uczniów, a także do działania w sieciach Erasmus.

Zasady szczegółowe

Prawidłowe zarządzanie mobilnościami

- **Kluczowe zadania – odpowiedzialność za realizację:** beneficjenci muszą samodzielnie koordynować i wdrażać najważniejsze działania zaplanowane we wniosku. To na nich spoczywa odpowiedzialność za ich prawidłową implementację. Beneficjenci nie powinni zlecać wykonywania tych działań organizacjom wspierającym. Za kluczowe zadania uznaje się zarządzanie przyznanymi środkami finansowymi, kontakt z Narodową Agencją, raporty na temat wdrażanych działań, a także decyzje, które będą miały znaczący wpływ na założenia projektowe, jakość i rezultaty wdrażanych aktywności (np. wybór mobilności, czas ich trwania, organizacje przyjmujące, ewaluację, efekty uczenia itp.).

- **Organizacje wspierające, transparentność i odpowiedzialność:** podczas realizacji projektu beneficjenci mogą w kwestiach praktycznych korzystać z porad, pomocy lub usług innych organizacji, o ile zachowują pełną kontrolę nad założeniami projektowymi, jakością i rezultatami wdrożonych działań (opisano to w podpunkcie *Kluczowe zadania – odpowiedzialność za realizację*). Jeśli beneficjent wykorzystuje fundusze przyznane w ramach programu na zapłatę innym organizacjom za określone zadania podwykonawcze, to musi formalnie określić obowiązki takich organizacji. Należy upewnić się, że wymienione obowiązki są zgodne ze Standardami jakości Erasmusa i chronią przyznane w ramach projektu środki finansowe. W umowie zawartej między beneficjentem i organizacją wspierającą należy uwzględnić następujące elementy: zakres zadań do wykonania, sposób kontroli jakości wykonanych zadań, konsekwencje w przypadku niskiej jakości świadczonych usług oraz środki zaradcze, jakie zostaną podjęte w razie odwołania lub zmiany ustalonego harmonogramu usługi, które zagwarantują sprawiedliwy i zrównoważony podział ryzyka w przypadku nieprzewidzianych zdarzeń. Dokumenty określające te obowiązki muszą zostać udostępnione Narodowej Agencji do wglądu. Organizacje, które pomagają beneficjentowi w określonych zadaniach wdrożeniowych (płatnych lub *pro bono*), będą uważane za organizacje wspierające i muszą zostać uwzględnione i zarejestrowane na oficjalnej platformie służącej do raportowania. Zaangażowanie organizacji wspierających musi przynieść wyraźne korzyści beneficjentowi i przełożyć się na jakość działań w zakresie mobilności. We wszystkich tych przypadkach, niezależnie od zaangażowania organizacji wspierających, to beneficjent pozostaje odpowiedzialny za rezultaty i jakość realizowanych działań.
- **Środki wpłacane przez uczestników:** jako formę współfinansowania przewidziano w programie możliwość, że organizacja wysyłająca może zwrócić się do uczestników mobilności z prośbą o współfinansowanie kosztów działań i usług niezbędnych do realizacji mobilności. Wysokość wkładu uczestników musi pozostać proporcjonalna do dotacji przyznanej na realizację zaplanowanych działań, musi być wyraźnie uzasadniona, zbierana na zasadach *non profit* i nie może stwarzać niesprawiedliwych barier dla uczestników, zwłaszcza tych o mniejszych szansach. Dodatkowe opłaty lub inny wkład uczestników nie mogą być gromadzone przez organizacje wspierające lub innych dostawców usług wybranych przez organizację wysyłającą.
- **Wdrażanie rezultatów działań związanych z mobilnością w organizacji:** beneficjent musi wdrożyć rezultaty działań (np. wiedzę dotyczącą rozwoju zawodowego zdobytą przez kadre) w regularnej pracy instytucji, aby przynosiły one wymierne korzyści całej organizacji, pracownikom i uczniom.
- **Rozwijanie zdolności:** beneficjenci powinni korzystać ze środków przyznanych w programie (zwłaszcza ze wsparcia organizacyjnego) w sposób, który stopniowo i długoterminowo

będzie zwiększał ich zdolność do pracy na arenie międzynarodowej. W wypadku konsorcjum wszystkie organizacje powinny korzystać z tego wsparcia.

- **Regularne aktualizacje:** beneficjenci muszą regularnie uzupełniać informacje o planowanych i ukończonych mobilnościach, korzystając z narzędzi udostępnionych w tym celu przez Komisję Europejską.
- **Gromadzenie i wykorzystywanie informacji zwrotnych od uczestników:** organizacje wysyłające są odpowiedzialne za to, aby każdy uczestnik mobilności wypełnił standardowy raport z mobilności, dostarczony przez Komisję Europejską. Organizacje wysyłające powinny wykorzystać informacje zwrotne dostarczone przez uczestników, aby usprawnić swoje kolejne działania.

Informacje dla liderów konsorcjów

- **Podział zadań:** podział zadań między lidera konsorcjum i organizacje członkowskie musi zostać ustalony z góry. Zadania, w tym zadania kluczowe, powinny być przydzielone tak, aby umożliwić wszystkim organizacjom uczestniczącym w konsorcjum realizację celów i nieustanny rozwój.
- **Podział środków finansowych:** fundusze przyznane na działania konsorcjum powinny zostać podzielone między lidera konsorcjum i organizacje członkowskie w sposób uczciwy i przejrzysty, proporcjonalnie do zadań i potrzeb organizacji uczestniczących.
- **Wspólne podejmowanie decyzji:** wszyscy członkowie konsorcjum muszą brać udział w podejmowaniu decyzji mających wpływ na uczestników mobilności, na członków konsorcjum i na podejmowane przez nich działania.
- **Wybór organizacji przyjmujących i współpraca z nimi:** członkowie konsorcjum biorą czynny udział w wyborze organizacji przyjmujących i mają możliwość bezpośredniego kontaktowania się z nimi.
- **Dzielenie się wiedzą i zasobami:** jeśli lider konsorcjum utworzył konsorcjum, to w zakresie jego obowiązków leży promocja i koordynowanie działań wynikających z przystąpienia do programu, a także czynny udział w rozwoju organizacji będących członkami konsorcjum (np. przez szkolenia dla pracowników, nawiązywanie kontaktów z nowymi partnerami przyjmującymi lub promowanie dobrych praktyk). W tego rodzaju konsorcjum koordynator musi aktywnie wspierać organizacje członkowskie w wypełnianiu zobowiązań wynikających ze Standardów jakości Erasmusa i musi upewnić się, że członkowie konsorcjum są odpowiednio zaangażowani w zadania, które mają bezpośredni wpływ na ich uczestników (np. selekcja, monitorowanie lub definicja efektów uczenia się).

Zapewnienie Standardów jakości i wsparcie dla uczestników

- **Ustalenia praktyczne:** organizacje wysyłające muszą zapewnić wsparcie logistyczne (wnioski wizowe, ubezpieczenie, podróż, zakwaterowanie itp.). Jeśli zadania te są delegowane na uczestników lub firmę zewnętrzną, to organizacja wysyłająca pozostaje odpowiedzialna za weryfikację jakości wykonanych zadań.
- **Zdrowie, bezpieczeństwo i przestrzeganie obowiązujących przepisów:** wszystkie działania muszą być organizowane z zachowaniem standardów bezpieczeństwa i ochrony uczestników zgodnie z obowiązującymi przepisami (np. dotyczącymi zgody rodziców, minimalnego wieku uczestników itp.). Beneficjent musi zapewnić uczestnikom odpowiednie ubezpieczenie, zgodnie z ogólnymi zasadami programu i obowiązującymi rozporządzeniami.
- **Wybór uczestników:** uczestnicy muszą zostać wybrani w drodze transparentnego, uczciwego i niewykluczającego procesu rekrutacji.
- **Przygotowanie:** uczestnicy muszą zostać odpowiednio przygotowani do pobytu w kraju organizacji przyjmującej pod względem praktycznym (logistycznym, językowym itp.) oraz kulturowym. Przygotowanie powinno zostać zorganizowane we współpracy z organizacją przyjmującą i z rodzinami goszczącymi, w przypadku gdy ma to zastosowanie.
- **Monitorowanie i mentoring:** w stosownych przypadkach na podstawie formatu działania organizacje wysyłające i przyjmujące muszą wyłonić mentora lub inną kluczową osobę, która będzie wspierać uczestników podczas ich pobytu w organizacji goszczącej i która pomoże im osiągnąć pożądane efekty uczenia się. Szczególną uwagę należy zwrócić na wprowadzenie i integrację uczestników w organizacji przyjmującej oraz na monitorowanie samego procesu uczenia się.
- **Wsparcie w trakcie działania:** uczestnicy muszą mieć możliwość ubiegania się o wsparcie i pomoc zarówno w organizacji wysyłającej, jak i przyjmującej w dowolnym momencie w trakcie trwania mobilności. Osoby kontaktowe w obu organizacjach, forma kontaktu i protokoły w przypadku zaistnienia wyjątkowych okoliczności muszą zostać zdefiniowane przed rozpoczęciem mobilności. Wszyscy uczestnicy muszą zostać poinformowani z wyprzedzeniem o tych ustaleniach.
- **Wsparcie językowe:** beneficjent musi zapewnić odpowiednie szkolenie językowe, dostosowane do zawodowych i osobistych potrzeb uczestników. Jeśli jest to możliwe, beneficjent powinien maksymalnie wykorzystać środki finansowe i narzędzia zagwarantowane przez program w tym zakresie.
- **Efekty uczenia się:** dla każdego uczestnika lub grupy uczestników należy ustalić oczekiwane efekty uczenia się w okresie mobilności. Efekty uczenia się muszą zostać uzgodnione między organizacjami wysyłającymi i przyjmującymi, a także uczestnikami mobilności (w przypadku wyjazdów indywidualnych). Forma umowy zależy od rodzaju mobilności.

- **Ocena efektów uczenia się:** efekty uczenia się i inne korzyści wynikające z mobilności powinny być systematycznie ewaluowane. Wyniki ewaluacji należy przeanalizować i wykorzystać w celu podnoszenia jakości przyszłych działań.
- **Uznawanie efektów uczenia się:** formalne, nieformalne i pozaformalne efekty uczenia się i inne rezultaty osiągnięte przez uczestników działań związanych z mobilnością muszą zostać uznane przez organizację wysyłającą. Do uznania należy wykorzystać dostępne narzędzia europejskie i krajowe.

Upowszechnianie rezultatów i wiedzy na temat programu

- **Dzielenie się rezultatami w organizacji:** organizacja wysyłająca powinna aktywnie uczestniczyć w upowszechnianiu rezultatów programu w samej organizacji i w tym zakresie stwarzać możliwości samym uczestnikom, aby mogli oni dzielić się swoimi doświadczeniami z rówieśnikami. W przypadku konsorcjów proces upowszechniania powinien odbywać się w obrębie całego konsorcjum.
- **Dzielenie się wynikami z innymi organizacjami i z opinią publiczną:** beneficjent powinien dzielić się rezultatami z innymi organizacjami i z opinią publiczną.
- **Upublicznienie źródła finansowania:** beneficjent powinien poinformować szerszą opinią publiczną o udziale w programie. Beneficjent musi również poinformować wszystkich uczestników o źródle dotacji, którą otrzymali.

Priorytety horyzontalne programu Erasmus+ na lata 2021–2027

Włączenie społeczne i różnorodność

Środowisko i walka ze zmianą klimatu
– Zielony Erasmus

Rola i znaczenie transformacji cyfrowej w edukacji

Uczestnictwo w życiu demokratycznym, społecznym i obywatelskim

Wysokiej jakości edukacja dla każdego

Promowanie równych możliwości i równego dostępu do edukacji, włączenia społecznego, różnorodności i sprawiedliwości w edukacji jest jednym z głównych priorytetów współczesnego szkolnictwa na każdym jego etapie

Działania takie umożliwiają integralny rozwój każdego ucznia, w tym podejmowanie i rozwijanie znaczących relacji z innymi osobami oraz wyposażanie dzieci i młodzieży w niezbędne kompetencje poznawcze, społeczne i emocjonalne, umożliwiające budowanie włączającego społeczeństwa, w którym – niezależnie od różnic wynikających m.in. ze stanu zdrowia, poziomu sprawności, pochodzenia czy wyznania – każdy człowiek jest pełnoprawnym uczestnikiem wszystkich działań.

Edukacja włączająca zatem to nie tyle kolejny model edukacji, ile podejście zmieniające dotychczasowe paradygmaty myślenia i działania. Zarówno w perspektywie historycznej – analizując edukację od czasów starożytnych do współczesnych, jak i w perspektywie geograficznej – przyglądając się systemom edukacji w różnych zakątkach świata, możemy zaobserwować **cztery podejścia do edukacji**:

- **wykluczające**, w którym odmawia się prawa do edukacji niektórym grupom osób;
- **segregacyjne**, w którym edukacja niektórych grup uczniów odbywa się wyłącznie w wydzielonych placówkach;
- **integracyjne**, w którym grupy uczniów mogą uczyć się w instytucjach kształcenia ogólnego, ale w specjalnie wydzielonych klasach (oddziałach, grupach);
- **włączające**, w którym wszyscy uczniowie mogą uczyć się razem, adekwatnie do posiadanych talentów i możliwości.

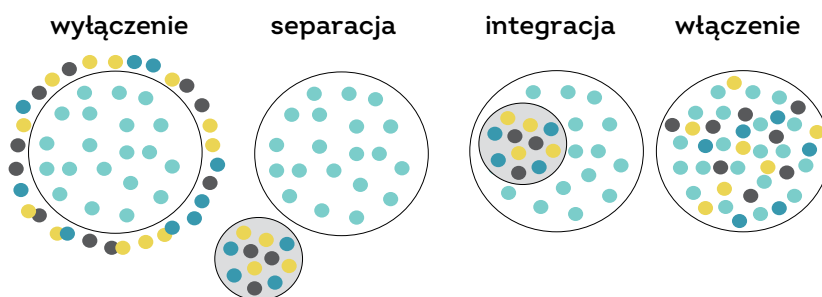
Dzisiaj jesteśmy przekonani, że jedynie edukacja włączająca, czyli taka, która zapewnia „wysokiej jakości kształcenie dla każdego ucznia” (Domagała-Zyśk 2018), jest adekwatnym podejściem do edukacji. W edukacji włączającej już na etapie projektowania procesu uczenia się i nauczania, rozumianego jako tworzenie podstawy programowej, programu nauczania, projektu edukacyjnego, czy też scenariusza konkretnej lekcji, respektuje się różnorodność uczniów, a w proponowanych rozwiązaniach uwzględnia się zróżnicowane potrzeby i możliwości poznawcze, społeczne, językowe i emocjonalne potencjalnych odbiorców działań. Kluczowe zdaje się użycie w tym kontekście słowa „każdego” (*every*) zamiast powszechnie stosowanego „wszystkich” (*all*). Paradygmat „one size fits all” zdecydowanie nie sprawdza się w edukacji. Tak jak nie ma „przeciętnego ucznia” – bo w każdym zespole klasowym spotykają

się uczniowie o różnorodnych potrzebach i możliwościach, tak też utopią jest projektowanie „edukacji dobrej dla wszystkich”. Będzie ona edukacją dobrą – edukacją wysokiej jakości – wtedy, gdy **każdy** z jej uczestników będzie przekonany, że może uczyć się i być nauczonym razem z innymi, ale w sposób spersonalizowany, pozwalający na pełny, integralny rozwój.

*Edukacja włączająca nie jest zatem „wyrównywaniem szans”.
To tworzenie równych szans od samego początku
projektowania określonego działania edukacyjnego.*

Rysunek 1. Cztery podejścia do edukacji

Źródło: opracowanie własne na podstawie Ridley-Duff 2018.

W edukacji włączającej nie koncentrujemy się wyłącznie na praktyce. Techniki i rozwiązania praktyczne mogą być różnorodne i są wtórne wobec zadania budowania „włączającej kultury” we wspólnotach edukacyjnych (Booth, Ainscow 2002), a także przekonania wszystkich uczestników procesu edukacji, że są zaproszeni do współtworzenia proponowanych działań i aktywnego w nich udziału. W instytucji o wysokim poziomie kultury włączającej nie tylko każdy uczeń czuje się zaproszony i doceniony, ale poczucie przynależności i silnego związku z określonym działaniem edukacyjnym jest też doświadczeniem pracujących tam nauczycieli, rodziców i innych osób, np. dziadków bądź osób ze środowiska lokalnego. Instytucja lub projekt nie będą w pełni włączające, jeśli pracujący w nich nauczyciele nie będą się z nimi identyfikowali, a rodzice będą czuli się intruzami. Nie jest możliwe budowanie edukacji włączającej tylko dla niektórych uczniów, z wyłączeniem i brakiem zgody na uczestnictwo innych grup osób. Kluczem do edukacji włączającej jest budowanie poczucia przynależności i wspólnoty otwartej dla każdej osoby.

Podstawowym elementem w edukacji włączającej jest **dostrzeżenie i adekwatna ocena zróżnicowanych potrzeb uczniów**. Dotychczas w edukacji kontekst „integracji” rozważano prawie wyłącznie w kategoriach niepełnosprawności lub specjalnych potrzeb edukacyjnych.

W edukacji włączającej potrzebna jest natomiast świadomość znacznie większego zróżnicowania uczniów, wynikającego nie tylko z ich stanu zdrowia i zdolności poznawczych, ale także z kontekstu osobowościowego, rodzinnego i społecznego. W edukację na równych prawach powinni móc włączyć się wszyscy uczniowie, także ci, którzy są np. wyjątkowo nieśmiali, mają doświadczenie migracji, mieszkają w miejscowości pozbawionej stabilnego łącza internetowego, mówią w rodzinie w innym języku/dialekcie niż ten używany w szkole, świętują uroczystości religijne w inny sposób, niż robi to większość rówieśników. Wśród starszych uczniów i studentów szczególnej uwagi wymagają także osoby łączące obowiązki szkolne z wychowywaniem dzieci czy opieką nad osobami zależnymi lub też te powracające do systemu edukacji po okresie przerwy wynikającej np. z trudnych doświadczeń osobistych czy rodzinnych.

***Edukacja włączająca nie jest likwidowaniem barier.
To tworzenie środowiska edukacyjnego wolnego od barier.***

Edukacja włączająca, jak wspomniano powyżej, nie polega na zmianie sposobu wejścia do budynku szkoły, strategii, metody czy scenariusza wtedy, kiedy w grupie, której oferujemy jakieś działanie edukacyjne, pojawia się uczeń z dodatkowymi potrzebami. To **kreowanie środowiska edukacyjnego wolnego od barier**, taki styl działania, w którym na etapie projektowania danego działania nauczyciel każdorazowo zakłada, że w grupie odbiorców mogą znaleźć się uczniowie ze zróżnicowanymi czy dodatkowymi potrzebami.

Aby móc skutecznie planować działania edukacyjne w ten sposób, warto wybrać **model projektowania uniwersalnego**. Zintegrowany model projektowania uniwersalnego w edukacji – Universal Learning Design (CAST 2011, Domagała-Zyśk 2015, Żółkowska 2016, Wilczenski 2014) rozumiany jest jako koncepcja edukacyjna, która zapewnia różnorodność i elastyczność w sposobie:

- przedstawiania informacji,
- prezentowania wiedzy i umiejętności przez uczniów, a także
- motywowania uczniów do pracy.

Dzięki tym czynnikom możliwe jest utrzymanie wysokich oczekiwań dotyczących osiągnięć każdego z uczniów oraz dostarczenie każdemu z nich materiałów, z których będą mogli efektywnie korzystać, aby nabywać wiedzę i kompetencje. Działania edukacyjne podejmowane w modelu projektowania uniwersalnego charakteryzują się szerokim spektrum celów nauczania, zróżnicowaniem metod i strategii nauczania i uczenia się, a także bogactwem środków dydaktycznych i form pracy. Projektowanie uniwersalne w edukacji warto odróżnić od indywidualizacji. W podejściu indywidualnym zakłada się

ideę stosowania wobec każdego ucznia indywidualnie dostosowanych metod, technik czy strategii dydaktycznych (*different design for different person*), co jest niewykonalne w pracy z grupą – nie jest możliwe prowadzenie dwudziestu pięciu lekcji jednocześnie. W modelu projektowania uniwersalnego proponuje się nie tyle „likwidowanie barier” i zmienianie strategii w odpowiedzi na potrzeby uczniów, ile uwzględnianie różnorodności zespołu klasowego już na etapie projektowania lekcji czy spotkania: wydarzenie (tzn. lekcja, zadanie, test) jest wtedy jedno, ale każdy może w nim efektywnie uczestniczyć.

W kreowaniu włączających działań edukacyjnych ważne jest przestrzeganie następujących zasad:

1. **Zasady różnorodności** – dotyczącej zarówno przebiegu działań edukacyjnych, w których stosuje się różnorodne strategie, metody i techniki, jak i procesu oceniania, w którym wykorzystuje się co najmniej dwie różne formy, np. odpowiedź ustną albo pisemną, wykonanie plakatu lub napisanie eseju. Różnorodne strategie uczenia się i oceniania są proponowane każdemu uczniowi (nie tylko uczniom z dysfunkcjami), co pozwala na unikanie dyskryminacji i zwiększanie poziomu uczestnictwa. Różnorodność oznacza także, że występujące w materiałach edukacyjnych postaci reprezentują uczniów o różnych cechach fizycznych, pochodzących z różnych rodzin i środowisk. Dzięki temu uczeń może utożsamiać się z tymi postaciami i nabrać przekonania, że proces uczenia się wiąże się bezpośrednio z jego osobistym doświadczeniem.
2. **Zasady dostępności fizycznej** – zgodnie z którą działania edukacyjne powinny być przygotowywane tak, aby były fizycznie dostępne dla każdej osoby chcącej wziąć w nich udział. Zatem nawet nie znając listy uczestników, powinniśmy założyć, że niektórzy z nich będą mieli trudności z chodzeniem, słyszeniem czy rozumieniem skomplikowanych treści. Dlatego przygotowując określone wydarzenie, musimy zaplanować je w sposób dostępny i zapewnić np. podjazd, pętlę indukcyjną czy czytelne symbole wizualne ułatwiające uczestnikom zrozumienie oczekiwań organizatorów.
3. **Zasady dostępności percepcyjnej** – zgodnie z którą każdy materiał edukacyjny zostaje przygotowany tak, aby mógł być odebrany co najmniej dwoma zmysłami, np. nagranie zostaje opatrzone napisami/transkrypcją, plik tekstowy zostaje opracowany tak, że można go odczytać z wykorzystaniem czcionki o różnej wielkości, różnego kontrastu tekstu i tła, a także odsłuchać go, również w wersji zwolnionej.
4. **Zasady dostępności językowej** – w myśl której materiały edukacyjne są przygotowywane w sposób umożliwiający zapoznanie się z nimi także uczniom z trudnościami językowymi i komunikacyjnymi. Polecenia są formułowane w sposób zrozumiały, nieznanne pojęcia – wyjaśniane, a tekst zostaje opatrzony także elementami wizualnymi i symbolami zgodnie z zasadą, że tekstowi towarzyszy obraz, a obrazowi – słowo.

5. **Zasady wspierania autonomii ucznia** – zgodnie z którą działania edukacyjne są planowane tak, aby zachęcały ucznia do poszukiwania nowych rozwiązań i do samokształcenia. Służą też temu informacje zwrotne i proces oceniania kształtującego, w którym uczeń dowiaduje się szczegółowo o własnych postępach i dalszych możliwościach rozwijania wiedzy i kompetencji.

Zastosowanie powyższych zasad umożliwia większości uczniów efektywny udział w działaniach edukacyjnych. Przygotowanie wysokiej jakości edukacji dla każdego ucznia zakłada jednak także konieczność wykorzystywania bardziej specjalistycznych rozwiązań wszędzie tam, gdzie są one potrzebne. Mogą one obejmować zarówno działania grupowe, jak i indywidualne, wykorzystanie języka migowego, środków komunikacji alternatywnej i wspomagającej (**Augmentative and Alternative Communication – AAC**) czy też zatrudnienie asystentów.

**prof. Ewa Domagała-Zyśk – ekspertka zewnętrzna FRSE,
Katolicki Uniwersytet Lubelski**

Projekt Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego nr 3
im. Jana Matejki w Krakowie

Kreowanie nowej jakości edukacji specjalnej kluczem do sukcesu uczniów z niepełnosprawnością intelektualną

Nauczyciele na Maltę wyjeżdżali z mieszanymi uczuciami. Wrócili zainspirowani, z gotowymi pomysłami, świadomi, że metody, które stosują, są skuteczne. W swojej pracy nadal poszukują nowych rozwiązań

Małgorzata Kulka przegląda internet. Szuka inspiracji do kolejnych wyjazdów. Jest świadoma, że nawiązywanie współpracy z instytucjami z zagranicy przynosi korzyści. Wpisuje w wyszukiwarkę hasło: „szkoły specjalne”. Jeden z pierwszych wyników: „reforma edukacji na Malcie”. Klika. Dowiaduje się, że w tym wyspiarskim kraju stworzono centra pomocowe dla dzieci i młodzieży z niepełnosprawnościami. Czyta z zainteresowaniem.

Jest dyrektorem Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego nr 3 w Krakowie. Uczą się tu dzieci i młodzież z umiarkowaną, znaczną i głęboką niepełnosprawnością intelektualną. Wśród nich sporo jest takich, które dodatkowo cierpią na autyzm, niedosłuch czy niedowidzenie. Pod jednym dachem przebywają kilkulatkowie, którzy zaczynają tu naukę, i uczniowie szkoły przysposabiającej do pracy, którzy pod opieką ośrodka zostają do 24. roku życia. W zajęciach rewalidacyjno-wychowawczych, podnoszących sprawność intelektualną i ruchową, uczestniczą wychowankowie do 25. roku życia. Oprócz zajęć o charakterze edukacyjno-terapeutycznym prowadzonych przez pedagogów specjalnych, mają też zajęcia m.in. z fizjoterapeutami,

logopedami czy psychologami. To zupełnie inny model wychowawczy niż na Malcie. Tam po reformie systemu kształcenia w zakresie edukacji specjalnej stworzono centra pomocowe, oddzielne dla każdego etapu nauki.

Starsi robią śniadania młodszym

Maltańskie rozwiązanie budzi mieszane uczucia wśród kadry krakowskiego ośrodka. Część nauczycieli chwali je, ponieważ każde dziecko trafia do ogólnodostępnej szkoły, a uczniowie z niepełnosprawnościami w centrach pomocowych mają dodatkowe zajęcia rewalidacyjno-rehabilitacyjne. – Na tym powinna polegać edukacja włączająca. Robi się wszystko, by dzieci z deficytami rozwojowymi uczyły się ze zdrowymi rówieśnikami, a jednocześnie zapewnia się im miejsce dodatkowe, gdzie zostają objęte pomocą – mówią zwolennicy maltańskiego rozwiązania.

Nauczyciele, którym się to nie podoba, zwracają uwagę, że centra pomocowe na Malcie to cztery osobne szkoły: dla najmłodszych, dla uczniów późniejszych klas podstawówki, dla młodzieży ze szkół ponadpodstawowych i dla tych, którzy ukończyli 18. rok życia. – Dziecko znajduje się tylko w gronie rówieśników. Nie ma różnorodności takiej jak u nas – mówi dyrektor Małgorzata Kulka. Dodaje, że ośrodek, którym kieruje, realizuje projekty polegające na współpracy między starszymi i młodszymi podopiecznymi. – W ten sposób uczą się wzajemnej akceptacji i tolerancji – wyjaśnia. Podaje przykład „Śniadaniowni”. To projekt, w ramach którego starsze dzieci przygotowują posiłek dla młodszych kolegów z ośrodka. Wcześniej muszą się dogadać, co będą jeść, jakie produkty trzeba kupić. Raz w tygodniu wspólnie spotykają się na śniadaniu przygotowanym przez starszych wychowanków. – Dla młodszych stanowią wzór do naśladowania – dodaje.

Telefony z Krakowa na Malte

Mimo różnych ocen reformy edukacji na Malcie Małgorzata Kulka chce odwiedzić tamtejsze centra pomocowe. – Interesowało mnie, jak one funkcjonują i w jaki sposób pracuje się tam z podopiecznymi – wyjaśnia dyrektor placówki. Dodaje, że kilka lat wcześniej wyjeżdżała do podobnych instytucji w Wielkiej Brytanii i wróciła zainspirowana, z pomysłami na to, co można zmienić w krakowskim ośrodku.

Małgorzata Kulka z pomocą nauczycielki, która świetnie zna język angielski, szuka w sieci informacji o centrach pomocowych na Malcie. – Zadzwoniliśmy, przedstawiliśmy się, powiedziałyśmy, że szukamy partnerów do projektu z programu Erasmus+. Nasi rozmówcy z Malty zareagowali na naszą propozycję entuzjastycznie. Wspólnie doszliśmy do wniosku, że możemy wymienić się doświadczeniami – relacjonuje Małgorzata Kulka.

W ten sposób powstał projekt „Kreowanie nowej jakości edukacji specjalnej kluczem do sukcesu ucznia z niepełnosprawnością intelektualną”. – Komisja rekrutacyjna programu Erasmus+ zakwalifikowała nas tak, że np. nauczycielka, która uczy w podstawówce w ośrodku, trafiła do centrum pomocowego na Malcie, obejmującego ten etap edukacyjny. Miało to sens, bo dzięki temu każdy z nas mógł poznać inne metody i narzędzia pracy z uczniami w różnym wieku i na różnych etapach edukacyjnych – mówi Kulka.

Zajęcia z literatury w basenie

Na Malcie nauczyciele z Krakowa podglądali m.in. zajęcia z hydroterapii. – To zajęcia tematyczne w wodzie, prowadzone z wykorzystaniem metody Halliwick. Odbývają się w relacji jeden na jeden. Mają nie tylko relaksować, ale przede wszystkim uczyć pływać, z uwzględnieniem możliwości uczestników. Bazują na prawidłowych rotacjach ciała, kształtują pozytywne nastawienie uczniów do nowej sytuacji. W zależności od aranżacji i od pomysłowości prowadzącego w wodzie mogą odbywać się zajęcia z literatury, muzyki, a nawet matematyki – opowiada Małgorzata Kulka. W maltańskiej placówce część niepełnosprawnych dzieci bierze też udział w zajęciach o charakterze rehabilitacyjnym w jacuzzi.

Oba pomysły spodobały się nauczycielom z Krakowa. Był plan, by podobne rozwiązanie wdrożyć w ośrodku. – Zabrakło nam pieniędzy na wybudowanie basenu. Staraliśmy się o pomoc finansową od miasta, ale bezskutecznie. Nie posiadamy też jacuzzi, ponieważ budynek ośrodka nie pozwala na taką instalację – wyjaśnia dyrektor placówki.

Urządzenie, które sprawia radość

Podczas pobytu na Malcie nauczyciele z Krakowa zauważyli, że są tam tablice interaktywne, a dzieci z niepełnosprawnością pracują na iPadach. Oba te rozwiązania wprowadzono w ośrodku. – Udało nam się zakupić tablice interaktywne. Mamy je teraz w każdej klasie. Dostęp do iPada ma każdy potrzebujący tego uczeń. Zainstalowaliśmy na nich aplikację MÓWik. To polskie oprogramowanie do komunikacji wspierającej oraz terapii mowy – mówi Małgorzata Kulka.

Na Malcie nauczycieli z Krakowa zachwyliło i zainspirowało urządzenie Optimusic, czyli zestaw interaktywnych kamer. – To narzędzie aktywizujące uczniów z głębszą i głębszą niepełnosprawnością. Pozwala łączyć np. naukę przedmiotów dzięki opowiadaniu bajek

połączonych z konkretnymi dźwiękami z wykorzystaniem sprzętu świetlno-dźwiękowego. Możliwości tego urządzenia są nieprawdopodobne. Najwięcej zależy od kreatywności i wiedzy nauczyciela. Urządzenie jest tak zaawansowane technologicznie, że można w nim samemu pisać programy – zachwyca się Małgorzata Kulka. – Widziałam na Malcie, jak na to urządzenie reagują uczniowie z głęboką niepełnosprawnością. To dzieci, które często żyją w swoim świecie i nie zawsze reagują na to, co dzieje się wokół nich. Urządzenie to sprawiało im radość i aktywizowało je do działania. Po powrocie do Polski dyrektor ośrodka w Krakowie kupił Optimusic dla swoich podopiecznych.

Boso po ścieżkach ogrodu

Na terenie ośrodka pojawił się także ogród doświadczania świata ze ścieżkami sensorycznymi. Kilka lat przed wyjazdem na Maltę pedagodzy z Krakowa odwiedzili szkoły specjalne w Wielkiej Brytanii. Tam pierwszy raz zetknęli się z hortiterapią, która pozwala jej uczestnikom odzyskać równowagę psychiczną dzięki możliwości przebywania w ogrodzie. – Jeszcze kilka lat temu hortiterapię traktowaliśmy jak innowację pedagogiczną. Teraz jest codzienną praktyką – opowiada Małgorzata Kulka.

W ogrodzie sensorycznym jest kilka rodzajów ścieżek, po których przechadzają się uczniowie ośrodka. Raz pod stopami mają piasek, innym razem korę czy kamień. W ten sposób podopieczni ośrodka w ramach rehabilitacji reagują na dotyk. W ogrodzie rosną też rośliny o różnych barwach i strukturze liści – są kłujące, delikatne, szeleszczące. – Ogród działa na wiele zmysłów. Chcemy pobudzić dotyk, wzrok, zapach i słuch – wyjaśnia dyrektor ośrodka. Dodaje, że ogród znajduje się z dala od ulic, więc nie niesie się tam szum przejeżdżających aut. Słychać za to śpiew ptaków. Ogród tak zachwyił gości z Malty, że sami zastanawiają się, czy nie stworzyć podobnego u siebie.

Po kilku latach od realizacji projektu placówki partnerskie wciąż ze sobą współpracują. Nauczyciele z Malty już dwukrotnie odwiedzili Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy nr 3 w Krakowie. Wymieniają się doświadczeniami, podglądają wzajemnie i myślą o kolejnych wspólnych projektach.

Nauczyciele chcą się rozwijać

– Wyjazd na Maltę utwierdził nas w przekonaniu, że najskuteczniejsza jest indywidualizacja procesu nauczania. Każdy uczeń powinien być porządnie zdiagnozowany przez zespół specjalistów, którzy wybiorą odpowiednie metody i narzędzia pracy. Trzeba patrzeć na dziecko całościowo. Pedagog specjalny musi współpracować z rehabilitantem, psychologiem, logopedą. Tak samo robią w innych krajach i widać, że metoda, którą wprowadziliśmy, przynosi efekty – mówi Małgorzata Kulka.

Przyznaje, że jest entuzjastką programu Erasmus+. – Pozwala on nauczycielom poznać kolegów z innych krajów, którzy pracują z młodzieżą z podobnymi trudnościami. Dobrze jest zobaczyć, jak można robić coś w inny sposób. Miło, gdy czasem uświadamiamy sobie, że nasze rozwiązania są lepsze niż te stosowane u zagranicznych partnerów. Ale nie chodzi tu o rywalizację. Chcemy zebrać doświadczenia zawodowe i wymieniać się nimi. Najcenniejsze jest to, że nasi nauczyciele ciągle poszukują nowych rozwiązań i chcą się rozwijać.

Michał Radkowski – korespondent FRSE

Projekt Szkoły Podstawowej nr 9 w Kołobrzegu

Od szkoły pruskiej do planu daltońskiego

Współpraca, samodzielność, odpowiedzialność i refleksja to cztery filary nauczania daltońskiego – korzyści z tego, na pierwszy rzut oka kontrowersyjnego, modelu edukacji jest jednak znacznie więcej

Agnieszka Bąk, korespondentka FRSE: „Together we make a difference”
– Razem robimy różnicę, to nazwa projektu, który wiele zmienił w Państwa szkole. A miał na celu wyrównanie szans edukacyjnych wśród uczniów.

Wioletta Skowrya, dyrektor SP nr 9 w Kołobrzegu: Ważne jest to, dlaczego zaczęliśmy go realizować. W naszej szkole pojawiły się dzieci z zespołem Aspergera, ze spektrum autyzmu i afazją. Na początku mieliśmy dwójkę takich uczniów, każdy był inny – mieli inne lęki, inne problemy. Nauczyciele stosowali w takiej sytuacji określony schemat postępowania. Musieli dostosować go do danego ucznia, dobrać metody i formy pracy typowo behawioralnej. Kilkoro naszych nauczycieli ukończyło kursy terapii behawioralnej, ale czuliśmy, że to za mało. Postanowiliśmy działać kompleksowo i zweryfikować, jak sprawdzi się u nas plan daltoński¹, który mogliśmy wprowadzić dzięki projektowi „Together we make a difference”.

Plan ten zdecydowanie zmienia myślenie o podejściu do ucznia. W jaki sposób?

Po pierwsze, dzieci same mogą ustalić sobie termin zaliczenia danej jednostki tematycznej, same decydują, kiedy będą na to gotowe. Po drugie, w zależności od omawianego działu tematycznego wyłaniają się liderzy/ekspersi, czyli uczniowie, którzy są wsparciem dla nauczyciela w trakcie kilku zajęć. Przykładowo mówimy o cyklu rozwojowym stułbi płowej, dziecko zgłasza chęć, by zostać ekspertem przy tym temacie. Wtedy razem z rodzicami przygotowują materiały, które wychodzą poza zagadnienia uwzględnione w podręczniku. Dziecko dowiadyuje się przy tym bardzo wielu rzeczy, aby móc podzielić się nimi z rówieśnikami i nauczycielem. I co ważne, liderami mogą być też dzieci z zespołem Aspergera.

¹ Plan daltoński to stosowana w wielu przedszkolach i szkołach metoda nauczania wprowadzona w latach 20. XX w. przez amerykańską nauczycielkę Helen Parkhurst. Polega on na oparciu procesu edukacyjnego na czterech filarach: współpracy, samodzielności, odpowiedzialności i refleksji.

Takie dzieci charakteryzuje często to, że są w jakiejś dziedzinie genialne. Najczęściej obserwujemy to w nauce języków i przedmiotów ścisłych typu biologia, geografia. Przy okazji planu daltońskiego dzieci tworzą swoje portfolio. Wszystko to, co według nich jest najważniejsze, najpiękniejsze, jest sukcesem, znajduje się w imiennym segregatorze. Dotyczy to wszystkich przedmiotów.

Sama chciałabym chodzić do takiej szkoły.

Trudno było wprowadzić te zmiany w życie?

Przejęcie od modelu pruskiego² do planu daltońskiego budziło obawy bardzo wielu nauczycieli. Wszyscy dyrektorzy przez to przechodzą. Osoby czujące największy opór zabrałam ze sobą do szkoły, która również ubiegała się o certyfikat szkoły daltońskiej. Po wizycie studyjnej nagle okazało się, że wcale nie jest to takie trudne rozwiązanie, wręcz przeciwnie, i że można wprowadzić je w naszej placówce. Cała szkoła zaangażowała się w to przedsięwzięcie. Przykładowo rada rodziców kupiła wielkie poduchy, na których dzieci mogą odpoczywać w czasie przerwy. Zorganizowała też, wspólnie z uczniami, kącik z grami planszowymi i książkami.

„Eksperyment” zaczęli Państwo od przedszkolaków?

Tak. Plan ten sprawdza się świetnie, gdy zaczynamy wprowadzać go już od maluchów. Dzieci uczą się wtedy, że mają pewne terminy na opanowanie danych wiadomości, przed klasówkami poznają typy zadań, jakie się na nich pojawią. Jednym z elementów planu daltońskiego jest instrukcja do pracy indywidualnej. Nie ma czegoś takiego „proszę pani, ja się nudzę”. Dziecko, kiedy szybciej zrobi jakieś zadanie niż inni, podchodzi do kasetek z instrukcjami i bierze plik z nowymi zadaniami o określonym stopniu trudności. W takiej instrukcji znajduje się opis typu: „Otwórz książkę na tej i tej stronie. Przeczytaj o tym i o tym. Teraz sprawdź, ile umiesz – czyli odpowiedz na pytania...”. W tym momencie dziecko uczy się samodzielnej pracy z tekstem, czyta ze zrozumieniem i przyswaja nową wiedzę. Samodzielność, odpowiedzialność, refleksja. Te trzy słowa świetnie oddają model daltoński. Również nauczyciele mają czas, żeby zastanowić się nad tym, co robią. Ciągłe poszukiwanie nowych metod nauczania. Nie ma czasu na stagnację.

No właśnie – nie stoją Państwo w miejscu, ale ciągle się szkolą.

W ramach projektu jako nauczyciele wzięli Państwo udział w kursie SCRUM, czyli zwinnego zarządzania. Jakże przyniósł on Państwu korzyści?

Na pewno po tym szkoleniu o wiele zmniejszyła się biurokracja w naszej szkole. Wszystkie zasady w naszej placówce stały się przejrzyste dla pracowników, uczniów i rodziców.

2 Obecnie dominujący model edukacji, stworzony na początku XIX w. w Prusach Fryderyka Wilhelma III na fali industrializacji.

Pojawiło się też kilka kolorowych tablic do zarządzania działaniami. Nauczyciele zostali podzieleni na zespoły, do każdego przydzielono dany kolor. W takich zespołach przygotowują np. rozpoczęcie roku szkolnego, a kolorowe kartki służą im do rozpisania planu działania. Kiedy zostaną wypisane konkretne rzeczy do zrobienia, takie jak przygotowanie dekoracji, oprawy muzycznej czy scenariusza, członkowie zespołu dzielą się tymi zadaniami. Dzięki temu, że tablice są rozmieszczone w kilku miejscach na korytarzach, każdy wie, za co odpowiadają poszczególne osoby. W końcu jest klarownie. I co istotne, nikt nie robi potem wielkich sprawozdań. W przeznaczonym do tego notesie jest strona poświęcona np. wspomnianej już inauguracji roku szkolnego, a pod tytułem danego działania przyklejamy karteczki, które wcześniej wisiły na wspomnianych tablicach. Pod tym piszemy krótkie podsumowanie – co się udało zrobić, co się nie udało, a co trzeba poprawić w przyszłości. Koniec, temat zamknięty. Żadnych elaboratów. Co ciekawe, jeśli wypadnie jakieś nagłe zadanie spoza planu działania szkoły, przejmuje je tzw. batman. W każdym tygodniu inny z pracowników sprawuje dyżur takiego batmana, który szybko ratuje sytuację. To bardzo ułatwia zarządzanie i przepływ informacji. Połączenie SCRUM z planem daltońskim daje świetne efekty.

Kolorowe tablice i karteczki. Co jeszcze pojawiło się w Państwa szkole?

Kupiliśmy mnóstwo kolorowych karteczek i markerów. We wszystkich salach mamy nowe zegary i plansze do sprawdzania obecności, na których dzieci same zaznaczają swoją obecność. Po wejściu do klasy podchodzą do tablicy ze swoim zdjęciem i przyklejają je do danego dnia. Dzięki temu nie marnujemy lekcji na sprawdzanie listy.

Mamy też tzw. sygnalizatory w każdej klasie. Kiedy na sygnalizatorze pojawia się kolor zielony, uczniowie wiedzą, że w klasie może być hałas, kolor żółty oznacza, że pracujemy w ciszy, ale możemy porozumiewać się z naszymi sąsiadami przy wykonywaniu jakiegoś zadania, natomiast czerwony wskazuje, że wtedy ma być idealna cisza. Projekt spowodował również, że wokół naszej szkoły powstały kolorowe kwietniki. Dzieci same zrobiły doniczki z plastikowych butelek. Teraz wiszą na płocie i wyrastają z nich pelargonie. Uczniowie widzą efekty swojej współpracy, co było jednym z założeń projektu. Co istotne, musieliśmy ze względów bezpieczeństwa założyć w szkole domofon, ponieważ dzieci w planie daltońskim nie pytają nauczyciela w trakcie lekcji, czy mogą pójść do toalety. Zachowują się jak dorośli, którzy jadą np. na konferencję. Po prostu wychodzą po cichu z klasy i potem wracają na miejsce. Dzięki temu nie przerywają toku lekcji i uczą się samodzielności.

Stają się więc Państwo mentorami dla dzieci.

Uczą ich nie tylko twardej wiedzy, ale i życia.

W naszym przypadku jest to bardziej tutoring niż mentoring. Oczywiście nauczyciel odgrywa ogromną rolę w prowadzeniu zajęć, ale to uczeń jest na lekcji kimś bardzo ważnym. Czasem dzieje się tak, że dziecko tak zagłębia się w dany temat, że wie na lekcji więcej niż nauczyciel. I nie ma w tym nic złego. Wszyscy nawzajem się od siebie uczymy i to jest piękne w edukacji daltońskiej.

Jak program Erasmus+ definiuje osoby z mniejszymi szansami oraz specjalne potrzeby edukacyjne?

Kategorie osób z mniejszymi szansami edukacyjnymi określone w Wytycznych dotyczących wdrażania strategii na rzecz włączenia społecznego i różnorodności w ramach programów Erasmus+ i Europejski Korpus Solidarności Komisji Europejskiej na lata 2021–2027

„Włączenie i różnorodność” to jeden z czterech priorytetów państw Unii Europejskiej na najbliższe lata, uwzględniany w politykach Unii od samego początku jej istnienia. Wyrównywanie szans edukacyjnych i zapewnienie wszystkim dzieciom i młodzieży, a także dorosłym, możliwości kształcenia i rozwoju zawodowego na jak najwyższym poziomie jest dziś jednym z głównych celów zarówno państw europejskich, jak i większości państw świata. Bezpośrednio przekłada się to na wyrównywanie szeroko rozumianych szans życiowych, poprawy warunków życia, ciągły rozwój nowoczesnych społeczeństw oraz awans cywilizacyjno-ekonomiczny nie tylko jednostek, ale też zamieszkiwanych przez nie krajów.

„Zasady równości i włączenia społecznego stanowią część podstawowych wartości Unii Europejskiej. Jednocześnie społeczeństwa są pod wieloma względami w coraz większym stopniu zróżnicowane. Istnieje w związku z tym większa potrzeba, aby nauczyć się, jak radzić sobie z różnorodnością i tworzyć w Europie integracyjne i spójne społeczeństwa [...]” – takimi słowami rozpoczyna się dokument Komisji Europejskiej o nazwie *Wytyczne dotyczące wdrażania strategii na rzecz włączenia społecznego i różnorodności w ramach programów Erasmus+ i Europejski Korpus Solidarności* opracowany w kwietniu 2021 r. na potrzeby nowej perspektywy programu Erasmus+ na lata 2021–2027.

Jak możemy przeczytać dalej: „Możliwości oferowane w ramach programów Unii Europejskiej powinny być dostępne dla wszystkich. Niektóre osoby nie mogą jednak korzystać z takich możliwości w równym stopniu ze względu na różne stojące im na drodze bariery. Włączenie osób napotyających bariery w dostępie do kształcenia, szkolenia i pracy z młodzieżą lub mających mniej związanych z nimi możliwości jest kluczowym celem kilku inicjatyw politycznych. Chociaż unijne programy edukacyjne dotyczące młodzieży i sportu koncentrowały się w przeszłości na problemie włączenia społecznego, z ich oceny oraz z badań wynika,

że należy dalej zwiększać ich dostępność i inkluzywność”. Jedną z zasad *Europejskiego Filaru Praw Socjalnych* jest to, że „każdy ma prawo do edukacji włączającej, charakteryzującej się dobrą jakością, szkoleń i uczenia się przez całe życie”. Jest to również zgodne z Agendą na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030 Organizacji Narodów Zjednoczonych, której cel to m.in. „zapewnić wszystkim edukację wysokiej jakości oraz promować uczenie się przez całe życie”.

W *Wytycznych...* Komisji Europejskiej opisano również strategię służącą tworzeniu równych szans w korzystaniu z programów Unii Europejskiej przez każdego dzięki usuwaniu barier, z którymi borykają się różne grupy docelowe przy uzyskiwaniu dostępu do takich możliwości. Strategia ta ma także na celu „promowanie wszelkiego rodzaju różnorodności jako cennego źródła uczenia się oraz przygotowanie zainteresowanych stron programu, szczególnie organizatorów i uczestników projektu, do pozytywnej interakcji z [...] osobami z różnych środowisk we wszystkich rodzajach projektów”.

W świadomości większości osoby z mniejszymi szansami to zazwyczaj młodzi ludzie borykający się głównie z trudnościami wynikającymi z różnego rodzaju niepełnosprawności fizycznych i/lub umysłowych oraz osoby napotykające bariery ekonomiczne w dostępie do kształcenia i rozwoju zawodowego. Ograniczeń wpływających na sytuację w dostępie do edukacji jest jednak dużo więcej i są bardziej zróżnicowane. W Rozporządzeniach ustanawiających programy Erasmus+ i Europejski Korpus Solidarności zdefiniowano „(młode) osoby o mniejszych szansach” jako „(młode) osoby, które z przyczyn ekonomicznych, społecznych, kulturowych, geograficznych lub zdrowotnych, ze względu na pochodzenie ze środowiska migracyjnego lub z powodów takich jak niepełnosprawność i trudności w nauce lub z innych powodów, w tym z powodów mogących prowadzić do dyskryminacji wymienionych w art. 21 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej, zmagają się z trudnościami stojącymi na przeszkodzie w skutecznym dostępie do możliwości oferowanych w ramach Programu¹”.

W dokumencie przygotowanym przez Komisję Europejską sporządzono wykaz i definicję ośmiu potencjalnych barier.

1. Niepełnosprawność

Obejmuje naruszoną sprawność fizyczną, psychiczną, intelektualną lub w zakresie zmysłów, co może, w zetknięciu z różnymi barierami, utrudniać pełny i skuteczny udział w życiu społecznym na równi z innymi osobami (*Konwencja ONZ... 2006*).

¹ Definicja grup docelowych w *Wytycznych dotyczących wdrażania strategii na rzecz włączenia społecznego i różnorodności w ramach programów Erasmus+ i Europejski Korpus Solidarności*.

2. Problemy zdrowotne

Bariery mogą wynikać z problemów zdrowotnych, takich jak poważne choroby, choroby przewlekłe lub wszelkie inne sytuacje związane ze zdrowiem fizycznym lub psychicznym, które uniemożliwiają uczestnictwo w programach.

3. Bariery związane z systemami kształcenia i szkolenia

Na bariery mogą napotykać osoby osiągające z różnych powodów słabe wyniki w systemach kształcenia i szkolenia, osoby wcześniej kończące naukę, młodzież niekształcąca się, niepracująca ani nieszkoląca się (**Neither in Employment nor in Education or Training – NEET**) oraz nisko wykwalifikowani dorośli. Mimo że w tym wypadku również inne czynniki, np. problemy osobiste, mogą odgrywać pewną rolę, opisane trudności w nauce wynikają głównie z konstrukcji systemu edukacyjnego, który stwarza ograniczenia strukturalne lub nie uwzględnia w pełni szczególnych potrzeb każdego z uczestników tego systemu. Osoby fizyczne mogą również napotykać bariery w uczestnictwie, gdy struktura programów nauczania utrudnia mobilność edukacyjną lub szkoleniową za granicą w ramach studiów.

4. Różnice kulturowe

Chociaż różnice kulturowe mogą być postrzegane jako bariery przez osoby z różnych środowisk, mogą wpływać zwłaszcza na sytuację osób o mniejszych szansach. Różnice takie mogą stanowić istotne bariery w uczeniu się, szczególnie dla osób ze środowisk migranckich lub uchodźczych (przede wszystkim dla nowo przybyłych migrantów), osób należących do mniejszości narodowych lub etnicznych, użytkowników języka migowego, osób mających trudności z adaptacją językową i integracją kulturową itp. Zetknięcie się z językami obcymi i różnicami kulturowymi podczas uczestnictwa w różnego rodzaju działaniach w ramach programu może być zniechęcające i w jakimś zakresie ograniczać korzyści płynące dla tych osób z działań projektowych. Różnice kulturowe mogą nawet powstrzymać potencjalnych uczestników przed ubieganiem się o wsparcie w ramach programów, stanowiąc tym samym przeszkodę w uczestnictwie.

5. Bariery społeczne

Barierę mogą stanowić trudności w przystosowaniu społecznym, takie jak ograniczone kompetencje społeczne, zachowania antyspołeczne lub wysokiego ryzyka, status (byłego) przestępcy, osoby nadużywającej (również w przeszłości) środków odurzających lub alkoholu, a także marginalizacja społeczna.

Inne bariery społeczne mogą wynikać z sytuacji rodzinnej, np. ze statusu pierwszej osoby w rodzinie, która ma dostęp do wykształcenia wyższego, rodzica (zwłaszcza osoby samotnie wychowującej dzieci), opiekuna, żywiciela rodziny, sieroty lub wychowanka placówki opiekuńczej.

6. Bariery ekonomiczne

Barierę może stanowić niekorzystna sytuacja ekonomiczna, taka jak niski poziom życia, niskie dochody, konieczność łączenia edukacji z zatrudnieniem, zależność od systemu opieki społecznej, długotrwałe bezrobocie, niepewna sytuacja materialna lub ubóstwo, bezdomność, zadłużenie lub inne problemy finansowe itp.

Inne trudności mogą wynikać z ograniczonej możliwości przenoszenia usług (zwłaszcza wsparcia dla osób o mniejszych szansach), które muszą być „mobilne” wraz z uczestnikami, gdy ci wyjeżdżają w odległe miejsce, a zwłaszcza za granicę.

7. Bariery związane z dyskryminacją

Barierę mogą występować wskutek dyskryminacji związanej z płcią (tożsamością płciową, ekspresją płciową itp.), wiekiem, pochodzeniem etnicznym, religią, przekonaniami, orientacją seksualną, niepełnosprawnością lub wskutek dyskryminacji wynikającej z wielu przyczyn (połączenie kilku wspomnianych barier).

8. Bariery geograficzne

Barierę może stanowić zamieszkiwanie na przedmieściach miast, na obszarach wiejskich, na małych wyspach, w regionach oddalonych lub w tzw. regionach peryferyjnych, na obszarach o słabo rozwiniętej sieci usług (ograniczony transport publiczny, słaba infrastruktura) lub na obszarach czy w krajach słabo rozwiniętych itp.

Dokument Komisji Europejskiej ma na celu nie tylko ułatwiać włączenie osób ze specjalnymi potrzebami napotyających bariery w dostępie do kształcenia i stworzenie mechanizmów wspierających strategię pokonywania trudności w dostępie do programów Unii Europejskiej, ale również uwzględnianie i docenianie różnorodności jako wartości i źródła wzajemnego uczenia się od siebie i ciągłego rozwoju.

Jak czytamy w *Wytycznych...*, „W kontekście omawianej strategii różnorodność odnosi się do różnic każdego rodzaju. Niektóre rodzaje różnorodności są w większym stopniu oczywiste niż inne, takie jak pochodzenie etniczne, religia, kultura i język. Różnorodność wykracza jednak poza te aspekty. Odnosi się również do umiejętności, niepełnosprawności, poziomu wykształcenia, pochodzenia społecznego, warunków ekonomicznych,

statusu zdrowotnego lub miejsca pochodzenia. [...] Uczestnicy i organizacje uczestniczące w programach Erasmus+ i Europejski Korpus Solidarności powinni dysponować kompetencjami niezbędnymi do pracy z różnorodnością i w jak największym stopniu wykorzystywać wszystko, co różnorodność oferuje, aby wzbogacić program. Zachęci to do pozytywnych interakcji między ludźmi w każdej sytuacji życiowej i ostatecznie poprawi sytuację osób o mniejszych szansach”.

Anna Mozer-Margol – ekspertka FRSE

Priorytety horyzontalne programu Erasmus+ na lata 2021–2027

Włączenie społeczne i różnorodność

Środowisko i walka ze zmianą klimatu
– Zielony Erasmus

Rola i znaczenie transformacji cyfrowej w edukacji

Uczestnictwo w życiu demokratycznym, społecznym i obywatelskim

Edukacja ekologiczna w praktyce szkolnej

Nowy Erasmus+ jest bardziej zielony, zachęca do rozwijania świadomości ekologicznej, promowania zasad zrównoważonego rozwoju i stosowania ekologicznych praktyk na co dzień

„Środowisko i walka ze zmianą klimatu” to jeden z czterech priorytetów horyzontalnych określonych przez Komisję Europejską w programie Erasmus+ na lata 2021–2027. Podkreślenie wagi tej tematyki ma zainspirować zarówno do tworzenia i uwzględniania zielonych zasad w pracy szkół i innych organizacji, jak i do przygotowywania projektów, których głównym tematem będą ochrona środowiska i walka ze zmianą klimatu. Zwłaszcza szkoły i inne instytucje edukacyjne mogą przyczynić się do podnoszenia jakości edukacji ekologicznej, tworzenia nowych wzorców zachowań i kształtowania postaw niezbędnych do wprowadzenia zmian sprzyjających osiągnięciu neutralności klimatycznej do 2050 r.

Zmiany klimatyczne – palący problem

Opublikowane w lipcu 2021 r. badania Eurobarometru (Specjalny Eurobarometr... 2021) wskazują, że ponad dziewięć na dziesięć zapytanych osób w Polsce i w Unii Europejskiej uważa zmiany klimatyczne za poważny problem, a prawie siedem na dziesięć osób w Polsce (69% w porównaniu ze średnią dla Unii Europejskiej wynoszącą 78%) twierdzi, że zmiany klimatu to problem bardzo poważny. Program Erasmus+ odnosi się bezpośrednio do tej tematyki i podkreśla znaczenie „walki ze zmianą klimatu”. Nie skupia się przy tym jedynie na adaptacji do zachodzących zmian klimatycznych czy na analizie istniejących zagrożeń, ale przede wszystkim zachęca do podjęcia konkretnych działań w tym zakresie. Uczniowie i uczennice w przyszłości będą musieli zmierzyć się z wyzwaniami, które pojawią się w konsekwencji aktualnego kryzysu klimatycznego. Edukacja szkolna powinna wspierać ich aktywność, kreatywność, krytyczne myślenie, tak aby potrafili reagować na zmieniające się warunki społeczne i środowiskowe. Projekty Erasmus+ są dobrą okazją do uczenia się, inspirowania i poszukiwania rozwiązań tych problemów w gronie międzynarodowym. Umożliwiają one nie tylko wspieranie aktywności uczniów i uczennic, ale przede wszystkim zwiększanie skali działań z lokalnej, oddolnej, na poziomie szkoły czy społeczności lokalnej na ponadlokalną, a zwłaszcza międzynarodową. Zgodnie z Europejskimi Celami Młodzieżowymi (*Strategia Unii Europejskiej na rzecz młodzieży...* 2018) bardzo istotne jest zwiększenie świadomości młodzieży w zakresie wpływu jej działań na środowisko, a także wzmacnianie pozycji młodzieży i jej inicjatyw na rzecz środowiska i zrównoważonego rozwoju.

Przygotowując własny projekt, warto wybrać tematykę wspólnie z uczniami i uczennicami w odpowiedzi na ich zainteresowania. Badanie przeprowadzone przez WWF Polska w 2020 r. (Noszczyk 2020) wskazuje, że młodzież szkolna w wieku 13–15 lat za najciekawsze zagadnienia uznała „wytrzymałość planety i największe wyzwania dla środowiska” oraz „zwierzęta, ginące gatunki i ich przystosowanie do zmieniającego się świata”. W każdej szkole potrzeby kadry, rodziców, uczniów i uczennic mogą się znacząco różnić, dlatego warto je poznać i przeanalizować w konkretnej grupie, z którą będziemy pracować. Na poziomie międzynarodowym istotne jest sprawdzenie, jakie działania w obszarze edukacji ekologicznej prowadzą organizacje partnerskie i w jaki sposób mogą je rozwinąć dzięki udziałowi w projekcie. Przygotowując projekt i uzasadniając potrzebę jego realizacji, nie wystarczy zatem odwołać się do dokumentów i celów strategicznych, tj. Celów Zrównoważonego Rozwoju (*Przekształcamy nasz świat...* 2019), Europejskich Celów Młodzieżowych (*Strategia Unii Europejskiej na rzecz młodzieży...* 2018) czy Europejskiego Zielonego Ładu (2021), kluczowe są konkretne potrzeby zaangażowanych podmiotów i uczestników.

Zielone praktyki w projekcie Erasmus+

W ramach oceny merytorycznej wniosku o dofinansowanie w programie Erasmus+ analizuje się to, w jakim stopniu sposób opracowania projektu jest przyjazny dla środowiska i uwzględnia praktyki ekologiczne na różnych etapach jego realizacji. Dobry projekt powinien odnosić się do tej tematyki, niezależnie od tego, czy dotyczy edukacji teatralnej, podnoszenia jakości wykorzystania **technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK)** w pracy szkoły czy edukacji międzykulturowej. Zgodnie z *Przewodnikiem po programie Erasmus+* (2021) planowane działania powinny przyczyniać się do zmiany zachowań, preferencji indywidualnych, nawyków konsumpcyjnych i stylu życia dzięki stosowaniu praktyk ekologicznych (np. oszczędzanie zasobów, zmniejszenie zużycia energii, kompensowanie emisji dwutlenku węgla, wybór ekologicznych produktów spożywczych i środków transportu itp.). Organizatorzy i uczestnicy powinni poszukiwać alternatywnych, bardziej ekologicznych sposobów realizowania działań w ramach projektu.

Autorzy wniosków o dofinansowanie często jedynie wymieniają zielone praktyki, cytując wyżej wspomniane zapisy z *Przewodnika*. Warto w dokumentacji aplikacyjnej bardziej szczegółowo opisać, jakie doświadczenia mają instytucje partnerskie w zakresie ekologii i co może być przedmiotem wymiany doświadczeń (np. jedna instytucja może

kompostować odpady, inna zwracać uwagę na oszczędzanie i ponowne wykorzystanie papieru, jeszcze inna stworzyć ogród deszczowy). Dobrą praktyką na etapie przygotowania projektu jest zapytanie nauczycieli, uczniów i rodziców, jakie zielone praktyki znają i chcą wykorzystać w pracy szkoły, oraz przeanalizować zaproponowane rozwiązania.

Dla realizacji założeń Zielonego Erasmusa szczególnie istotne jest rozwijanie kompetencji nauczycieli i edukatorów w zakresie zrównoważonego rozwoju. W projektach można zaplanować doskonalenie zawodowe kadry, np. w formie międzynarodowego szkolenia, jeśli wynika ono z potrzeb organizacji partnerskich. Należy także zwrócić uwagę na spójność tematyki projektu i metod pracy, np. w projekcie dotyczącym promowania zrównoważonego transportu uczestnicy powinni zwłaszcza uwzględnić zielone podróże.

Planując działania projektowe, warto także pamiętać, aby decyzje dotyczące stosowania zielonych zasad podczas realizacji projektu były podejmowane wspólnie przez organizację partnerskie, a na poziomie lokalnym – wspólnie przez nauczycieli, rodziców i uczniów. Uwzględnienie w grupie partnerskiej szkół, które mają znaczące doświadczenie w edukacji ekologicznej, np. „eko-szkół” czy „szkół z klimatem”, powinno wpłynąć pozytywnie na jakość prowadzonych działań w tym obszarze.

Edukacja ekologiczna w działaniu

Przykładowe działania proekologiczne w szkołach w projektach międzynarodowych mogą obejmować różnorodne akcje, np. zrealizowanie konkursu

ekologicznego i porównanie wyników uzyskanych przez poszczególne grupy lub organizację dni ekologicznych, tj. Światowy Dzień Oceanów, Dzień Parków Narodowych czy nawet Światowy Dzień Komara. W projektach artystycznych kwestie środowiskowe mogą być tematem wystawy, a analiza tekstów z różnych źródeł dotyczących kryzysu klimatycznego może być elementem edukacji medialnej. Istotne jest również stworzenie uczniom i uczennicom okazji do osobistego zaangażowania w działania proekologiczne, np. poprzez założenie przy szkole łąki kwietnej, udział w kampanii dotyczącej ochrony klimatu czy wolontariat na rzecz ochrony środowiska w lokalnej lub międzynarodowej organizacji pozarządowej.

W mobilnościach rekomenduje się korzystanie z zielonego transportu (autobus, pociąg), zwłaszcza w sytuacji, kiedy uczestnicy będą podróżowali między sąsiadującymi krajami. Przy tej okazji można policzyć, jak zmieni się ślad węglowy danej grupy, jeśli wybierze transport pociągiem zamiast samolotowego. Do programu mobilności można włączyć zajęcia terenowe, w trakcie których uczniowie i uczennice poznają lokalne wyzwania związane z ochroną przyrody. Warto również zwrócić uwagę na odpowiedni wybór narzędzi promocji projektu – np. publikacje elektroniczne udostępniane za pośrednictwem strony internetowej organizacji lub media społecznościowe mogą z powodzeniem zastąpić papierowe ulotki, broszury bądź kosztowne platformy internetowe służące jedynie publikacji wyników.

Przykładów działań proekologicznych jest znacznie więcej. Treści edukacji ekologicznej mogą być realizowane we współpracy międzynarodowej szkół na różne sposoby i na różnych poziomach edukacyjnych, do czego program Erasmus+ w nowej odsłonie szczególnie zachęca.

**Beata Szcześniak-Piwowska – ekspertka zewnętrzna FRSE,
Centrum Koordynacji Projektów Środowiskowych**

Projekt Przedszkola nr 48 z Oddziałami Specjalnymi i Integracyjnymi w Zabrze

Poznajemy świat wokół nas – przygoda przedszkolaka pod gołym niebem

Na Islandii nauczycielki przekonały się, że można leżakować na dworze, gdy wieje i jest zimno. To tam widziały, jak przedszkolaki w gumiakach i bez parasoli spacerują w deszczu. Z Erasmusa+ wróciły z planem, żeby zajęcia z kilkulatkami prowadzić w lesie, ogrodzie i na polanie

„My się deszczu nie boimy, na spacerki wychodzimy” – mogą śpiewać maluchy z Przedszkola nr 48 z Oddziałami Specjalnymi i Integracyjnymi w Zabrze. I nie będą to słowa na wyrost. Bo chodzenie po lesie w kaloszach i płaszczykach przeciwdeszczowych, gdy pada, nie jest im straszne. Ba, oni to nawet lubią. A spacerują w deszczu wśród zieleni, ponieważ ich nauczycielki odwiedziły Islandię. Tam zobaczyły, że tak można i że nikt nie narzeka. – To czemu by w Zabrze nie spróbować? – pomyślały.

Miały w pamięci słowa: „Jeśli pomożesz dzieciom pokochać naturę, będą się o nią troszczyły, bo każdy dba o to, co kocha”. Cytat zamieszczono w książce Lindy Åkeson McGurk *Nie ma złej pogody na spacer. Tajemnica szwedzkiego wychowania dzieci*. Przeczytała ją Jolanta Koscielny, dyrektor przedszkola nr 48 w Zabrze. – To motto nam towarzyszy, ponieważ idealnie oddaje to, co robimy tu na co dzień – wyjaśnia.

Jolanta Koscielny kieruje największym przedszkolem w Zabrze, w którym aż 60 nauczycieli pracuje z ok. 300 dziećmi. – Jesteśmy przedszkolem integracyjnym, z oddziałami specjalnymi i integracyjnymi. Są więc u nas także dzieci z różnego rodzaju niepełnosprawnościami – opowiada dyrektor placówki. Przedszkole zatrudnia specjalistów: logopedów, psychologów, pedagogów. Placówka prowadzi też wczesne wspomaganie rozwoju.

Postawiły na *outdoor education*

– Słyniemy w regionie z uczestnictwa w wielu projektach unijnych, m.in. eTwinning oraz Erasmus+. Rodzice wiedzą, że lubimy podejmować wyzwania – chwali się dyrektor Jolanta Koscielny. Jednym z nich było wdrożenie w przedszkolu popularnej na Zachodzie idei *outdoor education*. To metoda zdobywania wiedzy o świecie dzięki samodzielnym

doświadczeniom oraz eksperymentowaniu. Zajęcia odbywają się w plenerze, gdzie dzieci mogą wszystko zobaczyć, wszystkiego dotknąć, poczuć to. Rola nauczyciela ogranicza się do towarzyszenia w wędrówce. *Outdoor education* zakłada gry i zabawy na świeżym powietrzu.

Koncepcja ta zainspirowała nauczycielki z zabrzańskiego przedszkola. Chciały jej elementy wprowadzić w codziennej pracy z maluchami. Wiedziały, że na Islandii *outdoor education* jest realizowana od dawna. A one znają nauczycielki z tego wyspiarskiego państwa. – Prowadziłyśmy razem kilka projektów edukacyjno-ekologicznych za pośrednictwem platformy eTwinning – mówi Jolanta Koscielny.

Nauczycielki z Zabrza i Islandii umówiły się, że razem napiszą projekt i będą aplikować o fundusze unijne na jego realizację z programu Erasmus+. – Zaplanowałyśmy kilka wizyt na Islandii w ramach *job shadowing*, by zobaczyć na własne oczy, jak wyglądają zajęcia z przedszkolakami na łonie natury – wspomina dyrektor przedszkola. Czuli, że warto to zrobić, ponieważ dzieci mówiły, że coraz rzadziej wychodzą z domu, a czas wolny spędzają głównie przed telewizorem i komputerem. – Nawet rodzice zwracają się, że mają mało czasu dla dzieci, ponieważ pracują do późna, a trzeba jeszcze zrobić zakupy, gotować i zająć się obowiązkami domowymi. Dlatego rzadko wychodzą na plac zabaw czy do lasu – dodaje dyrektor.

Do projektu wpisano serię szkoleń na Islandii dotyczących koncepcji *outdoor education*. Zaplanowano wykłady, warsztaty, wyprawy terenowe, dyskusje, obserwacje, aktywności ruchowe i prezentację najlepszych islandzkich praktyk w placówkach oświatowych. – Na radzie pedagogicznej nie było wątpliwości, by składać wnioski. Mamy nauczycielki z różnym stażem pracy, którym chce się urozmaicać zajęcia z przedszkolakami – przyznaje Jolanta Koscielny. Projekt „Poznajemy świat wokół nas – przygoda przedszkolaka pod gołym niebem” zyskał akceptację komisji rekrutacyjnej.

Na Islandii leżakują na dworze

Na Islandię pojechało sześć nauczycielek z Zabrza. – Najbardziej zaskoczyły nas przedszkolaki w gumiakach bawiące się w kałuży i spacerujące w deszczu. Ich rodzice wychodzą z założenia, że jeśli coś ma się zdarzyć dziecku na podwórku, to i tak się wydarzy. I to normalna sytuacja – opowiada Jolanta Koscielny, która również uczestniczyła w szkoleniu.

Dlatego nikogo tam nie dziwi, że przedszkolaki w młodszych grupach leżakują na dworze, gdy na zewnątrz jest zimno i wieje. Teraz nauczycielki z Zabrza przekonują rodziców w Polsce, że każda pogoda jest dobra na spacer, a dzieci trzeba od małego hartować, ponieważ

to ważne dla ich odporności. Zachęcają, by wychodzić na zewnątrz nie tylko wtedy, gdy jest ciepło. Nauczycielki organizują też wyjścia do lasu czy na pobliskie łąki. Po drodze dzieci zbierają kamyczki, liście, kwiaty. Później dyskutują o tym z nauczycielkami. – Wyjaśniamy, że każde życie trzeba szanować. Zarówno człowieka, psa, kota, jak i motyla czy innego owada – mówi dyrektor Jolanta Koscielną.

Sadzą kwiaty, chodzą bosą

Po powrocie z Islandii nauczycielki wprowadziły nowe elementy edukacji ekologicznej. – Sadzimy wspólnie cebulki kwiatów, podlewamy rośliny, zakładamy rabatki i łąkę kwietną. Mamy też sad, w którym w przyszłym sezonie będą owocować wiśnie, jabłonie i grusze. Po świętach prosimy rodziców, by przynosili nam choinki, które później z dziećmi sadzimy w naszym ogrodzie – wylicza dyrektor przedszkola.

Zwraca uwagę rodzicom, że brak codziennego kontaktu z naturą źle wpływa na zdrowie psychiczne dzieci. Tłumaczy, że kilkulatek ma prawo skakać w kałuży i brudzić sobie ręce.

Przedszkole wspólnie z lokalnym oddziałem PTTK organizuje cykliczne wycieczki dla całych rodzin do lasu, na polanę. – Mówimy na tych spacerach, że kontakt z przyrodą poprawia koordynację ruchową, koncentrację, zwiększa odporność na stres i zapobiega depresji. Bezpośredni kontakt z naturą po prostu nas uzdrowia – opowiada dyrektor Jolanta Koscielną.

Dzieci są zachwycone spacerami. – Niektóre nigdy nie były w lesie ani nie widziały na żywo kury czy świni. One się świetnie bawią, kiedy obejmują pień drzewa, wążają liście, chodzą bosą po mchu, patrzą w niebo, słuchają brzęczenia owadów czy bawią się w lesie w chowanego. Nie mówią, że im się nudzi i chcą zagrać na komputerze. Bardzo nam zależy, by wypracować w przedszkolakach naturalną chęć do przebywania pośród zieleni z najbliższymi, by szukać piękna w tym, co naturalne. Miło jest patrzeć na dziecko, które znajduje urok w zamrożonej kałuży albo opadających liściach – opowiada Jolanta Koscielną.

FOT. ANNA KRZYZANOWSKA

Kolejne projekty eTwinning

Dyrektor przedszkola nr 48 w Zabrze docenia współpracującą z nią nauczycielkę za to, że ciągle szukają nowych pomysłów, by urozmaicić zajęcia. – To jeden z efektów wyjazdu na Islandię. Poczuliśmy, że możliwości są nieograniczone. Ufam im, że poprowadzą dzieci według swojej autorskiej koncepcji mającej za podstawę ideę *outdoor education*. Stale się doskonalimy na szkoleniach, uczestniczymy w projektach unijnych prowadzonych przez miasto, proponując zajęcia na świeżym powietrzu – mówi Jolanta Koscielny.

Dzięki programowi Erasmus+ nauczycielki z Zabrze prowadzą teraz szkolenia z zakresu *outdoor education* w Wojewódzkim Ośrodku Metodycznym w Rybniku. Rok temu przedszkole w Zabrze odwiedziły nauczycielki z Islandii. Chciały zobaczyć, jak przebiega program wielozmysłowego poznawania przyrody.

Przedszkole nr 48 w Zabrze realizuje kolejne projekty na platformie eTwinning. – Działamy wspólnie z partnerami z Islandii, Słowenii, Włoch, Francji, a także z wielu polskich miast. Im nas więcej, tym lepsze pomysły przychodzą do głowy – uważa Jolanta Koscielny.

Namawia inne przedszkola, by wprowadzały ideę *outdoor education* do swoich programów nauczania. – Kontakt z przyrodą nie zabiera czasu, tylko go poszerza. Każdy z nas odnajduje wtedy wolność, prywatność i spokój. A to jest nam potrzebne szczególnie teraz, gdy zewsząd jesteśmy bombardowani informacjami. Mam nadzieję, że to, co robimy z przedszkolakami, zaprocentuje w przyszłości i że to oni staną się przewodnikami po świecie przyrody dla własnych dzieci.

Michał Radkowski – korespondent FRSE

FOT. ANNA KRZYŻANOWSKA

Projekt Szkoły Podstawowej nr 1 w Grajewie

Nasza planeta to nasz dom

Edukacja ekologiczna to jeden z priorytetów programu Erasmus+. Koordynator i uczestnicy projektu „Cycling on nature’s wheels” marzą o zrównoważonym środowisku i życiu w zgodzie z naturą

Agnieszka Bąk, korespondentka FRSE: Gdy obserwuje się Państwa działania, daje się zauważyć, że temat ekologii jest dla Państwa szkoły naprawdę istotny. W projekcie „Cycling on nature’s wheels” postawili Państwo na naukę o środowisku, ale przede wszystkim na działania praktyczne.

Jakub Czyż, koordynator projektu ze SP nr 1 w Grajewie: Tak, od początku chcieliśmy, żeby nauka ekologii szła w parze z realnymi akcjami zmieniającymi nasze otoczenie. Dlatego w ramach projektu kupiliśmy pojemniki do segregacji śmieci, które stoją na korytarzach naszej szkoły. Zaczęliśmy zbierać też zużyte baterie i plastikowe nakrętki – obok szkoły stoi serce, do którego je wrzucamy. W zbiórce biorą udział pracownicy placówki i okoliczni mieszkańcy. Kiedy uzbieramy odpowiednią ilość nakrętek, przekazujemy je na cele charytatywne. Przeprowadziliśmy również akcję zbierania używanych ubrań w dobrym stanie i zawieźliśmy je gminnemu ośrodkowi, który następnie przekazał odzież potrzebującym. Popularnością cieszyła się też zbiórka gier planszowych z drugiej ręki, które trafiły potem do dzieci w zerówce. W ten sposób uczymy dzieci recyklingu, dzielenia się dobrami materialnymi z innymi, kiedy sami z nich już nie korzystamy.

Państwa założeniem było też zaangażowanie środowiska lokalnego w działania ekologiczne. Z kim udało się nawiązać kontakt?

Współpracowaliśmy z wieloma instytucjami z naszych okolic. Pracownicy Biebrzańskiego Parku Narodowego przeprowadzili cykl warsztatów ekologicznych z uczniami. Opowiedzieli nam o samym parku, roślinach i zwierzętach w nim występujących, o ochronie przyrody. Zajęcia kończyły się zawsze jakimiś zabawami i konkursami dla dzieci, dzięki którym lepiej przyswajały poznana wiedzę. Przykładowo musiały odgadywać nazwy zwierząt po ich uzbieniu. Na lekcjach przyrody często nie ma takich możliwości, a tutaj, na terenie parku, mogły namacalnie doświadczyć flory i fauny. Ciekawą lekcją było też planowanie w 100% ekologicznego gospodarstwa agroturystycznego na terenie parku narodowego. Uczniowie musieli pomyśleć przy tym, jak korzystać z odnawialnych źródeł energii. Warsztaty „My planet is my home” z zakresu ekologii przeprowadziło z nami Centrum Edukacji Ekologicznej

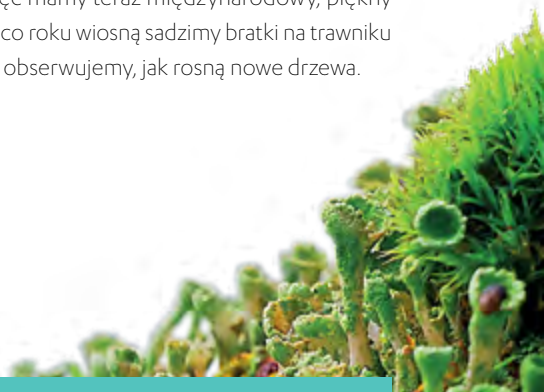
w Efku. Podczas takich zajęć uczniowie zrozumieli, czym właściwie jest ekologia. Pamiętam, że jedno ze spotkań było poświęcone bocianom. Młodzież poznała bocianie problemy naturalne i te wynikające z działalności człowieka. Dowiedziały się też, jak długo bociany pokonują trasę do Afryki, którędy ona wiedzie i dlaczego tak jest. Natomiast wspólnie z pracownikami Nadleśnictwa Rajgród oraz z pomocą strażaków i policjantów sadziliśmy drzewa w ramach akcji Stop Deforestation, razem sprzątałismy też las w okolicy Grajewa. Zwiedzaliśmy również PUK, czyli Przedsiębiorstwo Usług Komunalnych, oraz oczyszczalnię ścieków w Grajewie. W PUK-u wysłuchaliśmy wykładu o selektywnej zbiórce odpadów, a w oczyszczalni poznaliśmy cały proces oczyszczania grajewskich ścieków.

Z tego, co wiem, zadbał Państwo nie tylko o ląd, ale również o okoliczne jeziora.

Wspólnie z Polskim Związkiem Wędkarstwa Grajewo Koło 83 sprzątałismy brzegi jeziora Toczyłowo. Ta akcja weszła nam w krew i powtarzamy ją co pół roku, wiosną i jesienią. Działamy tylko z lądu, jeśli jakieś śmieci znajdziemy w szuwarach, wyławiamy je specjalnymi grabiami. Mamy zaprzyjaźnionego wędkarza, który pod koniec dnia zabiera worki z zebranymi odpadami i wywozi je przyczepą na wysypisko. Każda taka akcja kończy się świętowaniem przy ognisku. Muszę dodać, że z każdą zbiórką tych odpadów jest coraz mniej, co bardzo nas cieszy. Nadal w mentalności turystów jest zostawianie po sobie nieczystości, jednak to powoli się zmienia.

W edukację ekologiczną zaangażowało się środowisko lokalne z Grajewa i okolic, a czego nauczyli się Państwo od partnerów zagranicznych, z którymi wspólnie pracowaliście przy tym projekcie?

W pamięci bardzo utkwił mi wyjazd do Portugalii. Tam przy szkole znajdowała się szklarnia, w której uczniowie na co dzień zajmują się roślinami. Mają też własny kompostownik. Z tego przyszłolnego ogrodu skorzystała i nasza młodzież, ucząc się m.in. jak i co same-mu można kompostować. W Grecji zaś podpatrzyliśmy automaty umieszczone w różnych częściach miasta, do których wlewa się zużyty olej. Świetnie, gdyby takie automaty stanęły i u nas. W każdym kraju rozmawialiśmy o sposobach ekologicznego życia, w zgodzie z naturą. Wspólnie zastanawialiśmy się nad tymi kwestiami, ale i czynnie działaliśmy. Wraz z naszymi zagranicznymi przyjaciółmi posadziliśmy dęby i tuje wokół szkoły w Grajewie. Niektórzy, np. Portugalczycy, przywieźli własne rośliny, więc mamy teraz międzynarodowy, piękny ogród. Wpisało się to w naszą tradycję, ponieważ co roku wiosną sadzimy bratki na trawniku przy szkole, a teraz jest o wiele bardziej zielono i obserwujemy, jak rosną nowe drzewa.

Niektóre efekty projektu „Cycling on nature’s wheels” są widoczne gołym okiem, a co zmienił on w myśleniu młodych ludzi?

Na pewno „efektem ubocznym” projektu było podniesienie ich kompetencji językowych. Wcześniej nie byli zbyt pewni siebie, jeśli chodzi o znajomość angielskiego. W trakcie projektu jednak zrozumieli, że ich poziom wcale nie odstaje od poziomu rówieśników, potrafią porozumieć się z uczniami z Cypru, Rumunii, Włoch, Bułgarii, Portugalii czy Grecji. Zmieniło się też ich myślenie o lokalnym działaniu. Dzięki akcjom takim jak sprzątanie brzegów jeziora czy sadzenie lasów zobaczyli, że mają realny wpływ na swoje otoczenie. Można powiedzieć, że stali się świadomymi i aktywnymi obywatelami. Co ważne, nasze działania nie skończyły się wraz z końcem projektu, ale pewne odruchy w nas pozostały. Weszło nam w krew dbanie o środowisko i powtarzamy różne działania proekologiczne. Nasza szkoła otrzymała Odznakę Jakości eTwinning za ten projekt, a to zobowiązuje. Dlatego idea „Cycling on nature’s wheels” zostanie z nami na zawsze.

Priorytety horyzontalne programu Erasmus+ na lata 2021–2027

Włączenie społeczne i różnorodność

Środowisko i walka ze zmianą klimatu
– Zielony Erasmus

Rola i znaczenie transformacji cyfrowej w edukacji

Uczestnictwo w życiu demokratycznym, społecznym i obywatelskim

Nowoczesne technologie w edukacji szkolnej

Wiele osób z niechęcią lub nawet lękiem myśli o transformacji cyfrowej, powołując się na różnorodne zagrożenia związane z naruszaniem prywatności, cyberprzestępczością, wykluczeniem lub pogłębianiem się różnic społecznych

Takie negatywne nastawienie niejednokrotnie wiąże się z brakiem zarówno doświadczenia i umiejętności sprawnego funkcjonowania w świecie cyfrowym, jak i odpowiednich narzędzi albo aktualnej wiedzy. Często wynika też z niechęci do zmian albo z tego, że dotychczas dostępne rozwiązania cyfrowe nie są ze sobą kompatybilne, a w związku z tym tworzą kolejne trudności, nawet w obrębie jednej placówki (*How to transform... b.r.*). Jednak badania dowodzą, że czynnikiem decydującym o włączaniu technologii cyfrowych do nauczania i wykorzystywaniu ich w kształceniu jest jakość nauczania, a nie infrastruktura (*Edukacja cyfrowa w szkołach... 2020*). Z drugiej strony sama chęć wdrażania rozwiązań cyfrowych nie wystarczy, jeśli uczniowie, nauczyciele lub szkoły nie dysponują odpowiednimi zasobami albo nie wszyscy uczestnicy edukacji mają do niej równy dostęp. Bez włączenia społecznego przepaść cyfrowa może jeszcze bardziej wykluczać osoby o bardzo niskich kompetencjach cyfrowych. Jednym z zadań edukacji szkolnej jest takie kształcenie młodych pokoleń, by mądrze rozwijały swój potencjał dla wspólnego dobra. Dlatego edukacja, w której każdy będzie w stanie osiągnąć swój maksymalny potencjał, jest inwestycją w naszą wspólną przyszłość.

Transformacja cyfrowa

Czy nam się to podoba, czy nie, nasza rzeczywistość już uległa cyfryzacji w stopniu większym, niż byliśmy w stanie to sobie wyobrazić. Podobnie nie jesteśmy w stanie przewidzieć, jak bardzo zmieni się świat w ciągu kolejnych dekad. Natomiast możemy być pewni, że ci, którzy obecnie są dziećmi, będą funkcjonować w świecie zanurzonym w technologiach cyfrowych i, odpowiednio przygotowani, będą mieli na niego wpływ. Szacuje się, że ponad połowa uczniów będących obecnie na początku swojej edukacji będzie pracować w zawodach, które jeszcze nie istnieją, a większość z tych zawodów będzie prawdopodobnie wymagała wysokich kompetencji zarówno społecznych, jak i cyfrowych (World Economic Forum 2020). Coraz częściej od pracowników oczekuje się współpracy z partnerami w różnych częściach świata, zrozumienia niuansów kulturowych i korzystania z narzędzi cyfrowych umożliwiających te nowe formy interakcji. Pandemia uświadomiła wszystkim te potrzeby i ujawniła niedostateczną transformację cyfrową edukacji. Przyspieszone

wprowadzenie nauki zdalnej potwierdziło zdolność systemów edukacji do wprowadzania innowacji i nowych rozwiązań, chociaż w wielu przypadkach ukazało istotne braki systemowe dotyczące gotowości do wykorzystywania rozwiązań cyfrowych (Komisja Europejska 2021). Dla osób, które miały wcześniejsze doświadczenie w realizacji działań edukacyjnych za pośrednictwem internetu, a więc mających kompetencje cyfrowe i świadomość nowoczesnych rozwiązań, szybkie przestawienie się na naukę zdalną było rozwijającym wyzwaniem, któremu udało się sprostać bez większych trudności (Fila i in. 2021). Jednak taka sytuacja dotyczy tylko części uczniów, nauczycieli i rodziców, a zastosowane przez nich rozwiązania są w dużym stopniu tymczasowe i niejednorodne. Wprowadzenie rozwiązań systemowych, wsparcie uczniów i nauczycieli w kształceniu umiejętności cyfrowych oraz niwelowanie nierówności społecznych są niezbędne do zapewnienia skutecznej transformacji cyfrowej w obszarze edukacji (Rada Unii Europejskiej 2020).

Wysokie kompetencje cyfrowe – klucz do zmiany

Bazą wszelkich zmian w tym zakresie są dobrze rozwinięte kompetencje cyfrowe. Ich rozwój u dzieci nie może nastąpić bez rozwoju kompetencji cyfrowych u dorosłych, którzy proces ten mają wspierać, czyli głównie nauczycieli i rodziców. Wszystkie te osoby zatem powinny zostać włączone w proces edukacji i otrzymać odpowiednie wsparcie. Punktem odniesienia dla rozwoju i planowania strategicznego wielu krajowych, regionalnych i oddolnych inicjatyw z zakresu kompetencji cyfrowych są Europejskie Ramy Kompetencji Cyfrowych dla Obywateli, określane jako DigComp (*DigComp... b.r.*). Przedstawiają one opis kompetencji cyfrowych i grupują je w pięciu obszarach: Informacja, Komunikacja, Tworzenie treści, Bezpieczeństwo i Rozwiązywanie problemów. Według autorów Europejskich Ram Kompetencji Cyfrowych dla Obywateli „we współczesnym świecie osoba posiadająca kompetencje cyfrowe musi płynnie poruszać się w obrębie tych pięciu obszarów, a nie tylko potrafić korzystać z funkcji technologii cyfrowych” (*DigComp... b.r., Wstęp*). W tym sensie kompetencje cyfrowe wpływają pozytywnie na efektywność codziennych działań, w tym pracy i nauki, ale nie są jednoznaczne ze sprawną obsługą

nowoczesnych urządzeń czy korzystaniem z aplikacji. Warto wziąć pod uwagę wymienione wyżej obszary kompetencji cyfrowych zwłaszcza na etapie planowania i wdrażania działań projektowych, ponieważ to właśnie kompetencje, a nie technologie same w sobie, są niezbędne, aby wprowadzać zmiany i przygotować uczniów na przyszłość.

Program Erasmus+ ma dodatkowy wkład w poprawę kompetencji cyfrowych dzięki zachęcaniu do uzupełnienia tradycyjnej mobilności (zwanej też fizyczną) elementami współpracy online (School Education Gateway 2020). Pojęcie **mobilność mieszana** oznacza łączenie okresów mobilności edukacyjnej w innym kraju z odbywającymi się równolegle zajęciami edukacyjnymi online. Działania online mogą odbywać się przed mobilnością fizyczną lub po niej i praktycznie każde zadanie związane z mobilnością można zorganizować jako mobilność mieszaną. W tych działaniach, które zakładają zaangażowanie uczniów w pracę grupową, rozwijanie ich autonomii albo tworzenie multimediiów, kluczowe będzie wykorzystanie narzędzi takich jak eTwinning czy Europass. Takie hybrydowe nauczanie w szkole i na odległość (**blended learning**), dzięki innowacjom technologicznym i elastyczności, może skutecznie zwiększyć włączający aspekt edukacji, ułatwiając dostęp do nauki i współpracy osobom niepełnosprawnym, z obszarów wiejskich czy znajdującym się w niekorzystnej sytuacji społeczno-ekonomicznej. Trzeba również zaznaczyć, że transformacja cyfrowa edukacji nie ogranicza się do nauki online. Oprócz rozszerzenia form nauczania i uczenia się powinna obejmować również poprawę infrastruktury i usprawnienie podstawowych procesów, takich jak elektroniczna rekrutacja uczniów i studentów czy ich egzaminowanie albo współpraca z rodzicami i środowiskiem lokalnym.

Zmieniona rzeczywistość, w jakiej się znaleźliśmy w wyniku pandemii, oprócz wyzwań i trudności przyniosła też edukacji możliwość przyspieszonej zmiany paradygmatu: odejścia od transferu wiedzy merytorycznej na rzecz rozwoju kompetencji kluczowych i przebudowania tradycyjnych systemów edukacji, tak by wspierały uczniów i nauczycieli w stosowaniu innowacyjnych rozwiązań. Zamiast wracać do starych standardów, można tworzyć nowe.

Dominika Tokarz – ekspertka FRSE

Projekt Szkoły Podstawowej nr 42
im. Ignacego Jana Paderewskiego w Gdańsku

Use it or lose it

Jeszcze kilka lat temu w tej gdańskiej „podstawówce” rządziły kreda i tablica. Dziś nauczyciele prowadzą tu lekcje, trzymając w ręku telefon albo tablet. Zmiany wprowadzili sami, ale wcześniej podpatrywali, jak robią to inni

Marzeniem Doroty Tomaszewskiej były lekcje bez zeszytów. Uczniowie nadal mieli pisać, ale stukając palcem po ekranie tabletu. Anna Eisler fantazjowała, żeby na biologii, matematyce czy historii wplatać w zajęcia angielskie słówka. Obie chciały uczyć w nowoczesnej szkole, w jakiej inny język niż polski wcale nie jest obcy, a smartfony, aplikacje i tablety są takim samym narzędziem do nauki jak cyrkiel, długopis czy podręcznik. – Bujają w obłokach – myślało wiele ich koleżanek z pokoju nauczycielskiego. Dorota Tomaszewska i Anna Eisler nie poddały się. Wymyśliły projekt, który postawi na cyfryzację szkoły. Nazwały go „Use it or lose it”. I – *nomen omen* – wykorzystały szansę, jaką dał im program Erasmus+.

Pomysł był prosty. Dorota i Anna chciały zebrać jak najwięcej nauczycieli i zaproponować im wyjazd do szkół w innym kraju. Takich, gdzie pracuje się z uczniami, wykorzystując cyfrowe narzędzia. W Szkole Podstawowej nr 42 im. Ignacego Jana Paderewskiego w Gdańsku na lekcjach ciągle jeszcze używało się kredy i podręczników, a zadania rozwiązywało w zeszytach. – Napisaliśmy projekt, wybrałyśmy placówki, do których możemy pojechać, i szukałyśmy chętnych – opowiada Dorota Tomaszewska, koordynator programu Erasmus+ w gdańskiej podstawówce, nauczycielka muzyki i informatyki. – Nasi uczniowie oczywiście pracowali ze mną na lekcji na komputerach, ale nam chodziło o coś więcej. O cyfrową szkołę XXI w.

Anna Eisler, która uczy tam języka angielskiego i przyrody, kilka lat temu czytała o **metodzie CLIL**. To skrót od **Content and Language Integrated Learning**. Chodzi o to, by podczas nauki konkretnego przedmiotu wplatać w lekcje słówka i gramatykę języków obcych. Weźmy biologię. Nauczyciel opowiada

uczniom o ssakach, a „przy okazji” wyświetla im krótki film przyrodniczy BBC z angielskim lektorem. Stosowanie metody CLIL od dawna rekomenduje Komisja Europejska. Dzieje się tak już na wielu uczelniach Starego Kontynentu. Chwalą ją sobie wykładowcy, ponieważ oprócz kształcenia zdolności językowych młodzi rozwijają umiejętności miękkie, takie jak praca w grupie, kreatywność, rozwiązywanie problemów czy komunikatywność. Dlatego coraz chętniej metoda CLIL jest wykorzystywana na lekcjach już w podstawówkach. To inwestycja w przyszłość młodego pokolenia.

– Zanim nasz projekt trafił na biurko dyrektora, szukałyśmy chętnych. Wśród nauczycieli panował sceptycyzm, ponieważ gdy czegoś nie znamy, to się tego boimy. Nieśluszenie – opowiada Dorota Tomaszewska. W pierwszym rzucie zgłosiło się sześćcioro nauczycieli. Dyrektor dał zielone światło. – Miał świadomość, że pod względem cyfryzacji nasza szkoła była daleko w tyle – dodaje. Na potrzeby projektu kupiono cztery tablety. Mało jak na szkołę, w której uczyło się wtedy 700 uczniów.

eTwinning pomaga znaleźć partnerów

W ramach projektu zorganizowano serię kilkudniowych szkoleń w Portugalii i na hiszpańskiej Teneryfie. Zjechali tam nauczyciele z wielu europejskich szkół. – Zadaliśmy o komfort naszych uczestników. Tak dobraliśmy grupy, by w każdej był anglista, ponieważ wszystkie kursy odbywają się po angielsku – relacjonuje Dorota Tomaszewska. Nauczyciele mieli opłacony przelot w obie strony, noclegi w hotelach i posiłki. Wszystko z unijnych pieniędzy, z których finansowane są edukacyjne projekty programu Erasmus+. Na szkoleniach nauczyciele z Gdańska dowiedzieli się, że na każdym przedmiocie da się wykorzystać nowoczesne technologie. Trzeba mieć tylko pomysł, jak i czego użyć, by zajęcia były interesujące dla uczniów. Przez kilka dni nauczyciele testowali aplikacje edukacyjne, które ułatwiają pracę, a jednocześnie angażują uczniów w zdobywanie wiedzy przez zabawę.

Projekt „Use it or lose it” zakładał także wyjazd za granicę w ramach szkolenia typu *job shadowing*, polegającego na uczeniu się przez obserwację pracy innych. Osoba biorąca udział w szkoleniu *job shadowing* staje się „cieniem” (z ang. *shadow*) mentora, którego podgląda w pracy. Czworo nauczycieli z gdańskiej podstawówki odwiedziło kolegów po fachu w Czechach. Gospodarzem tym razem była szkoła uznana za lidera innowacji edukacyjnych w Ostrawie.

Dorota Tomaszewska i Anna Eisler znalazły ją dzięki eTwinning. To platforma internetowa, które skupia społeczność szkolną z całej Europy i pomaga tworzyć nauczycielom wyjątkowe lekcje. Nauczyciele wymieniają się tam informacjami i materiałami do nauki, poznają się i mogą wspólnie realizować międzynarodowe projekty edukacyjne. Wielu chwali sobie eTwinning za to, że chroni przed wypaleniem zawodowym.

Anna Eisler kilka lat wcześniej poznała dzięki platformie eTwinning nauczycieli z Ostrawy. – Wiedzieliśmy, że są świetnie przygotowani do tego, by nas ugościć i pokazać, jak pracują – opowiada Dorota Tomaszewska. Tam na lekcjach matematyki, muzyki czy biologii uczniowie korzystają z aplikacji komputerowych. – Nasi nauczyciele obserwowali zajęcia z wykorzystaniem gier albo oparte na grach. Poznali także metody przygotowania i wykorzystywania narzędzi cyfrowych do mierzenia postępów edukacyjnych na różnych przedmiotach – mówi Dorota Tomaszewska. Po powrocie z Ostrawy obie szkoły nadal ze sobą współpracują. Niedawno czescy nauczyciele przyjechali do Gdańska. – Teraz to my staliśmy się wzorem do naśladowania – dodaje ze śmiechem.

Sprawdziany na smartfonach

Po zakończeniu projektu Szkoła Podstawowa nr 42 w Gdańsku postawiła na rozwój zaplecza technicznego. Powstała dodatkowa pracownia komputerowa. Dyrektor kupił tablice multimedialne i 40 tabletów. – Korzysta z nich większość nauczycieli. W pracy sięgają też po popularne aplikacje edukacyjne i wprowadzają na zajęciach elementy języka angielskiego. Jeszcze kilka lat temu brakowało nam narzędzi, żeby wdrożyć bardziej cyfrowy model edukacji – wyjaśnia Dorota Tomaszewska. Jak przekonuje, zmieniło się podejście nauczycieli do telefonów komórkowych. – Wreszcie traktują je jako przydatne i atrakcyjne narzędzie do nauczania.

Dla gdańskiej „podstawówki” zakup nowego sprzętu to rewolucja. – Kilka lat temu mieliśmy kredy i tablice. Teraz mamy jedną pracownię, w której cała klasa może pracować indywidualnie na tabletach – mówi Dorota Tomaszewska. Cieszy się, że nauczyciele sięgają po aplikacje edukacyjne i tworzą autorskie scenariusze lekcji oparte na wzorach zaczerpniętych podczas odwiedzin w innych szkołach.

Dziś w Szkole Podstawowej nr 42 w Gdańsku większość sprawdzianów rozwiązuje się na smartfonach. Uczniowie skanują kody QR i rozwiązują zadania, a na testach wybierają prawidłową odpowiedź. Korzyści są obopólne. – Uczniowie cieszą się, że nie muszą pisać na kartkach, a dla nas to ulga, ponieważ aplikacja pomaga wychwycić błędy, zsumować punkty, a w przypadku dyslektyków nie ma już problemu z odczytaniem słów, które wcześniej przypominały pismo lekarzy – śmieje się Dorota Tomaszewska. Na jej lekcjach muzyki także zaszły zmiany. – Na tablicy multimedialnej wyświetlam uczniom nuty, a oni grają na wirtualnej klawiaturze. Wprowadziłam też programowanie muzyki na komputerach, co dzieci

chętnie robią, ponieważ to ich środowisko naturalne – dodaje. Jak zaznacza, elektronika nie wyparła gry na instrumentach. Uczniowie nadal ćwiczą na flecie i pianinie.

Z kolei nauczyciel historii korzysta z aplikacji KineMaster, pozwalającej tworzyć materiały wideo. – Kiedyś na kartkach wypisywało się najważniejsze daty, nazwiska i wydarzenia, wklejało zdjęcia, a strzałkami pokazywało przebieg wojen. Teraz uczniowie tworzą na ten temat multimedialną prezentację w smartfonie – opowiada Dorota Tomaszewska. Wspomina jeszcze o aplikacji, która bardzo jej się spodobała podczas szkolenia w Portugalii. – Pokazywała wszystkie organy człowieka trójwymiarowo. Można je było oglądać z każdej strony, robić zbliżenia. Dla nauczyciela biologii to duże ułatwienie, ponieważ nie musi wyciągać modelu szkieletu człowieka. Niestety, program jest bardzo drogi.

Nie bójcie się

Koordinatorka Erasmusa+ zainspirowała się podczas szkolenia bezpiecznym połączeniem Wi-Fi, które zapewniono najmłodszym uczniom. – Dziś takie rozwiązanie stosujemy w naszej szkole. Dzięki bezprzewodowej sieci dziecko nie musi w swoim telefonie łączyć się z siecią komórkową, tylko może skorzystać ze szkolnego Wi-Fi, bezpiecznego, ponieważ blokuje dostęp do niewłaściwych stron – mówi Dorota Tomaszewska. – Udało mi się też stworzyć program, który zarządza wszystkimi tabletami z jednego komputera. Dzięki temu widzę, czy uczeń pracuje na lekcji, czy zajmuje się czymś innym. Mogę to kontrolować, nie ruszając się z miejsca.

Gdańska „podstawówka” pochwaliła się efektami projektu „Use it or lose it” podczas szkolnego wydarzenia Erasmus Day. – Chcieliśmy zachęcić inne placówki, by skorzystały z tego programu, ponieważ widzimy, jak bardzo zmienił naszą pracę i jak dobrze oceniają go uczniowie. Trzem szkołom pomogliśmy w pisaniu projektów Erasmusa+ – chwali się Dorota Tomaszewska. Przyznaje, że dzięki szkoleniom większość nauczycieli przekonała się do nowych technologii i urozmaiciła dzięki nim swoje lekcje.

Dorota Tomaszewska: – Cyfryzacja postępuje tak szybko, że powinniśmy nadążać za nowinkami. Uczniowie często w tej kwestii wiedzą więcej niż my. Zachęcam, by się nie bać. Widzę po sobie, że każdy wyjazd jeszcze bardziej mnie motywuje. Dzięki temu jest ciekawie i inspirująco, nie tylko dla uczniów.

Michał Radkowski – korespondent FRSE

Projekt Katolickiego Liceum Ogólnokształcącego
im. Romualda Traugutta w Chojnicach

Być szkołą jutra

Kahoot!, Mentimeter czy Flappy Bird to tylko niektóre z narzędzi ułatwiających uczniom przyswajanie wiedzy w nietypowy sposób. Ale jak ciekawie i odpowiedzialnie wykorzystywać nowe technologie w edukacji?

Agnieszka Bąk, korespondentka FRSE: Państwa ostatni projekt dotyczył nowoczesnych technologii i bezpiecznego korzystania z zasobów internetowych. Mam wrażenie, że jest to bardzo aktualny temat, zwłaszcza w kontekście nauczania zdalnego.

Magdalena Grala, koordynatorka projektu z Katolickiego LO w Chojnicach: Projekt miał pokazać możliwości, jakie daje technologia – nie tylko jako źródło rozrywki, ale też ważne narzędzie w edukacji, czyli zdobywaniu i przekazywaniu wiedzy na co dzień. Dzięki doświadczeniu, które zdobyliśmy w trakcie realizacji „Life of a Digi”, przejście z nauczania stacjonarnego do zajęć online spowodowane pandemią nie było dla nas zbyt dużym wyzwaniem. Byliśmy na to świetnie przygotowani – zarówno nauczyciele, jak i uczniowie. Był to też efekt wcześniejszych projektów, w tym realizowanych w Akcji KA1, w których uczestniczyła kadra. Niektóre z nich dotyczyły technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK) w edukacji. Miały one na celu przekonanie nauczycieli do nowości i uatrakcyjnienie prowadzonych przez nich lekcji dzięki takim aplikacjom jak Kahoot! czy Quizizz, które początkowo służyły do podsumowywania zajęć. To, co wcześniej miało sprawić, że lekcje będą ciekawsze, nagle stało się naszym głównym narzędziem pracy. Projekty pomogły nam przejść na zdalne nauczanie bez żadnego stresu.

Rafał Maliszewski, koordynator projektu z Katolickiego LO w Chojnicach: Zauważyłem, że wielu nauczycieli z innych szkół trochę się gubiło, byli na początku zaskoczeni, nie potrafili nawiązać kontaktu z uczniami przez internet. Wiem od znajomych dyrektorów szkół, że duży problem stanowił wybór platformy, na jakiej będą odbywać się zajęcia, a także to, jak rozwiązać kwestie prawne i finansowe z tym związane. To wywołało dużą konsternację w środowisku edukacyjnym. Nasi nauczyciele po serii szkoleń w ramach Akcji KA1 nie bali się tego, a uczniowie dzięki projektowi „Life of a Digi” wiedzieli, jak zachować bezpieczeństwo w sieci i jak samodzielnie organizować sobie pracę online w domu. Poznaliśmy przy tym zarówno niebezpieczeństwa związane z funkcjonowaniem

w internecie, jak i ogromne możliwości, jakie dają nowe technologie. Pod koniec roku szkolnego przeprowadziliśmy ankietę ewaluacyjną i, co bardzo nas cieszy, efektywność kształcenia online została oceniona na wysokim poziomie. Prawie 90% uczniów jest zadowolonych ze zdalnego nauczania w naszej szkole.

Jednym z efektów projektu były Flappy Bird stworzone przez uczniów. Co to takiego?

Magdalena Grala: Grała Pani kiedyś w Mario? To są właśnie gry internetowe, które wykorzystują podobną mechanikę. Uczniowie nauczyli się je tworzyć za pomocą kodowania podczas mobilności w Chorwacji. Gra jest tylko efektem, najważniejszy był tu proces zdobywania nowych umiejętności cyfrowych.

Rafał Maliszewski: Warto dodać, że narzędzia były pogrupowane w konkretne kategorie, aby ułatwić korzystanie z nich. Przykładowo do jednej grupy należały aplikacje związane z przygotowaniem materiałów wideo na lekcjach, do innej – strony do projektowania graficznego (np. Canva), aplikacje, które służą do podsumowywania wiedzy, ewaluacji (Kahoot!) czy narzędzia do demokratycznego głosowania (Mentimeter).

Była to pewnego rodzaju rewolucja technologiczna w Państwa szkole?

Magdalena Grala: Na początku były to drobne zmiany, takie jak przejście od starego, poczciwego PowerPointa do platformy Prezi. Uczniowie obserwowali nauczycieli i sami, z własnej inicjatywy zaczęli zakładać konta na stronach, na których pracowaliśmy jako kadra. Z czasem nasza młodzież przychodziła na lekcje z własnymi propozycjami platform lub aplikacji, z których chciała korzystać w trakcie zajęć. Młodzi postanowili sami poszukiwać nowych rozwiązań, a o to w procesie edukacji przecież chodzi.

Rafał Maliszewski: Założeniem projektu było właśnie pobudzenie uczniów do tego, żeby w kreatywny sposób korzystali z internetu. Na początku działania ważny jest impuls ze strony nauczycieli, a potem liczą się olbrzymie kroki uczniów i ich zaangażowanie.

A dzięki temu zaangażowaniu powstała nieplanowana na początku projektu książka *The School of Tomorrow/Szkoła jutra*.

Rafał Maliszewski: Tak. Publikacja ta jest sprawozdaniem z projektu, ale przede wszystkim zawiera w sobie narzędzia, z których korzystaliśmy i nadal korzystamy w pracy. To zapis kreatywności naszych uczniów. W pewnym momencie stwierdziliśmy, że mamy taki ogrom wiedzy, iż musimy ją zebrać i podzielić się nią z innymi. Książka może być źródłem wiedzy i pomysłów dla innych szkół i nauczycieli, dlatego jest to publikacja wielojęzyczna.

Jak w tym wszystkim odnalazło się środowisko lokalne – było dla Państwa wsparciem?

Rafał Maliszewski: Tak, wielkim. W projekt zaangażowanych było ok. 30 uczniów, ośmioro nauczycieli, ale też – co ważne – rodzice, którzy np. podczas mobilności stawali się *host families* dla uczniów z zagranicy. Świetnie współpracowaliśmy z urzędem miasta, przedstawicielem miasta Chojnice ds. edukacji i nauki, z fundacjami oraz ośrodkami edukacyjnymi. To spowodowało, że dotarcie z naszym projektem do ludzi było bardzo ułatwione. A dzięki lokalnym mediom zarówno w Polsce, jak i w krajach partnerskich mieliśmy dobrą promocję naszego przedsięwzięcia.

Przy projekcie „Life of a Digi” współpracowali Państwo ze szkołami z Chorwacji, Rumunii, Portugalii, Hiszpanii i Turcji. Jak wyglądała współpraca między Wami w kontekście działań online?

Rafał Maliszewski: Udało nam się zorganizować pięć mobilności. Ostatnia odbyła się wirtualnie w maju tego roku, a jej organizatorem była Hiszpania. Szczerze powiedziawszy, uważam, że było to świetne dopełnienie tego projektu i potwierdziło, że przez internet jesteśmy w stanie zrobić wiele rzeczy. Świetne jest też to, że mamy stałych partnerów, jak np. szkoła z Rumunii, z którą działamy już trzeci raz z rzędu. Co istotne, przy każdym projekcie staramy się angażować nową placówkę, często mniej doświadczoną, aby miała możliwość skorzystania z programów Erasmus+. My też przecież kiedyś byliśmy taką początkującą szkołą. Niezależnie od tego, czy jesteśmy doświadczeni, czy też nie, istotna jest dyscyplina w działaniu. Dzięki wspólnemu wysiłkowi i zorganizowaniu projekt ma szansę na powodzenie.

Magdalena Grała: Ważne przy współpracy z partnerami są pierwsze spotkania robocze, na których opracowujemy harmonogram projektu, jego cele i założenia. Grupujemy zadania tak, aby wiedzieć, co mamy zrobić w trakcie mobilności i między wyjazdami. Każdy partner dostaje konkretne obowiązki. Działamy na zasadzie wzajemnej życzliwości i zrozumienia różnic kulturowych, co nie zawsze jest łatwe. Przez te lata wypracowaliśmy sztukę kompromisu.

Rafał Maliszewski: Można powiedzieć, że celowo szukamy szkół, które są zróżnicowane kulturowo, ale też religijnie. Jesteśmy szkołą o profilu katolickim, a do projektów zapraszamy Turków, czyli przede wszystkim muzułmanów, kraje skandynawskie, czyli w większości protestantów, ostatnio ortodoksów z Grecji i Rumunii. Żyjąc przez tydzień u tych rodzin, chcemy poznać ich zwyczaje, obyczaje i wierzenia. To ważny efekt naszych działań, ta konfrontacja z innymi kulturami. Dzięki temu uczniowie i nauczyciele poszerzają horyzonty, otwierają się na nowe myślenie o świecie. Dla przykładu: uczniowie z Turcji byli zafascynowani naszą szkołą, której jedno ze skrzydeł znajduje się w starym poaugustiańskim klasztorze. Chłonęli historię tego miejsca.

Magdalena Grała: To zderzenie kultur jest niezwykle interesujące. Pamiętam, jak podczas wymiany w Turcji zwiedzaliśmy partnerską szkołę. Od razu mój wzrok jako historyka przykuł wiszący na ścianie korytarza Attyla – ten, który doprowadził do upadku Cesarstwa Rzymskiego. W naszym kręgu cywilizacyjnym uczymy się, że Turcy najechali na Konstantynopol, wkroczyli do Europy, co było dla nas niezbyt pomyślnym epizodem w historii. Za to na tamtejszych terenach to wydarzenie jest odbierane w zupełnie inny sposób. Trzeba więc postarać się zrozumieć obie strony, czego właśnie uczymy się w trakcie projektów.

W trakcie wspólnych działań aspekt kulturowy jest istotny, ale na pewno też podejście do nauczania i stopień cyfryzacji różnią się w zależności od kraju.

Rafał Maliszewski: Przy projektach cenię sobie krótkie szkolenia nauczycielskie, na których uczymy się nowych umiejętności, a przede wszystkim rozmawiamy o metodach nauczania i wychowania, porównujemy różne systemy edukacji. Pamiętam, że w trakcie jednego z naszych poprzednich projektów odwiedziliśmy szkołę na Malcie. Uczniowie podczas tej mobilności uczyli się projektowania stron internetowych od podstaw za pomocą profesjonalnych programów graficznych. Efektem międzynarodowej współpracy uczniowskiej było stworzenie projektowego bloga. Zauważyłem wtedy, że nasi licealiści mają problem z opanowaniem zaawansowanych programów komputerowych. Po przyjeździe do Polski wymieniliśmy cały sprzęt w pracowni komputerowej, aby spełnić standardy europejskie. I tak na podstawie obserwacji wdrażamy wiele nowych rozwiązań w naszej pracy. Tak samo partnerzy podglądają nas. Nie chodzi o ogromne dysproporcje, ale o to, żeby ciągle podnosić sobie poprzeczkę. Tego uczymy się my, nauczyciele, i staramy się wpajać takie myślenie naszym wychowankom, w czym pomagają nam projekty takie jak „LOAD – Life of a Digi”.

Synergia Erasmus+ i eTwinning w działaniach projektowych

Trudno wyobrazić sobie współczesną szkołę, która nie realizuje międzynarodowych projektów Erasmus+ czy eTwinning. Wymagający czas pandemii pokazał, że nauczyciele mający wcześniejsze doświadczenia projektowe byli dobrze przygotowani do nauczania zdalnego w zakresie korzystania z nowoczesnych technologii

Kompetencje kluczowe

Program eTwinning wspiera współpracę międzynarodową polegającą na wykorzystywaniu **technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK)** i platformy do współpracy **Twinspace**. Partnerzy pracują ze sobą online, wspólnie realizując aktywności projektowe oparte na podstawie programowej.

Nie bez znaczenia pozostaje kształcenie kompetencji kluczowych ze szczególnym naciskiem na komunikację językową. Oczywiście kompetencja ta wymaga znajomości słownictwa i gramatyki, ale istotna jest także znajomość aspektu kulturowego kraju partnerskiego. Uczniowie pozyskują zdolność rozumienia komunikatów słownych, inicjowania i prowadzenia rozmowy, czytania i pisania tekstów. Ważny jest nieformalny sposób przyswajania języka w ramach uczenia się przez całe życie, sprzyjający zrozumieniu różnorodności językowej i kulturowej.

Kolejnymi kompetencjami kluczowymi, zdobywanymi i rozwijanymi podczas działań projektowych, są kompetencje informatyczne. Uczniowie i nauczyciele doskonalą zdolności poszukiwania, gromadzenia i wykorzystywania informacji z sieci. Używają narzędzi do tworzenia i prezentowania treści, co sprzyja wspieraniu myślenia krytycznego, kreatywności i innowacyjności. Uczniowie z różnych krajów pracują razem nad zadaniem na jednym narzędziu i od razu widzą efekty swojej wspólnej pracy. eTwinning wspiera także nauczycieli w ich rozwoju, oferując szkolenia e-learningowe i stacjonarne. Erasmus+ z kolei pozwala realizować projekty zarówno nauczycielom, jak i uczniom, i wiąże się to z wyjazdami do krajów partnerskich. W określonym czasie nauczyciele

odbywają mobilności szkoleniowe lub spotykają się ze szkołami partnerskimi, planując dalsze działania w swoich placówkach.

Jako wieloletnia entuzjastka obu programów jestem przekonana, że synergia eTwinning i Erasmus+ jest konieczna, ponieważ pozwala na połączenie mobilności partnerskich i współpracy wirtualnej z użyciem nowoczesnej technologii opartej na uczeniu się przez całe życie. Działania, które Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji może zaoferować nauczycielom i uczniom w ramach tych programów, świetnie wpisują się w priorytety Komisji Europejskiej na lata 2021–2027 dotyczące cyfryzacji. To właśnie dzięki współpracy łączącej w sobie tradycyjne mobilności z aktywnościami online jesteśmy w stanie osiągnąć najlepszą jakość naszych projektów i znaczący wpływ na jego uczestników przede wszystkim pod względem edukacji cyfrowej. Nasi uczniowie, w większości obcy w cyfrowym świecie, potrzebują drogowskazu, jak umiejętnie i bezpiecznie korzystać z technologicznych dobrodziejstw współczesności. Nauczyciele, dla których narzędzia TIK nie są naturalnym środowiskiem, nabierają zaufania do nowych technologii i starają się ich odpowiednio używać, wspierając w ten sposób proces dydaktyczny. To właśnie technologia informatyczna jest wykorzystywana od samego początku trwania projektu eTwinning i Erasmus+ do poszukiwania partnerów, planowania i realizacji uczniowskich aktywności projektowych, a także do upowszechniania rezultatów działań i promocji. W ramach projektów Erasmus+ możemy prowadzić dowolną liczbę projektów eTwinning, włączając tym samym w działania większą liczbę uczniów i nauczycieli. Dzięki temu nie wykluczamy nikogo, a zasięg projektu jest zdecydowanie większy. Aktywności interdyscyplinarne sprawiają, że nauka jest procesem ciągłym, który wychodzi poza ramy godzin lekcyjnych.

Właściwe wykorzystanie technologii w szkole powoduje, że dotychczas bierni nauczyciele i uczniowie bardziej się angażują i uczą się od siebie. Innowacje wzmacniają kreatywne myślenie, a to ma wpływ na zdolności twórcze i kompetencje cyfrowe, na których tak nam zależy.

Te projektowe działania spowodowały, że nauczyciele mający styczność z programami Fundacji Rozwoju Systemu Edukacji byli dobrze przygotowani do zajęć zdalnych i w pełni korzystali z narzędzi TIK do osiągnięcia zaplanowanych celów.

W zespole siła

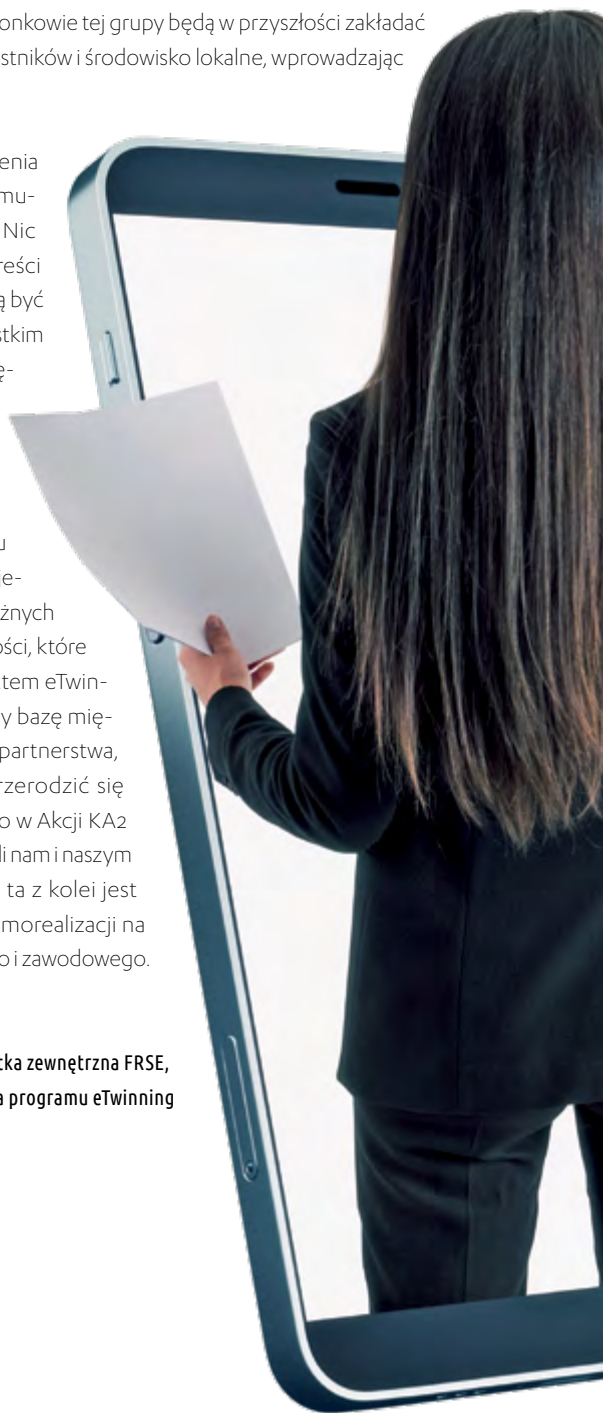
Od czego w takim razie zacząć, aby zwiększyć kompetencje cyfrowe własne i uczniów? Proponuję stworzyć w szkole grupę nauczycieli, którzy chcą mieć realny wpływ na edukację i dążą do kreowania rzeczywistości szkolnej. Umiejętność jasnego określenia potrzeb szkoły, nauczycieli i uczniów doprowadzi do przygotowania i złożenia wniosku w Akcji KA1 i zaplanowania szkoleń, kursów, wyjazdów typu *job shadowing* podnoszących kwalifikacje

nauczycieli. To właśnie podczas takich szkoleń poznajemy m.in. nowoczesne metody pracy z wykorzystaniem narzędzi TIK. Członkowie tej grupy będą w przyszłości zakładać projekty oddziałujące na wszystkich uczestników i środowisko lokalne, wprowadzając ich w umiejętności XXI w.

Czasami spotykam się z opinią, że szkolenia i kursy w ramach Akcji KA1 Erasmus+ nie muszą odbywać się poza granicami kraju. Nic bardziej mylnego. Nie chodzi o same treści na kursie, ponieważ te rzeczywiście mogą być przekazywane wszędzie, ale przede wszystkim o możliwość wymiany doświadczeń w międzynarodowym gronie nauczycieli i spojrzenie na te same zagadnienia z innej perspektywy. Poznawanie innej kultury otwiera przed nami nowe horyzonty. To właśnie na takim szkoleniu wymieniamy się doświadczeniami, poznajemy metody pracy, sposób korzystania z różnych narzędzi TIK i nawiązujemy nowe znajomości, które w przyszłości mogą zaowocować projektem eTwinning. Na platformie eTwinning tworzymy bazę międzynarodowych kontaktów i zakładamy partnerstwa, które po udanej współpracy mogą przerodzić się w przygotowanie wniosku aplikacyjnego w Akcji KA2 Erasmus+. Synergia tych projektów pozwoli nam i naszym uczniom osiągnąć biegłość cyfrową, a ta z kolei jest niezbędna w dzisiejszych czasach do samorealizacji na każdym etapie życia osobistego, szkolnego i zawodowego.

**Katarzyna Sopolińska – ekspertka zewnętrzna FRSE,
ambasadorka programu eTwinning**

$$\frac{\sum_{i=2}^n (y_i - \bar{y}_1) \cdot (y_{i-1} - \bar{y}_2)}{\sqrt{\sum_{i=2}^n (y_i - \bar{y}_1)^2 \cdot \sum_{i=2}^n (y_{i-1} - \bar{y}_2)^2}}$$

$$\bar{y}_1 = \frac{\sum_{i=2}^n y_i}{n-1}; \quad \bar{y}_2 = \frac{\sum_{i=2}^n y_{i-1}}{n-1}$$

$$\frac{\bar{X} - u}{\sigma} = \frac{\bar{X} - u}{\frac{S^2}{n-1}}$$

$$X^T X = \begin{pmatrix} n & \sum_{i=1}^n \cdot \\ \sum_{i=1}^n X_{i1} & \sum_{i=1}^n X_{i1}^2 \\ \sum_{i=1}^n X_{i2} & \sum_{i=1}^n X_{i1} X_{i2} \end{pmatrix}$$

$$r(\nabla X_f, \nabla Y_f) = \frac{\sum_{i=1}^n \nabla X_f \cdot \nabla Y_f}{\sqrt{\sum_{i=1}^n \nabla^2 X_f \cdot \sum_{i=1}^n \nabla^2 Y_f}}$$

$$= \frac{i=1}{n-2}, (1) \quad \beta_{yx} = r_{yx} * \frac{S_y}{S_x}, (4)$$

Priorytety horyzontalne programu Erasmus+ na lata 2021–2027

Włączenie społeczne i różnorodność

Środowisko i walka ze zmianą klimatu
– Zielony Erasmus

Rola i znaczenie transformacji cyfrowej w edukacji

Uczestnictwo w życiu demokratycznym,
społecznym i obywatelskim

Aktywne uczestnictwo w życiu demokratycznym

Ścisła współpraca 27 państw Unii Europejskiej, z których każde na przestrzeni wieków wypracowało zasoby własne, przyczynia się do stabilnego rozwoju krajów członkowskich w niemal wszystkich dziedzinach życia społecznego

Koordinacja wspólnej polityki wymaga spójnego systemu administracyjnego, opartego na podstawowych zasadach demokratycznych. Dlatego powołano instytucje i organy mające zabezpieczać interesy wszystkich państw członkowskich i umożliwić im korzystanie ze wspólnego dorobku. Integracja europejska oznacza zatem politykę prowadzoną wspólnie przez 27 państw, niemal we wszystkich dziedzinach życia społecznego, opartą na relacjach partnerskich, wzajemnych zobowiązaniach i przepisach prawa obowiązujących wszystkie kraje wchodzące w skład Unii Europejskiej.

Wyzwania w zakresie polityki młodzieżowej

Wiele inicjatyw na rzecz młodzieży, realizowanych przy wsparciu instytucji UE, ma na celu budowanie świadomości obywatelskiej wśród młodych mieszkańców wspólnoty europejskiej. W tym celu powstał m.in. Europejski Portal Młodzieżowy¹. Członkostwo w tak zróżnicowanej społeczności stanowi niewątpliwie ogromną szansę, zapewniając m.in. możliwość korzystania z osiągnięć krajów partnerskich, jakie mają na swoim koncie nie tylko rządy tych państw, ale także organizacje pozarządowe, szkoły czy w końcu nieformalne grupy młodzieży.

W Rezolucji Rady Unii Europejskiej zawierającej *Strategię Unii Europejskiej na rzecz młodzieży na lata 2019–2027* (2018) przedstawiono najważniejsze wyzwania wobec młodych obywateli Unii. Dokument określa 11 celów europejskiej polityki młodzieżowej, które można uznać za swoiste drogowskazy określające kierunki działań mających zapewnić dalszą harmonijną i efektywną integrację Europy. Osoby młode mają wiele okazji do włączenia się w inicjatywy, takie jak np. działalności Europejskiego Parlamentu Młodzieżowego².

1 Zob. www.europa.eu/youth/home.

2 Zob. www.eyp.org. Warto także odwiedzić stronę www.eypoland.com.

Erasmus+ jako kwintesencja współpracy europejskiej w dziedzinie edukacji

Program Erasmus+ kładzie nacisk na wzmocnienie u wszystkich osób uczestniczących w inicjatywach prowadzonych w jego ramach poczucia współtworzenia tej wielkiej wspólnoty, a zatem także gotowości do aktywnego uczestnictwa w społeczeństwie europejskim.

Aktywne uczestnictwo w procesach demokratycznych może wydawać się na pierwszy rzut oka pojęciem abstrakcyjnym, m.in. ze względu na złożoność tych procesów. Jednak przywołując dowolną definicję aktywności obywatelskiej czy, jeszcze prościej, społecznej, uświadamiamy sobie, że każdy z obywateli może i powinien mieć swój udział w życiu społeczności, na poziomie zarówno własnej gminy, jak i kraju czy, w końcu, zjednoczonej Europy.

Projekty Erasmusa+ są świetną okazją do wzmacniania postaw obywatelskich. Już sama realizacja wspólnej inicjatywy przez szkoły czy organizacje z różnych krajów daje przestrzeń do dyskusji i wymiany poglądów na tematy istotne z perspektywy nie tylko konkretnych uczestników danego projektu, ale także w znacznie szerszym (europejskim, a nawet światowym) ujęciu. Podzielenie się z jak najszerzym gronem odbiorców wypracowanymi wnioskami czy osiągniętymi rezultatami wspólnej pracy może być inspirujące dla bardzo wielu osób.

Dlatego działania informacyjne i upowszechniające wpisane w projekty Erasmusa+ mają tak duże znaczenie. Szkoły jako największa grupa inicjatorów tych projektów mogą zrobić bardzo wiele na tym polu, ponieważ są instytucjami współtworzącymi europejski system edukacji i jednocześnie są osadzone w środowisku lokalnym, na które mają ogromny wpływ. Prowadzą też różnorodne działania związane z budowaniem świadomości obywatelskiej – nie tylko w ramach podstawy programowej wiedzy o społeczeństwie, ale także za sprawą licznych wydarzeń wpisujących się w nurt najważniejszych polityk europejskich (może to być jednorazowa akcja sadzenia drzew czy działające na terenie placówki koła wolontariackie).

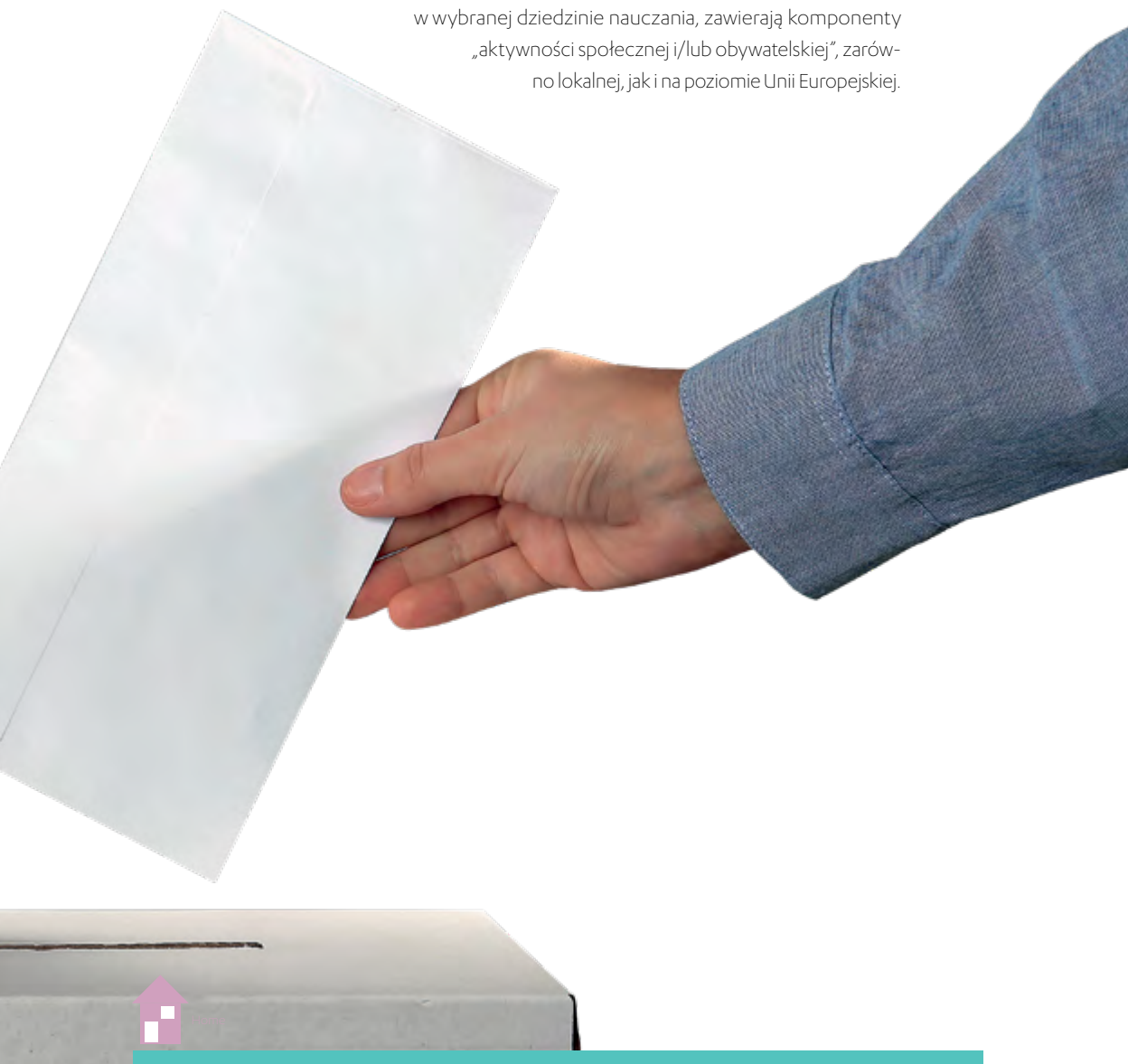
Przykładów jest bardzo wiele, a projekty Erasmusa+ stwarzają możliwość ustrukturyzowania tych działań oraz wymiany pomysłów między kadrą i uczniami z placówek z wszystkich krajów uczestniczących w programie.

Platforma rezultatów projektów Erasmus+

Platforma rezultatów projektów Erasmus+ pozwala znaleźć inspirację do wielu działań wpisujących się w priorytet aktywnego udziału w procesach demokratycznych. Na portalu można znaleźć opisy inicjatyw zrealizowanych we wszystkich sektorach. Są wśród nich takie, w których wzmacnianie poczucia uczestnictwa w społeczności europejskiej i rozwijanie wiedzy dotyczącej możliwości angażowania się w działania

obywatelskie były głównym celem. Nie brakuje także tych, które stawiając sobie za cel np. podniesienie potencjału szkoły, zapoczątkowanie lub wzmocnienie współpracy z międzynarodowymi sieciami placówek edukacyjnych czy z partnerami gospodarczymi (w tym pracodawcami), przyczyniały się do realizacji idei otwartego rynku europejskiego.

Warto zapoznać się nie tylko z projektami, których bezpośrednim celem było budowanie świadomości obywatelskiej. Również te przedsięwzięcia, których najważniejszym rezultatem było np. podniesienie wśród pracowników umiejętności posługiwania się językiem obcym czy poszerzenie warsztatu dydaktycznego w wybranej dziedzinie nauczania, zawierają komponenty „aktywności społecznej i/lub obywatelskiej”, zarówno lokalnej, jak i na poziomie Unii Europejskiej.

Częstą wadą planów projektowych przygotowywanych przez szkoły jest włączanie tych wartości w sposób nienaturalny – wymuszony, niejako z obowiązku wynikającego z kryteriów oceny wniosków aplikacyjnych. Dlatego już na etapie wstępnych planów i diagnozy problemów, które mają zostać rozwiązane dzięki realizacji danego projektu, warto zastanowić się nad tym, jakie są opinie, oczekiwania i wiedza uczniów (a także grup docelowych działań upowszechniających) na temat najważniejszych wyzwań stojących przed społeczeństwem Europy oraz jakie treści powinny być kierowane do poszczególnych środowisk. Np. w projekcie, którego przedmiotem jest podniesienie kompetencji językowych i cyfrowych nauczycieli oraz uczniów, jednym z zaplanowanych działań może być wykorzystanie platformy eTwinning w celu wspólnego przygotowania i przeprowadzenia kampanii, w której młodzież z kilku szkół w różnych krajach zachęci rówieśników (lub mieszkańców miasta/gminy) do udziału w wyborach do Parlamentu Europejskiego. Takie działanie pozwoliłoby w praktyce utrwalić słówka i reguły gramatyczne poznane w trakcie mobilności, a jednocześnie nadać projektowi wymiar europejski i zwiększyć wiedzę i zaangażowanie obywatelskie uczniów i odbiorców kampanii.

Jedynie od kreatywności i zaangażowania autorów projektów zależy dobór odpowiednich metod i działań – jeśli dzięki planowanym inicjatywom zechcą oni przyczynić się do procesu integracji Europy na miarę swoich możliwości, pomysłów i potrzeb, projekty te będą ciekawsze, a ich rezultaty znacznie bardziej satysfakcjonujące zarówno dla nauczycieli, jak i dla uczniów.

Artur Wywigacz – ekspert zewnętrzny FRSE

Projekt VII Liceum Ogólnokształcącego
im. Juliusza Słowackiego w Warszawie

Młodzi i aktywni

**Lata szkoły to czas kształtowania osobowości.
Dzięki zaangażowaniu w różne działania uczniowie
mogą stać się aktywnymi uczestnikami życia
obywatelskiego i demokratycznego.
Ale jak wpoić im te wartości?**

Agnieszka Bąk, korespondentka FRSE: Prowadzą Państwo projekty zagraniczne już od kilkunastu lat, kiedy nie było to jeszcze tak popularne. Jak dołączyli Państwo do programu Erasmus+?

Małgorzata Malczyk, koordynatorka Erasmus+ z VII LO w Warszawie: Z programami finansowanymi przez Fundację Rozwoju Systemu Edukacji związaliśmy się w 2012 r., w ostatnich latach działania programu Comenius, który potem przerodził się w Erasmusa+. Wtedy do współpracy zaprosiła nas szkoła z Chorwacji i wspólnie z Włochami, Węgrami oraz Turcją zorganizowaliśmy projekt „C Code to Common Future”, w którym główny nacisk położyliśmy na ekologię i ochronę środowiska. Potem przyszedł czas na kolejny projekt „EUtopia – Europe Challenges for 2020” – ten z kolei miał charakter bardziej społeczny. Koncentrował się na wyzwaniach, jakie przedstawiła Komisja Europejska na te lata. Podczas mobilności w Polsce rozmawialiśmy o perspektywach zatrudnienia dla młodych ludzi; w Hiszpanii głównym tematem był kryzys migracyjny. W Turcji mieliśmy rozmawiać o kompetencjach cyfrowych, jednak przez zamachy w Ankarze i niebezpieczną sytuację, musieliśmy zrezygnować z odwiedzenia tamtejszej szkoły. W ramach projektu poruszaliśmy też takie tematy jak zbyt wczesne porzucanie edukacji, zagrożenia środowiskowe czy popularyzacja zdrowego trybu życia. Projekt tym samym był bardzo złożony i różnorodny.

Następny projekt, „Raising STEAM (Science, Technology, Engineering, the Arts and Mathematics) in Education” również wydaje się bardzo złożony. Połączyli Państwo nauki ścisłe ze sztuką.

Chciliśmy poprzez ten projekt ułatwić uczenie się trudnych przedmiotów ścisłych, takich jak nauki przyrodnicze, technologia, inżynieria i matematyka, przez sztukę. Zastosowaliśmy przy tym bardziej interdyscyplinarne i całościowe podejście. Projekt zdobył nawet wyróżnienie w ramach „Podziel się sukcesem!”. Podczas tego spotkania, organizowanego przez FRSE, opowiedzieliśmy o dobrych praktykach, które sprawdzają się w naszych działaniach.

Wcześniej też mieliśmy okazję opowiedzieć o naszych doświadczeniach podczas Dnia Otwartego Erasmusa. Nasi uczniowie po tej prezentacji dostali owacje na stojąco od nauczycieli z całej Polski. To jest też jedna z wielu korzyści, jakie wypływają z projektów międzynarodowych – młodzi uczą się wystąpień publicznych.

**Właśnie. Rozwój jakich kompetencji
zauważyła Pani wśród swoich wychowanków?**

Uczniowie posiadają wiedzę znacznie wykraczającą poza podręczniki. Uczą się krytycznego myślenia, analizy, współpracy w grupie międzynarodowej. Zawsze w toku projektu muszą rozwiązywać jakieś problemy i robią to na drodze dyskusji, debaty czy negocjacji, żeby wspólnie osiągnąć założony cel. Uczą się przy tym pełnić określone funkcje w grupie. Ważna jest też sztuka prezentacji – uczniowie zawsze musieli przedstawić w języku obcym swoje zadania na forum publicznym.

**Jeśli chodzi o umiejętności językowe – młodzież
przygotowuje się do mobilności w jakiś szczególny sposób?**

Językiem komunikacji jest język angielski. W trakcie projektu dodatkowo oprócz słów używanych na co dzień uczniowie muszą posługiwać się słownictwem specjalistycznym, aby móc rozmawiać na konkretne tematy i świadomie uczestniczyć w laboratoriach, prowadzić doświadczenia chemiczne czy biologiczne. Wyrażenia te przyswajają przed wyjazdami, np. podczas tworzenia prezentacji, które potem omawiamy na wyjazdach. Tutaj jest też pole do współpracy z nauczycielami kierunkowymi, którzy służą nam niezbędną terminologią. Pamiętam sytuację, kiedy przyjechali do nas Grecy i Hiszpanie – nasi uczniowie bardzo dobrze mówili po angielsku, a młodzież z tamtych krajów miała pewne problemy. Jednak tak się zawzięli, że stwierdzili, iż kiedy u nich będzie mobilność za pół roku, to do tego czasu nauczą się dobrze angielskiego. I tak się stało. Przez kilka miesięcy udało im się nadrobić te braki, bardzo rozwinęli się językowo. Z kolei z Hiszpanami było tak, że polscy uczniowie, aby się porozumieć, korzystali z rozmówek polsko-hiszpańskich, i tak poradzili sobie z barierami językowymi. A kiedy odwiedziliśmy ich rodziny na miejscu, porozumiewali się z rodzicami za pomocą Google translatora. Ważna jest chęć komunikacji. Uczniowie widzą, że nauka języka jest praktyczna, nie jest to sytuacja sztucznie wykreowana na lekcji.

**Projekty dużo wnoszą w życie młodych ludzi.
A jak przekładają się na pracę nauczycieli?**

Od kilkunastu lat praca zawodowa jest dla mnie pasją. Projekty to absolutnie wspaniały sposób na to, żeby nie doszło do wypalenia zawodowego. Ciągłe coś się dzieje. Nauczyciele uczą się zarządzania projektem i zarządzania kryzysowego. Stają w obliczu niespodziewanych sytuacji i wykazują się zaradnością i odpowiedzialnością. Pamiętam, że podczas jednej z mobilności wybuchł wulkan na Islandii i musieliśmy szybko dostosować nasz

transport do tej sytuacji. Nie da się tego nauczyć, siedząc za biurkiem czy żyjąc od dzwonka do dzwonka. Dlatego myślę, że nauczycielom związanym z projektami łatwiej było poradzić sobie z nauczaniem online w czasie pandemii. Pojawił się problem, a naszym zadaniem było go rozwiązać.

Kolejne zaangażowane osoby to rodzice.

To rodzice podczas mobilności goszczą uczniów z innych krajów w swoich domach. Naszą tradycją w czasie wymiany ze szkołą niemiecką były weekendy z rodziną. Wtedy nie mieliśmy żadnych zajęć, a czas wolny i atrakcje organizowali rodzice uczniów. Zdarzyło się, że niektórzy z uczestników jechali ze swoimi gospodarzami – tzw. hostami – do Szwajcarii na narty. To było bardzo miłe i zaskakujące. W długofalowej perspektywie widzę, jak bardzo rodzice licealistów angażują się w sprawy szkoły. Projekty otworzyły ich na to.

Wspomniała Pani wcześniej, że na początku byli Państwo zapraszani do projektów jako partner, a od kilku lat sami są ich koordynatorami. Co musieli Państwo zrobić, żeby tak się stało?

Na stronie programu Erasmus+ udostępniono przewodnik, w którym określono cele projektów na dany rok. Nie należy się przejmować, że są do wypełnienia szczegółowe wnioski. Gdy mamy wątpliwości, co w danym miejscu napisać, zawsze można dopytać o to pracowników Narodowej Agencji – FRSE. Na każdy rok ogłaszane są priorytety programu Erasmus+ i dobrze, żeby planowany projekt wpisywał się w nie. Wtedy jest lepiej punktowany i ma większą szansę na realizację. Nie jest też tak, że projekt, który nie spełnia głównych celów, nie dostanie dofinansowania, jednak zgodność z priorytetami jest mile widziana. Trzeba też pozyskać partnerów do współpracy. Często wykorzystuje się prywatne międzynarodowe znajomości wśród nauczycieli. Można też poszukiwać partnerów kompletnie nieznanymi, np. na platformie eTwinning. Tam jest zakładka poświęcona partnerstwom – Akcji KA2, czyli mobilności uczniów. Teraz istnieje możliwość, żeby w projekcie brały udział tylko dwie szkoły z dwóch krajów, co ułatwia znalezienie odpowiedniej liczby partnerów. Kiedy zaś piszemy projekt KA1, czyli skierowany do nauczycieli, musimy najpierw wybrać tematykę kursu, jaki chcemy odbyć, i znaleźć kraj, który organizuje takie szkolenie. Przy tym obliczamy koszty takiego wyjazdu, więc dodatkowo my jako nauczyciele zdobywamy umiejętności z zakresu księgowości.

Człowiek uczy się przez całe życie – tego podejścia uczą też Państwo swoich uczniów.

W praktyce to tak wygląda, że świat zmienia się cały czas. Nie można stanąć w miejscu. Powinno się to uświadamiać młodym ludziom. A w czasie projektu sami to zauważają. Czasem trzeba wyjechać z kraju, aby go docenić. Uczniowie muszą nauczyć się czegoś o swoim państwie, aby opowiedzieć o nim swoim rówieśnikom. Nie uczą się dlatego, że zaraz będą mieć klasówkę, ale po to, żeby umieć atrakcyjnie mówić o swoich tradycjach i kulturze.

To uczy w pewien sposób patriotyzmu, a jednocześnie otwarcia na inne kultury. Uczniowie pozbywają się wtedy kompleksów i lęków. Pamiętam, że kiedy lecieliśmy na mobilność w Salonikach, zatrzymaliśmy się w Atenach i wstąpiliśmy na Akropol. To, czego młodzież uczyła się na lekcjach historii, mogła zobaczyć na żywo i zrozumiała w tym momencie, że warto mieć szeroką wiedzę o świecie. To nieocenione efekty projektów.

Standardy jakości Erasmusa w praktyce

Projekty sektora Młodzież jako inspiracja do wzmacniania kompetencji społecznych i obywatelskich u uczniów

W XXI w. zmienił się paradygmat nauki. W miarę rozwoju technologii i narzędzi wspierających przekazywanie wiedzy przed oświatą stają coraz trudniejsze zadania. Pamięciowe opanowanie definicji i wzorów ma coraz mniejsze znaczenie, jeśli nie jest poparte kompetencjami osobistymi i społecznymi

Obecnie nieodzownym rezultatem pracy dydaktycznej jest wykształcenie u uczniów i uczennic umiejętności samodzielnego pozyskiwania danych, ich krytycznej oceny oraz kreatywnego wykorzystywania. Jednocześnie coraz szybsze zmiany kulturowe, cyfrowe i gospodarcze odsłaniają przed młodym pokoleniem niedostępne wcześniej możliwości, w ślad za którymi idą także nowe wyzwania związane z uczestnictwem w życiu społeczności już nie tylko lokalnej czy regionalnej, ale wręcz globalnej. Oto np. zagrożenia związane z nadmiernym wpływem człowieka na środowisko interesują już nie tylko instytucje związane z ekologią (niezależnie od skali ich działania), ale także grupę młodzieży z Tarnowa, która wspólnie z rówieśnikami z sześciu innych krajów Unii Europejskiej postanowiła podjąć próbę analizy wyzwań i możliwości w zakresie ochrony środowiska na poziomie lokalnym.

Efektom kontaktu między młodymi ludźmi z krajów uczestniczących w programie Erasmus+ jest projekt „Switch to a bike. Protect your home!”¹. Działania zaplanowane w jego ramach pozwolą uczestnikom przeżyć ciekawe, międzynarodowe spotkanie obfitujące w działania, które zaowocują rozwojem zarówno wiedzy w dziedzinach analizowanych w ramach przedmiotów szkolnych, jak i kompetencji osobistych i społecznych. W projekcie tym młodzież zaplanowała m.in. opracowanie prezentacji multimedialnych, przedstawiających analizę najistotniejszych zagrożeń dla środowiska w regionach, z których pochodzą uczestnicy wymiany, oraz najbardziej pożądane metody ograniczenia negatywnych skutków działalności mieszkańców i firm lokalnych. Kolejnymi tematami,

1 Projekt Stowarzyszenia Inicjatyw Kulturalno-Młodzieżowych Art, realizowany w ramach Wymian młodzieży.

jakie zamierzają podjąć autorzy tej inicjatywy, są analiza możliwości korzystania z transportu publicznego oraz promocja korzystania z roweru jako najbardziej ekologicznego sposobu przemieszczania się, mającego dodatkowo pozytywny wpływ zdrowie. Opracowane materiały młodzież chciałaby zaprezentować społeczności szkolnej, władzom lokalnym, organizacjom pozarządowym i mieszkańcom.

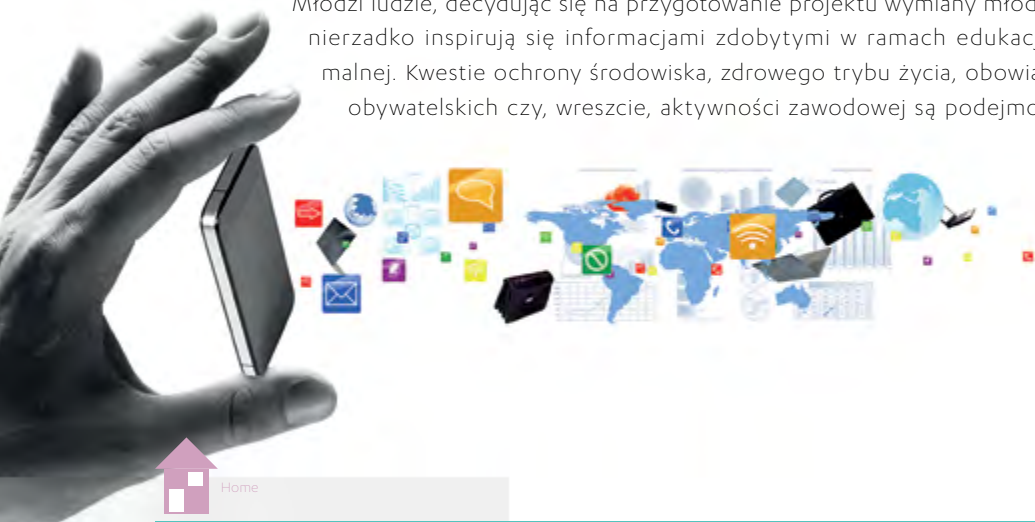
Projekt ten nie tylko znakomicie wpisuje się w priorytety programu Erasmus+, ale także w wiele celów nakreślonych w szkolnych programach nauczania. Tym samym, chociaż realizowano go w ramach tzw. projektów młodzieżowych, odpowiada na potrzeby definiowane na gruncie edukacji formalnej i wykorzystuje wiedzę zdobywaną przez uczniów podczas lekcji.

Kompetencje zespołowe i cyfrowe w służbie działań obywatelskich i ekologicznych

Realizacja tej inicjatywy będzie opierać się na pracy zespołowej, wykorzystaniu **technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK)** i kompetencji językowych, a także poczucia odpowiedzialności i aktywności społecznej.

Sam kontakt z samorządem lokalnym, organizacjami pozarządowymi i z mieszkańcami w celu przedstawienia rekomendacji dotyczących działań na rzecz ochrony środowiska, wypracowanych przez młodych ludzi z siedmiu krajów to niewątpliwie przykład aktywności obywatelskiej zarówno na poziomie lokalnym, jak i w skali całego globu. W tego rodzaju inicjatywach nierzadko cele projektu (w tym wypadku związane z troską o środowisko) są zarówno pretekstem do podjęcia aktywności społecznej, jak i punktem wyjścia do pogłębienia i praktycznego wykorzystywania wiedzy oraz umiejętności w dziedzinach, które młodzież (z różnym zaangażowaniem i skutkiem) zdobywa w trakcie zajęć szkolnych.

Młodzi ludzie, decydując się na przygotowanie projektu wymiany młodzieży, nierzadko inspirować się informacjami zdobytymi w ramach edukacji formalnej. Kwestie ochrony środowiska, zdrowego trybu życia, obowiązków obywatelskich czy, wreszcie, aktywności zawodowej są podejmowane

w programach nauki na poszczególnych poziomach edukacji podstawowej i średniej, a także są tematem zajęć pozalekcyjnych.

Nauczyciele z pewnością mogą wykorzystać tę synergię, wprowadzając do swoich zajęć zarówno tematy, jak i metody pracy wybranych projektów młodzieżowych. Nasuwa się pytanie – jak to zrobić? Przede wszystkim należy zrozumieć i wytłumaczyć uczniom oraz współpracownikom sens edukacji obywatelskiej, a także pogłębiać wiedzę o Unii Europejskiej i o aktywnym uczestnictwie w życiu demokratycznym. Następnie zainspirować społeczność szkolną do wyjścia z informacjami i własnymi przemyśleniami na ten temat do innych grup – np. mieszkańców, rówieśników z dalszych miejscowości.

Porzucić rolę nauczyciela

Wiele projektów wymiany młodzieży miałyby wyższą jakość merytoryczną i tym samym większe szanse na uzyskanie dofinansowania oraz na zapewnienie młodzieży większej satysfakcji z uczestnictwa, gdyby włączyli się w nie nauczyciele. Mogliby oni stać się partnerami lub liderami młodzieży, podejmując wyzwania wspólnie z wychowankami, wspierając ich swoją wiedzą i pasją. Warunkiem jest jednak chwilowe wyjście z roli nauczyciela i poza ramy edukacji formalnej.

Należy pamiętać, że szkoły, zwłaszcza w małych miejscowościach, są nie tylko placówkami edukacyjnymi. Nierzadko odgrywają również rolę ośrodków, wokół których skupia się lokalne życie kulturalne, sportowe i obywatelskie. Nauczyciele angażują się w działalność lokalnych organizacji pozarządowych i mają znaczący wkład w życie społeczności, ciesząc się sympatią i autorytetem wśród mieszkańców. Jest to „atrybut”, który należałoby wykorzystać w kreowaniu patriotyzmu, aktywności obywatelskiej i pobudzaniu inicjatywności młodzieżowej, a czasem najzwyczajniej – w niwelowaniu bierności.

Jak wypracować wartość dodaną w projekcie?

Analiza przedstawionych projektów pozwala stwierdzić, że w przeważającej większości z nich pojawiają się plany związane z działaniami promującymi aktywny udział w życiu obywatelskim i wiedzę o Unii Europejskiej, jednak plany te nie są rozwijane przez uczestników w stopniu wystarczającym, nie są łączone ze *stricto* rozumianą edukacją szkolną. Jest to niezrozumiałe i uniemożliwia wypracowanie tzw. wartości dodanej w wielu inicjatywach.

Jak duży jest potencjał szkół w zakresie promowania wiedzy o Unii Europejskiej i o szeroko pojmowanej aktywności obywatelskiej, pokazują takie konkursy jak *Jan Amos Comenius Prize for high-quality teaching about the European Union (Learning about the European Union 2020)* przeprowadzony przez Komisję Europejską w 2020 r.

Okazuje się, że wiele szkół z powodzeniem łączy edukację obywatelską z realizowanym programem nauczania i tym samym pobudza inicjatywność uczniów i pozostałej części społeczności szkolnej. Jednym z laureatów tego międzynarodowego konkursu jest LXIII Liceum Ogólnokształcące im. Lajosa Kossutha.

Innym ciekawym przykładem przenikania się projektów sektora Młodzież i sektora Edukacja szkolna może być inicjatywa „Wykorzystanie gry symulacyjnej «CoopAxle» (Oś Współpracy) do promowania aktywnego udziału młodzieży w partycypacji obywatelskiej w życiu społeczności lokalnej”². Najważniejszym efektem tego projektu miało być opracowanie programu zajęć kierowanych do młodych osób, rozwijających wiedzę na temat procesu stanowienia prawa lokalnego i działań przyczyniających się do poprawy jakości życia mieszkańców. W trakcie warsztatów młodzież wcielala się w role „najważniejszych lokalnych graczy” (burmistrzów, wójtów, dyrektorów wydziału oświaty, pomocy społecznej, wydziału kultury, a także rolników i przedsiębiorców). Scenariusz gry opierał się na tzw. dylemacie wspólnego pastwiska. Zadaniem graczy było wpłynięcie na najważniejsze wskaźniki określające atrakcyjność życia w danej miejscowości, a także zdobycie jak największej liczby punktów indywidualnych. Udział w grze pozwalał uczestnikom i uczestniczkom zrozumieć, jak ważne jest osiągnięcie korzyści własnych, ale przy równoczesnym respektowaniu praw i interesów (czasem przeciwstawnych) innych osób.

Znaczenie zaangażowania obywatelskiego

Po warsztatach młodzież organizowała w swoich szkołach debaty z przedstawicielami samorządów, przedstawiając im opracowane mapy lub listy problemów społecznych, proponując rozwiązania i swój wkład (najczęściej na zasadach wolontariatu) w realizację oczekiwanych celów.

W każdej z dziesięciu miejscowości, do których zawitali edukatorzy w trakcie realizacji tego projektu, wnioski zgłaszane przez młodzież, nauczycieli i urzędników były inne. Dotyczyły bowiem specyficznej sytuacji m.in. jednej z dzielnic Warszawy, mniejszych miast (np. Augustowa) czy wsi (np. gminy Jednorożec). Jednak we wszystkich szkołach, w których odbyły się te spotkania, młodzież miała okazję zastanowić się nad złożonością procesów społecznych i decyzyjnych oraz nad tym, jak wiele zależy od świadomości i zaangażowania obywateli.

² Projekt Fundacji Wspierania Edukacji i Rozwoju „Innowatorium”, realizowany w ramach Akcji 3. sektora Młodzież.

W Augustowie debaty przypadły na okres wyborów samorządowych – nietrudno sobie wyobrazić, jak aktywni byli kandydaci do poszczególnych stanowisk, jak zabiegali o udział w spotkaniach oraz jak bardzo młodzież poczuła, że od jej głosów, a także od głosów rodziców i znajomych zależy to, jakie działania podejmują władze lokalne. Młodzież wpłynęła także na zespoły nauczycielskie w poszczególnych szkołach.

Nowe szanse edukacyjne i zawodowe

W innej miejscowości jednym z postulatów młodzieży wypracowanych podczas warsztatów było nawiązanie współpracy ze szkołami z innych krajów i tym samym stworzenie uczniom nowych szans edukacyjnych: ciekawszych zajęć, możliwości praktycznego wykorzystania języków, poznania oczekiwań pracodawców z zagranicy. Nauczyciele zaś mogli skorzystać z doświadczenia Fundacji Innowatorium w programie Erasmus+, która stworzyła grę „CoopAxle” właśnie dzięki wsparciu projektu w ramach sektora Młodzież, ale też dzięki własnej otwartości na wyjście poza ramy edukacji formalnej.

W efekcie szkoła opracowała i złożyła swój pierwszy projekt do programu Erasmus+, w sektorze Edukacja szkolna. Na początek zaplanowano mobilności mające na celu podniesienie kompetencji językowych kadry. Ponadto za priorytetowe uznano opracowanie propozycji inicjatyw międzynarodowych, które szkoła zamierza przedstawić potencjalnym placówkom partnerskim, czy to w trakcie kursów, czy za pośrednictwem platform Erasmus+ i eTwinning. Kolejne etapy wzmocnienia potencjału szkoły dzięki współpracy międzynarodowej przewidują m.in. wymianę młodzieży i staże zagraniczne.

Cechy wspólne projektów Erasmus+ i rola cyfryzacji

Projekty Erasmusa+ łączy kilka zasadniczych cech, m.in. wymiar międzynarodowy, podnoszenie jakości edukacji na wszystkich poziomach czy zapewnienie równego dostępu do inicjatyw edukacyjnych dla osób z mniejszymi szansami. Zarówno cele programu, jak i nakreślone priorytety są zbieżne z wartościami rozwoju europejskiej wspólnoty ludzi świadomych, odpowiedzialnych, otwartych na współczesne wyzwania i gotowych do aktywnego uczestnictwa w procesach politycznych, gospodarczych i społecznych.

W naturalny sposób zatem dorobek projektów realizowanych w ramach poszczególnych sektorów i akcji programu może stać się inspiracją dla inicjatyw realizowanych w innych obszarach. Poszukując pomysłów, warto śledzić działania innych szkół czy organizacji pozarządowych, kontaktować się z nimi, rozmawiać z młodzieżą i mieszkańcami. Cyfryzacja ułatwia ten proces.

Kopalnią wiedzy i pomysłów są platformy programów Erasmus+ i eTwinning, np. Platforma Rezultatów Projektów Erasmus+, School Education Gateway (SEG), a wkrótce nowa jego odsłona, w postaci platformy roboczo nazwanej przez Komisję Europejską platformą zintegrowaną. Pomocne mogą okazać się również TwinSpace i eTwinningLive, na których można dowiedzieć się, jakie działania realizowały organizacje uczestniczące w programie i jakie były metody ich pracy, lub po prostu poznać potencjalnego partnera w projekcie.

Odnalezienie strony internetowej, profilu na FB czy kontaktów do osób zaangażowanych w interesującą nas inicjatywę w celu skonsultowania własnych pomysłów najczęściej nie stanowi kłopotu. Warto to zrobić, aby uniknąć błędów i być może pozyskać nowego partnera, który podzieli się zdobytymi doświadczeniem i wnioskami.

Oddolne inicjatywy edukacyjne

Od szkoły oczekuje się, że dobrze przygotuje młodzież do następnego etapu edukacji oraz zwiększy szanse młodych ludzi na osiągnięcie sukcesu w dorosłym życiu, na gruncie zawodowym, osobistym i społecznym. Jednak sukces ten składa się z nieskończenie wielu elementów i każda zapytana osoba będzie go definiować na swój sposób – wedle własnych aspiracji i możliwości. Dlatego właśnie korzystanie z rezultatów oddolnych inicjatyw edukacyjnych ma tak duże znaczenie. Poznawanie ich, dalsze wykorzystywanie i dzielenie się własnym doświadczeniem przyczynia się do pomnażania europejskiego dziedzictwa i kapitału społecznego. Dołożenie własnej cegiełki do tego dorobku powinno być celem każdej instytucji działającej na polu edukacji.

Na koniec zacytuję Mariję Gabriel, obecną komisarz ds. innowacji, badań naukowych, kultury, edukacji i młodzieży:

Zdobywanie w szkole wiedzy na temat Unii Europejskiej nie jest niczym nadzwyczajnym, jest to wiedza niezbędna w dzisiejszych czasach. Musimy od najmłodszych lat pogłębiać wiedzę i świadomość obywateli na temat Unii Europejskiej. Nasze szkoły mogą być inspiracją dzięki rozwijaniu obiektywnego spojrzenia na Unię Europejską i poczucia przynależności do niej³.

Artur Wywigacz – ekspert zewnętrzny FRSE

3 Brzmienie oryginalne: „Learning about the European Union at school is not a luxury, it is a necessity. We need to enhance citizens’ knowledge and understanding of the European Union from an early age. Our schools can foster critical awareness of the European Union and a sense of belonging to it, in ways that inspire”.

Prawidłowe zarządzanie mobilnościami w programie Erasmus+

Jak organizować mobilności Erasmus+

Individual pupil mobility – Indywidualna mobilność uczniów

Łączenie edukacji konsumenckiej z rozwojem przedsiębiorczości i nauką języków obcych

Mobilności wirtualne jako wyzwanie obecnych czasów

Kilka wskazówek praktycznych¹

Jak organizować mobilności Erasmus+

Chęć wyjazdu za granicę to dość często główna motywacja do udziału w działaniach Erasmus+. Choć program stawia określone wymagania szkołom podejmującym się organizacji mobilności zagranicznych, przynosi też znacznie więcej korzyści niż zwykły wyjazd turystyczny

Mobilności Erasmus+ to **wyjazdy edukacyjne**. Ich uczestnicy, zarówno kadra, jak i uczniowie, zdobywają w ich trakcie nowe cenne umiejętności, przezwyciężają bariery, pozbywają się stereotypów. Nauczyciele podnoszą swoje kwalifikacje, uczą się nowych metod pracy, poznają nowe sposoby rozwiązywania wspólnych problemów, nabierają motywacji do pracy, dzielenia się zdobytą wiedzą i do wprowadzania zmian w swoich szkołach. Uczniowie poznają rówieśników, uczą się komunikować w obcym języku, poznają codzienne życie kolegów w innym kraju. Wracają dużo dojrzalsi, z większą pewnością siebie, świadomi potrzeby dalszej edukacji, otwarci na inne kultury i na kontakty międzynarodowe. Zyskuje także szkoła, w której dzięki wiedzy zdobytej przez uczestników mobilności możliwe jest wprowadzanie nowych rozwiązań, poprawianie jakości pracy, uatrakcyjnienie oferty edukacyjnej, dołączenie do wspólnoty szkół europejskich otwartych na współpracę międzynarodową i dzielenie się wiedzą z innymi. Również środowisko lokalne korzysta z takich inicjatyw – zwłaszcza, gdy szkoła gości grupy uczniów z zagranicy. Cała społeczność szkolna, tj. rodzice, znajomi, władze lokalne i regionalni przedsiębiorcy, chcą zaprezentować się gościom, poznać ich kulturę i tradycje, nawiązać relacje. W mniejszych społecznościach Erasmus+ realizowany przez miejscową szkołę to rodzaj „okna na świat”. Tworzą się więzi, wzmacnia się wspólnota w szkole i wokół niej.

Przy wejściu w projekt mówię:

Kochani, Wasze dzieci już nigdy nie będą takie same.

¹ Artykuł przygotowany na podstawie niepublikowanego raportu badawczego FRSE, stworzonego w wyniku badania zrealizowanego wśród beneficjentów programu Erasmus+ Edukacja szkolna w trakcie seminarium tematycznego „Podziel się sukcesem w programie Erasmus+”, Miedzeszyn 2020, oraz Standardów jakości Erasmus+. Cytaty pochodzą z wypowiedzi respondentów oraz z raportu badawczego.

Takich korzyści nie da się osiągnąć, realizując zwykłą wycieczkę zagraniczną

Oczywiście, aby osiągnąć wszystkie wspomniane korzyści, trzeba włożyć sporo pracy. Standardy jakości Erasmus to główne zasady, jakimi należy się kierować, organizując mobilności. Poniżej opisujemy najważniejsze elementy organizacji mobilności, nad którymi koniecznie należy się dobrze zastanowić i przemyśleć odpowiedni dla nich sposób działania. Przedstawione tu rekomendacje i sugestie pochodzą od samych beneficjentów – szkolnych koordynatorów działań w ramach programu Erasmus+, którzy zrealizowali dobre i wysoko ocenione projekty.

Trzeba koncentrować się na tym, żeby młodzi ludzie, których wciągamy do pracy projektowej, w przyszłości nie bali się podejmować takich wyzwań.

Zaangażowanie uczestników

Osoba ucząca się osiąga znacznie lepsze efekty, jeśli angażuje się w proces uczenia się, kiedy ma wpływ na jego plan i kiedy odpowiada on jej potrzebom. Uczestnicy mobilności (zarówno kadra wyjeżdżająca, by podnosić swoje kwalifikacje, jak i uczniowie spotykający się z rówieśnikami), powinni już od samego początku być zaangażowani w tworzenie planu działań, podział zadań, wybór tematów i sposobów komunikacji oraz wspólnych aktywności. Dzięki temu plan działania ma znacznie większe szanse być zrealizowany. Dotyczy to zwłaszcza mobilności uczniowskich. Warto zaryzykować i oddać część odpowiedzialności w ręce uczniów, pójść za ich sugestiami i pomysłami. Zaangażowani uczniowie to połowa sukcesu, mogą zdjąć z barków koordynatora sporo pracy oraz sprawić, że działania będą znacznie bardziej atrakcyjne, spontaniczne i że zostaną po nich lepsze wspomnienia.

Ważne, by włączać uczestników od samego początku i pytać ich, co im się podobało, a co nie.

Beneficjenci podkreślają, że przygotowanie wymian powinno być poprzedzone diagnozą potrzeb uczniów. W sytuacji niedopasowania tematyki projektu do potrzeb młodzieży proces rekrutacji może znacząco się

wydłużyć. Pytanie uczestników o opinię ważne jest również na etapie ewaluacji, a to przekłada się na włączanie wypracowanych wniosków z badania w działania realizowane obecnie i w przyszłości.

Rekrutacja

Dobre przygotowanie naboru uczestników mobilności to jeden z kluczy do sukcesu. Ujmując to inaczej – niewłaściwy sposób rekrutacji może przysporzyć uczestnikom wielu rozczarowań, a szkole kłopotów.

Zgodnie ze Standardami jakości Erasmus proces doboru uczestników powinien stwarzać równe szanse dla wszystkich uprawnionych osób. Uczestnicy muszą zostać wybrani w drodze transparentnego, uczciwego i niewykluczającego procesu rekrutacji. Beneficjenci muszą przestrzegać zasad włączenia i różnorodności we wszystkich aspektach swojej działalności, a tam, gdzie to możliwe, należy aktywnie angażować uczestników o mniejszych szansach.

Badani przez nas koordynatorzy najlepszych projektów dzielili się z nami swoimi pomysłami na zorganizowanie rekrutacji. Wskazali, że kluczowym elementem przed rozpoczęciem rekrutacji jest stworzenie precyzyjnego i zrozumiałego regulaminu naboru, regulaminu wyjazdu, regulaminu losowania (w sytuacji, gdy wybrano taki sposób rekrutacji) oraz regulaminu pobytu w rodzinie. Jako dobrą praktykę wskazano również opracowanie wspólnie z uczestnikami kontraktu odnoszącego się do współpracy w ramach projektu.

Regulamin rekrutacji powinien uwzględniać jasne kryteria wyboru uczestników, przewidywać procedurę odwoławczą. Procedura wyboru powinna być jawna, a każdy z jej etapów należy udokumentowany i dostępny dla wszystkich zainteresowanych osób.

Informacja o naborze powinna zostać zakomunikowana wszystkim potencjalnym uczestnikom, różnymi dostępnymi kanałami informacyjnymi, tak aby faktycznie wszyscy uprawnieni dowiedzieli się o możliwości ubiegania się o udział w wyjeździe. Przykładowo samo zamieszczenie informacji na stronie internetowej szkoły czy na tablicy ogłoszeń nie gwarantuje sukcesu, jeśli w szkole

są np. uczniowie niedowidzący. Należy więc dokładnie przemyśleć sposób i strategię informowania o planowanej lub prowadzonej rekrutacji, uwzględniając równy dostęp dla wszystkich potencjalnych kandydatów.

Kryteria rekrutacji mogą być różne. Wiele zależy tu od celu działań, jaki szkoła chce osiągnąć. Nie zawsze wśród kryteriów muszą się znaleźć wysokie wyniki w nauce lub wzorowa ocena ze sprawowania. To może spowodować, że na kolejne wyjazdy będzie jeździła stała grupa „prymusów”. Mobilności Erasmusa+ nie muszą być nagrodą dla najlepszych uczniów. Jest to także ogromna szansa na zmotywowanie tych, którzy osiągają słabsze wyniki i przez to już „na starcie” sądzą, że nie mają szans na udział w ciekawej inicjatywie. Warto np. premiować zaangażowanie w działania przygotowawcze i dzięki realnej szansie na udział w wyjeździe, stworzyć silny i skuteczny impuls do działania lub do zmiany swojej postawy. Daje to możliwość osiągnięcia jednocześnie efektu wychowawczego i edukacyjnego.

Jeśli planowanych mobilności jest więcej, warto zadbać o to, by skorzystała z nich jak największa grupa uczniów, tak aby oddziaływanie projektu objęło możliwie jak najszersze kręgi. Tylko w wyjątkowych przypadkach można kwalifikować do wyjazdów te same osoby. Jest to zrozumiałe w przypadku mobilności kadry, np. kiedy zaplanowano konkretną ścieżkę podnoszenia kompetencji uczestnika. Przykładem może być tu początkowe podnoszenie kompetencji językowych, co w efekcie, na kolejnych etapach realizacji projektu umożliwi danej osobie udział w kursie metodycznym czy w obserwacjach. Podobnie może być w przypadku uczniów biorących udział w mobilnościach długoterminowych. Warto również zadbać o to, by jak największa grupa uczniów i członków kadry była zaangażowana w działania projektowe i okołoprojektowe, np. w działania lokalne. Wówczas nawet ci, którzy nie wyjadą, będą mogli w jakimś zakresie uczestniczyć w projekcie, chociażby biorąc udział w spotkaniach online z rówieśnikami. Udział w spotkaniach co do zasady nie powinien być zaszczytem zastrzeżonym dla wybrańców, lecz elementem szkolnej codzienności.

Do kryteriów formalnych nie można zaliczyć zobowiązania do goszczenia uczniów z zagranicy. To mogłoby być wykluczające dla rodzin w trudnej sytuacji materialnej, mieszkaniowej lub rodzinnej.

Dobre praktyki w rekrutacji:

- wyłonienie kilkusobowej (np. cztero- lub pięciosobowej) komisji odpowiedzialnej za przeprowadzenie naboru – a tym samym ograniczenie ryzyka ewentualnych roszczeń lub zarzutów, np. dotyczących kierowania się względami osobistymi;

- wyznaczenie osoby nadzorującej proces rekrutacji i mającej głos rozstrzygający w przypadku sporów;
- losowanie uczestników spośród listy osób, które spełniły wszystkie kryteria rekrutacji;
- stworzenie listy rezerwowej na wypadek rezygnacji osób zakwalifikowanych do wyjazdu;
- zarezerwowanie kilku miejsc na liście uczestników wymiany dla uczniów, którzy nie przeszli procesu rekrutacji na podstawie wskazanych kryteriów (np. konkursu, testu językowego), ale są bardzo zaangażowani w realizację zadań projektowych;
- załączenie do zasad rekrutacji procedury odwoławczej;
- sprecyzowanie kryteriów rekrutacji, w tym kryteriów dodatkowych umożliwiających wybór uczestników, którzy uzyskali podobne wyniki punktowe;
- w przypadku kadry – uwzględnienie w kryteriach rekrutacji odpowiedniego poziomu znajomości języka obcego, który umożliwi aktywny udział w mobilności i zapewni odpowiedni poziom upowszechniania wiedzy oraz wdrażania zmian;
- przyporządkowanie określonej punktacji do stosowanych kryteriów.

Przygotowanie do wyjazdu

Standardy jakości Erasmusa określają, że uczestnicy muszą zostać odpowiednio przygotowani pod względem praktycznym (logistycznym, językowym itp.) i kulturowym do pobytu w kraju organizacji przyjmującej.

Im lepsze przygotowanie do wyjazdu, tym większe będą korzyści. Brak odpowiednich działań przygotowawczych lub ich niewłaściwe przeprowadzenie może nawet spowodować, że efekty mobilności będą odwrotne od spodziewanych. Niestety istnieje ryzyko, że młodzi ludzie, nieodpowiednio nastawieni do wyjazdu, wrócą np. utwierdzeni w swoich uprzedzeniach co do innych narodów. A nie o to przecież chodzi.

Powinniśmy udostępnić rodzinom uczestników adresy mailowe, ewentualnie inne namiary na siebie, żeby mogły się ze sobą skontaktować.

Wskazane jest, by jak najwięcej dowiedzieć się o osobach, z którymi mamy się spotkać, o szkole współpracującej, o kulturze regionu lub kraju przyjmującego, o religii, zwyczajach, o różnicach kulturowych i zwyczajowych. Ważne jest, by uwrażliwić młodych ludzi oraz ich rodziny na aspekt różnorodności. Dobrym pomysłem jest, by opanować kilka zwrotów w języku lokalnym, zwłaszcza zwrotów grzecznościowych. Ma to ogromne znaczenie zwłaszcza w przypadku tych mobilności, podczas których uczestnicy mają mieszkać u rodzin goszczących. Niezbędna jest tu ścisła współpraca i komunikacja między szkołami wysyłającą i goszczącą. Bardzo istotna jest też odpowiednia i pełna informacja dla rodzin goszczących na temat potrzeb uczestników,

by były jak najlepiej przygotowane i pozytywnie nastawione do czekającej je przygody. Warto zadbać o to, by rodziny mogły się ze sobą skontaktować i zapoznać jeszcze przed wyjazdem.

Nie bez znaczenia jest też oczywiście przygotowanie językowe, szczególnie dla nauczycieli wybierających się na kurs prowadzony w języku obcym. Zapewnia ono lepsze efekty uczenia się, zwiększa też pewność siebie wyjeżdżających. Badani beneficjenci rekomendują np. udział nauczycieli w dodatkowych kursach finansowanych ze środków programu, a także prowadzenie kursów wewnątrzszkolnych przez nauczycieli języków obcych. Warto pamiętać, że wysokie kompetencje językowe nie są jedynym kluczem do sukcesu w zakresie realizacji mobilności. Często dopiero na miejscu można się przekonać, że inni uczestnicy projektu czy nauczyciele w szkole goszczącej nie znają danego języka obcego bardzo dobrze czy nawet nie posługują się nim w stopniu komunikatywnym. To emocje, zaangażowanie i chęci odgrywają zasadnicze role w kontaktach z ludźmi i w procesie porozumiewania się.

W przypadku wymian grup uczniów jako opiekunowie za granicę najczęściej wyjeżdżają nauczyciele lingwiści. Tymczasem z doświadczeń koordynatorów wynika, że dobrym rozwiązaniem są wyjazdy nauczycieli w zespołach dwuosobowych, w skład których wchodzi i nauczyciel języka, i nauczyciel przedmiotu, mimo że kompetencje językowe tego drugiego mogą być niższe. W tej sytuacji „przedmiotowiec” odpowiada za merytoryczną wartość projektu (np. biologia), a „językowiec” odgrywa rolę tłumacza i opiekuna. Taki wyjazd sprzyja poszerzeniu znajomości języka obcego przez nauczyciela przedmiotu.

Nie patrzę specjalnie na znajomość języka angielskiego, traktuję to bardziej jako szansę dla tych dzieci na doskonalenie się, na ćwiczenie się w tym języku, poza tym z innych krajów często też przyjeżdżają do nas dzieci, które kompletnie nie mówią po angielsku i które się dogadują.

Dobre praktyki w przygotowaniu do mobilności:

- przygotowanie w języku angielskim kart/profilu uczestników projektu zawierających podstawowe informacje na ich temat (m.in. imię, zdjęcie, hobby, ulubione aktywności, preferencje żywieniowe/alergie), dzięki którym możliwe jest lepsze dopasowanie uczestników do rodzin goszczących;
- przygotowanie w języku angielskim filmów tematycznych, w których uczestnicy przedstawiają się sobie nawzajem i które trafiają do innych uczestników przed realizacją wymiany;
- zorganizowanie spotkania informacyjnego z rodzicami uczniów wyjeżdżających za granicę oraz z rodzicami goszczącymi dziećmi z zagranicy, w którym oprócz koordynatora uczestniczy dyrektor szkoły; w trakcie spotkania omawia się kwestie formalne (m.in. wynikające z regulaminu projektu, konieczności przygotowania

dokumentacji składanej w kuratorium), kulturowe, społeczne i polityczne (np. aktualne wydarzenia w kraju, które mogą mieć wpływ na uczestnictwo w projekcie) i określa kompetencje językowe, preferencje żywieniowe oraz inne kluczowe zagadnienia zależne od specyfiki projektu i miejsca wyjazdu;

- organizacja wideokonferencji z uczniami ze szkoły partnerskiej, podczas której dochodzi do poznania się uczestników, co w dalszej perspektywie (podczas kontaktu na żywo) minimalizuje bariery komunikacyjne;
- wymiana danych kontaktowych między uczestnikami z Polski i z zagranicy;
- utworzenie wspólnej grupy do komunikacji między uczestnikami z Polski i zagranicy oraz rodzinami goszczącymi (np. na portalu Facebook lub w aplikacji Messenger czy WhatsApp).

Źródło: Raport z badania zrealizowanego wśród beneficjentów programu Erasmus+ Edukacja szkolna, Miedzeszyn 2020.

Na beneficjencie spoczywa obowiązek dokładnego ustalenia wszelkich praktycznych aspektów niezbędnych do zrealizowania wyjazdu. Beneficjent musi zapewnić wsparcie logistyczne, tj. zorganizować podróż, zakwaterowanie, ew. zadbać o wnioski wizowe, ubezpieczenia itp. Wszystkie działania muszą być zorganizowane z zachowaniem standardów bezpieczeństwa i ochrony zaangażowanych uczestników, zgodnie z obowiązującymi przepisami np. dotyczącymi zgody rodziców, minimalnego wieku uczestników, liczby opiekunów itp.

Również w działaniach logistycznych trzeba pamiętać o zapewnieniu równych szans. Przykładowo, uzgadniając termin spotkania, należy uwzględnić aspekty kulturowe, np. to, czy spotkanie nie wypadła w czasie świąt religijnych ważnych dla części uczestników itp. Uczestnicy powinni też mieć możliwość uczestniczenia w praktykach religijnych, jeśli istnieje taka potrzeba.

Planując wyjazdy, należy pamiętać, że zgodnie ze Standardami jakości Erasmusu beneficjenci są zobowiązani do promowania wśród uczestników zachowań odpowiedzialnych i przyjaznych dla środowiska. Powinni dążyć do tego, aby wybierać jak najbardziej ekologiczne środki transportu.

Program mobilności i wsparcie w trakcie wyjazdu

Oczywiście zasadniczą treścią wyjazdów jest program edukacyjny, wspólne działania w określonej dziedzinie, uczenie się od siebie nawzajem. Zwykle wyjazdom towarzyszą też elementy kulturowe, poznawanie dziedzictwa, zwiedzanie. To ważny aspekt, jednak nie może on zdominować programu wyjazdu. Atrakcje turystyczne można zorganizować po godzinach programu edukacyjnego. To samo dotyczy spotkań organizacyjnych kadry. Mogą one być dopełnieniem programu szkoleniowego, ale nie jego zasadniczą treścią. Program edukacyjny należy dokładnie omówić ze stroną przyjmującą, podobnie jak spodziewane efekty uczenia się.

Warto też dokładnie omówić z partnerem goszczącym kwestie organizacyjne i finansowe, tj. kto za co płaci, co oferuje rodzina goszcząca, a o co powinni zadbać sami uczestnicy. Dobłą praktyką jest zapewnienie uczniom kieszonkowego, by czuli się bezpiecznie i bardziej komfortowo, by mogli sami zadbać o swoje potrzeby osobiste. Nie należy oczekiwać zaopatrzenia w kieszonkowe przez rodziców – to mogłoby prowadzić do wykluczenia części dzieci z gorzej uposażonych rodzin. Nadmiar gościnności – zapewnianie drogich rozrywek, zabieranie do drogich restauracji i tym podobne „zanurzanie w luksusie” może z kolei prowadzić do skrupowania i obaw uczestnika, czy jego rodzina sprostą takim wysokim standardom gościnności. Warto omówić te aspekty z koordynatorami ze szkół partnerskich w możliwie najdrobniejszych szczegółach.

Organizacja wysyłająca i przyjmująca, zwłaszcza w przypadku wyjazdów indywidualnych, powinny wskazać osobę, która będzie wspierać uczestnika podczas jego pobytu za granicą i która pomoże mu osiągnąć pożądane efekty uczenia się. Należy zadbać o integrację uczestników w organizacji przyjmującej oraz o monitorowanie procesu uczenia się. W dowolnym momencie w trakcie trwania mobilności uczestnik musi mieć możliwość ubiegania się o wsparcie zarówno w organizacji wysyłającej, jak i przyjmującej. Ustalenia na ten temat powinny być w jasny sposób przekazane uczestnikowi.

Pojechał z nami na wizytę chłopiec, którego musiałyśmy wyposażyć od skarpetek. To była prawdopodobnie jego pierwsza, mam nadzieję, że nie ostatnia, podróż w ogóle poza granice naszego miasta.

W razie potrzeby uczestnikom powinno być oferowane odpowiednie wsparcie, umożliwiające udział w projekcie osobom z mniejszymi szansami lub specjalnymi potrzebami. Szczegółowe informacje na temat dostępnych form wsparcia zostały opisane w *Przewodniku po programie Erasmus+*.

Inne kwestie związane z zarządzaniem działaniami w ramach Erasmus+

Zespół

Oczywiście program Erasmus+ to nie same wyjazdy. Planowane działania, czy to w ramach akredytacji, czy w obrębie projektów, wymagają obsługi organizacyjnej, księgowej, utrzymania kontaktów ze środowiskiem lokalnym, w tym z organem prowadzącym, komunikacji z partnerami zagranicznymi, prowadzenia działań ewaluacyjnych i upowszechniających. Działania te nie powinny spoczywać na barkach jednego „nauczyciela-aktywisty” lub „nauczycielki-siłaczki”. W tym celu w szkole warto stworzyć zespół projektowy złożony z osób pozytywnie nastawionych do nowych wyzwań, gotowych wspierać się nawzajem i podejmować wysiłki niezbędne do zapewnienia działań wysokiej jakości. Dobrze jest, gdy zespół

ten jest możliwie zróżnicowany (np. pod względem stażu pracy, wieku, płci, specjalizacji). Warto zaznaczyć, że zgodnie z zasadami obowiązującymi w nowym programie beneficjent nie może zlecać na zewnątrz działań związanych z koordynacją i tzw. zadań kluczowych (core tasks). Zasada ta dotyczy projektów realizowanych zarówno w obrębie Akcji 1., jak i Akcji 2. Beneficjent może zlecać podmiotom zewnętrznym inne zadania w projekcie, jednak musi pamiętać, że nawet wtedy za ich jakość odpowiada w pełnym wymiarze. Zarządzanie działaniami międzynarodowymi jest ważnym elementem zdobywania umiejętności, które powinny w instytucji beneficjenta procentować na przyszłość.

Bardzo ważne jest współdziałanie i umiejętność współpracy. Bo za sukces odpowiada nie jedna osoba w projekcie, sukces to wynik pracy zespołu.

Badani przez FRSE koordynatorzy podkreślali potrzebę posiadania zespołu projektowego, z którym można współpracować. Kluczowymi członkami tego zespołu są dyrektor, nauczyciele, pracownicy administracji szkolnej (obsługa finansowa, kadrowa, pracownicy sekretariatu). Bardzo ważna jest tu również udana współpraca z rodzicami, która ma bardzo duże znaczenie zwłaszcza w przypadku planowania i realizowania mobilności uczniów. Zdaniem respondentów, bardzo istotne jest ustalenie podziału zadań i obowiązków w zespole, uzyskanie wsparcia dyrektora w realizacji projektu, informowanie grona pedagogicznego możliwie jak najwcześniej o planowanych wyjazdach w celu uniknięcia nieporozumień dotyczących ewentualnych zastępstw, organizacja w ramach programu dodatkowych form wsparcia dla koordynatorów (np. szkoleń z zakresu zarządzania projektem, szkoleń językowych).

Współpraca z partnerami zagranicznymi

Dobry partner to połowa sukcesu. Zwłaszcza jeśli zadamy o dobrą i regularną komunikację. Standardy jakości Erasmusa wymagają tego, by wykorzystywać nowoczesną technologię i innowacyjne metody dla usprawnienia współpracy z partnerami. Warto w tym celu wykorzystywać platformy internetowe (np. programu eTwinning) i inne możliwości cyfrowego wspomagania współpracy.

Ewaluacja

Po każdej mobilności należy zebrać informacje zwrotne od uczestników mobilności (ewaluacja *ex post*). Pozwoli to na usprawnienie kolejnych działań oraz sprawdzenie, czy prowadzą one do osiągnięcia zaplanowanych rezultatów. Aby informacje te były obiektywne, warto zadbać o to, by zależność uczestnika od organizacji wysyłającej nie wpływała na treść informacji zwrotnej. Uczestnicy powinni raportować zgodnie ze stanem faktycznym. Jeśli są powody do niezadowolenia, ważne jest to, czy i w jaki sposób szkoła starała się zaradzić ewentualnym problemom lub naprawić błędy.

Należy jednak pamiętać o przeprowadzeniu ewaluacji początkowej (*ex ante*), która umożliwi nam poznanie potrzeb indywidualnych, skonfrontowanie ich z potrzebami i brakami placówki wnioskującej, a następnie właściwe określenie celów i tym samym dobranie odpowiednich form doskonalenia kompetencji i mobilności. Tylko na bazie poprawnie zaplanowanej i przeprowadzonej ewaluacji początkowej możliwe będzie trafne postawienie celów, w tym stworzenie Planu Erasmusa, który jest fundamentem działań planowanych w ramach Akredytacji.

Podczas konstruowania planu ewaluacji nie może zabraknąć narzędzi służących do przeprowadzania tzw. ewaluacji *on-going*. Jest ona ważnym elementem zapobiegania ryzyku w projekcie lub minimalizowania go. Dobrze prowadzona pozwoli na wyeliminowanie np. niedoskonałości programowych czy błędów logistycznych na bieżąco, a tym samym przybliży nas do zrealizowania projektu i jego celów. Często to właśnie dzięki odpowiednio prowadzonym działaniom ewaluacyjnym możliwe jest wypracowanie wartości dodanej w projekcie, czyli rezultatu wykraczającego poza to, co zaplanowaliśmy.

Wykorzystywanie rezultatów

Nie można tu pominąć ważnej kwestii wykorzystywania i upowszechniania rezultatów działań mobilnościowych. Należy zadbać o stworzenie uczestnikom mobilności okazji do dzielenia się wrażeniami i zdobytą wiedzą wśród rówieśników bądź pozostałych nauczycieli i członków kadry oraz o wdrażanie nowych rozwiązań w placówce macierzystej. Obserwacje poczynione za granicą, nowe narzędzia i metody pracy czy kompetencje zdobyte w trakcie działań powinny być w maksymalnym stopniu upowszechniane i wykorzystywane przede wszystkim we własnej instytucji lub w placówkach należących do konsorcjum. Nauczyciele nieuczestniczący w mobilnościach powinni być informowani o tych rozwiązaniach i zachęceni do ich wykorzystywania. Również w tym kontekście bardzo ważne są akceptacja i wsparcie dyrektora szkoły oraz organu prowadzącego. Warto pamiętać, że do wdrożenia wielu wartościowych zmian nie są niezbędne nakłady finansowe, lecz zmiana podejścia, zmiana sposobu myślenia. Celem mobilności jest zdobywanie kompetencji przez uczestników, ale w równym, a nawet w większym stopniu jest nim multiplikowanie wiedzy i upowszechnianie jej w instytucjach wysyłających. Dlatego warto zaplanować różnorodne mobilności i uczyć się od siebie nawzajem.

Beneficjenci powinni dzielić się rezultatami także z innymi instytucjami oraz z opinią publiczną. Ważne jest też, by informować o udziale w programie i o źródłach jego finansowania.

I po co to wszystko?

Koordynatorzy szkolnych „Erasmusów” podzielili się z nami swoimi refleksjami na temat realizowanych działań. Nie zawsze ich życie było usłane różami, czasem musieli pokonywać bariery i rozwiązywać problemy. Mimo to z ich wypowiedzi wybrzmiewa ogromna satysfakcja z pracy włożonej w realizację działań międzynarodowych.

Według koordynatorów, „Erasmus uzależnia”. Pierwsze rozpoczęte działanie sprawia, że chce się tworzyć i realizować kolejne projekty („Teraz byłoby mi raczej ciężko funkcjonować bez projektów w szkole”). Z badania wynika także, że „Erasmus otwiera umysł” – nie tylko koordynatorów, ale i całej społeczności szkolnej („W to się wchodzi, a potem się łyka bakcyła”). W wielu przypadkach nauczyciele odczuwają potrzebę aktywnego działania na rzecz wprowadzenia nowych metod nauczania. Koordynatorzy zwrócili uwagę, że często w kontaktach z partnerami zagranicznymi omawiają podobne problemy edukacyjne lub organizacyjne i wspólnie wymieniają się sposobami na ich rozwiązywanie w swoich szkołach lub społecznościach lokalnych.

Miałem ochotę na rozwinięcie tej współpracy, którą zacząłem prowadzić na eTwinning. eTwinning daje wszystko oprócz pieniędzy. Pieniądze daje Erasmus+.

Koordynatorzy zwracają też uwagę na korzyści, jakie płyną z udziału w programie dla uczniów, tj. na aspekty wychowawcze i rozwojowe wymian („że te dzieci na coś stać, że coś potrafią i są wartościowymi ludźmi”). Udział w projekcie – zarówno wymiana, jak i możliwość goszczenia uczestników spoza Polski – stanowią motywację dla uczniów („żeby chcieli przychodzić do tej szkoły i coś zrobić, żeby mieli cel, żeby widzieli, że to, co robią, ma jakiś efekt”).

Respondentka pracująca w Młodzieżowym Ośrodku Wychowawczym zwróciła uwagę, że udział młodzieży „stygmatyzowanej” w międzynarodowym projekcie sprzyja „motywowaniu [...] nawet do życia” oraz zmianie postrzegania młodego człowieka przez samego siebie, ale także i jego otoczenie.

Warto również zauważyć, że uczniowie posiadający doświadczenie w udziale w projektach na etapie szkoły podstawowej chętnie angażują się w nowe przedsięwzięcia w kolejnych etapach kształcenia („Potem widzę, że oni w liceum wchodzą w to samo w zasadzie natychmiast”).

Anna Kowalczyk, Iwona Morawicz – ekspertki FRSE

Prawidłowe zarządzanie mobilnościami w programie Erasmus+

Jak organizować mobilności Erasmus+

Individual pupil mobility – Indywidualna mobilność uczniów

Łączenie edukacji konsumenckiej z rozwojem przedsiębiorczości i nauką języków obcych

Mobilności wirtualne jako wyzwanie obecnych czasów

Investment in the future generations of Europe

Individual pupil mobility

High quality education and training from the earliest age is the basis for personal fulfilment, employability, active and responsible citizenship. Schools play a key role in the development of young people's personal and employment prospects

In its Communication on the achievement of the European Education Area by 2025 (European Education Area b.r.), the European Commission has put forward a number of people-centred policies. These policies recognise the important role of education and training in building an inclusive and participatory society.

As part of the Quality dimension of the European Education Area, the Commission promotes the dual freedom for learners and teachers to benefit from learning mobility opportunities, and for institutions to freely associate with one another in Europe and beyond. Learning mobility is associated with future mobility in society, higher earnings and lower unemployment.

Participation in learning mobility supports the mastering of basic skills, including digital competences, and transversal skills such as critical thinking, entrepreneurship, creativity, civic engagement – which are key for adaptation to the globalised economy and labour market. It also fosters language learning and multilingualism as being able to speak different languages is a condition for studying abroad, and fully discover Europe's cultural diversity. All these elements are part of the Inclusion and gender equality dimension of the European Education Area, and are prerequisites to thrive in life, to find fulfilling jobs and to become an engaged citizen.

Even though learning mobility is considered as a powerful instrument to enhance the quality of education, only a minority of young people have benefitted from a learning mobility experience. This is due to a wide range of obstacles to successful participation in such experiences. Barriers to mobility are related to lack of sufficient information and guidance, accessibility challenges, low foreign language proficiency, financial obstacles, and most importantly – lack of full recognition of learning outcomes and qualifications obtained during mobility, and difficulty to combine mobility with curricula requirements.

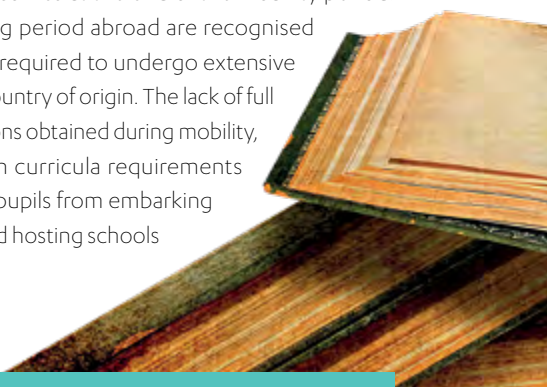

In the field of school education, the new generation of the Erasmus+ programme (2021–2027) supports institutions providing general education at pre-primary, primary or secondary level in organising various mobility activities for their learners. The programme places a strong focus on social inclusion, on the green and digital transitions, and on promoting young people's participation in democratic life. Individual learning mobility is considered a unique way to trigger social and personal development, higher academic achievements as well as awareness and understanding of the diversity of European cultures. Within the programme, priority is given to individual learning mobility activities, as these are considered more beneficial for the participants, but also strengthen the internationalisation capacity of the participating organisations.

A paramount aim of the individual pupil mobility activities is to nurture mutual understanding of young people from different countries. Most often, pupils go on mobility in countries whose language they do not yet master. This immersion, as well as the acquisition of other transversal competences such as critical thinking, creativity, entrepreneurship, and civic engagement, further emphasise the importance of learning outcomes beyond formal curricula. Nevertheless, the participation in individual learning mobility for pupils could be quite demanding. Pupils need to receive adequate support throughout the whole process to ensure their safety and maximum benefit from it.

Numerous actors – the sending and the hosting school, their parents/guardians, the mentor at the hosting school, but also the pupils themselves and their peers, shape the process of organising an individual pupil mobility activity. Thus, the preparatory phase of such experiences is crucial to their successful and smooth implementation. From finding suitable partner organisations, going through selecting the most motivated pupils, to preparing them culturally, linguistically and psychologically for the mobility period itself, the different actors should understand the process as an investment in the personal and future professional development of the mobility participants. Most often, after living abroad pupils feel more mature and independent.

One of the most important elements of the individual pupil mobility activity is the recognition of acquired skills and learning outcomes at the end of the mobility period. This implies that the outcomes from a learning period abroad are recognised in the home country, with the pupil not being required to undergo extensive examinations or repeat the study period in the country of origin. The lack of full recognition of learning outcomes and qualifications obtained during mobility, as well as the difficulty to combine these with curricula requirements at the sending school, could often discourage pupils from embarking on learning mobility. To counter this, sending and hosting schools

involved in individual pupil mobility must establish an appropriate recognition framework before the mobility activities take place.

Learning mobility should also be embedded in the green and digital transitions of education and training as these hold the key to Europe's future resilience and prosperity. Integrating environmental sustainability practices when planning and implementing mobility experiences can support positive changes in skills' acquisition, teaching methods, education processes and culture at large. Education and training at all levels should equip people with the digital skills, but also other competences, such as entrepreneurship and learning to learn, which are needed to navigate in the labour market transformed by technological change.

Finally yet importantly, individual learning mobility of pupils can also be a valuable international pedagogical experience for the teachers involved in the organisation and implementation of the mobility. Such experience can also enhance and make more sustainable the co-operation between the participating schools. By involving as many actors as possible (school management, teachers, parents, other pupils) the schools can maximise the impact of the activities on the institutional level, and use them as tools for internationalisation and opening up the school.

**Yassen Spassov – European Commission,
Directorate-General for Education, Culture, Youth and Sport (EAC)**

Inwestycja w przyszłe pokolenia w Europie

Indywidualna mobilność uczniów

Wysokiej jakości edukacja i szkolenia od najmłodszych lat stanowią podstawę samorealizacji, szans na zatrudnienie oraz aktywnego i odpowiedzialnego obywatelstwa. Szkoły odgrywają kluczową rolę w kształtowaniu osobistych i zawodowych perspektyw młodych ludzi

W komunikacie opublikowanym przez Komisję Europejską 30 września 2020 r., określającym strategię mającą na celu osiągnięcie Europejskiego Obszaru Edukacji do 2025 r. (European Education Area b.r.), Komisja Europejska przedstawiła inicjatywę i strategię koncentrujące się na człowieku. W ramach tych wytycznych uznaje się istotną rolę kształcenia i szkolenia w budowaniu społeczeństwa integracyjnego i zaangażowanego społecznie.

Zgodnie z kryteriami jakości Europejskiego Obszaru Edukacji Komisja Europejska promuje mobilności edukacyjne zarówno wśród uczniów, jak i nauczycieli oraz swobodę nawiązywania kontaktów między instytucjami w Europie i poza nią. Mobilność edukacyjna wiąże się z przyszłą mobilnością w społeczeństwie, z wyższymi zarobkami i niższym bezrobociem.

Uczestnictwo w mobilności edukacyjnej wspomaga doskonalenie podstawowych umiejętności, w tym kompetencji informatycznych, oraz umiejętności o charakterze ogólnym, takich jak krytyczne myślenie, przedsiębiorczość, kreatywność czy zaangażowanie obywatelskie, które mają kluczowe znaczenie w procesie adaptacji do zglobalizowanej gospodarki i rynku pracy. Mobilności edukacyjne wspierają również naukę języków obcych i wielojęzyczność, jako że umiejętność posługiwania się różnymi językami jest warunkiem studiowania za granicą i pełnego odkrywania różnorodności kulturowej Europy. Wszystkie te elementy są częścią strategii Europejskiego Obszaru Edukacji na rzecz włączenia społecznego i równości płci oraz stanowią warunki wstępne do tego, by dobrze funkcjonować w życiu, znaleźć satysfakcjonującą pracę i stać się zaangażowanym obywatelem.

Mimo że mobilność edukacyjna jest powszechnie uważana za doskonały sposób podnoszenia jakości procesu kształcenia, tylko nieliczni młodzi ludzie mogli skorzystać z tego rodzaju doświadczeń. Wynika to z licznych negatywnych czynników mających wpływ na realizację działań mobilnościowych, np. brak rzetelnych informacji i odpowiedniego wsparcia, dostępność samych mobilności, znikoma znajomość języków obcych, przeszkody

finansowe, a przede wszystkim – brak pełnego uznania efektów uczenia się i kwalifikacji uzyskanych w trakcie mobilności oraz trudności z połączeniem mobilności z wymaganiami programowymi.

W sektorze Edukacja szkolna nowy program Erasmus+ (2021–2027) wspiera instytucje realizujące kształcenie ogólne na poziomie przedszkolnym, podstawowym i średnim w organizowaniu działań na rzecz mobilności uczniów. Program kładzie duży nacisk na włączenie społeczne, ekologiczną i cyfrową transformację oraz promowanie uczestnictwa młodych ludzi w życiu demokratycznym. Indywidualna mobilność edukacyjna jest uważana za wyjątkowy sposób pobudzania rozwoju społecznego i osobistego, uzyskiwania wyższych osiągnięć akademickich, a także świadomości i zrozumienia różnorodności kultur europejskich. W ramach programu priorytetowo traktuje się działania w zakresie indywidualnej mobilności edukacyjnej, ponieważ są one uważane za bardziej korzystne dla uczestników, a także wzmacniają zdolność organizacji uczestniczących do umiędzynarodowienia.

Nadrzędnym celem działań związanych z indywidualną mobilnością uczniów jest pielęgnowanie wśród nich wzajemnego zrozumienia i szacunku. Najczęściej uczniowie wyjeżdżają na mobilność do krajów, których języka jeszcze nie znają. Takie zanurzenie w świecie oraz nabywanie kompetencji przekrojowych, jak krytyczne myślenie, kreatywność, przedsiębiorczość i zaangażowanie obywatelskie, dodatkowo podkreślają znaczenie efektów uczenia się, które wykraczają poza formalne programy nauczania. Niemniej jednak udział uczniów w indywidualnej mobilności edukacyjnej może być dość wymagający. Należy udzielić im wsparcia i zapewnić bezpieczeństwo w trakcie całego procesu.

Wszystkie zaangażowane strony: szkoła wysyłająca i goszcząca, rodzice lub opiekunowie uczniów, mentor w szkole goszczącej, a także sami uczniowie i ich rówieśnicy – wszyscy mają wpływ na proces organizacji indywidualnej mobilności uczniów. Dlatego też faza przygotowawcza takich doświadczeń jest bardzo ważna dla ich pomyślnej i sprawnej realizacji. Poczynając od znalezienia odpowiednich organizacji partnerskich, przez rekrutację najbardziej zmotywowanych uczniów, aż po przygotowanie ich pod względem kulturowym, językowym i psychologicznym do samego wyjazdu. Poszczególne podmioty powinny rozumieć ten proces jako inwestycję w osobisty i przyszły rozwój zawodowy uczestników mobilności. Najczęściej po pobycie za granicą uczniowie czują się bardziej dojrzaלי i niezależni.

Jednym z najważniejszych elementów działania w zakresie mobilności indywidualnej uczniów jest uznawanie nabytych umiejętności i wyników w nauce na koniec okresu mobilności. Oznacza to, że rezultaty nauki za granicą są uznawane w kraju ojczystym, a uczeń nie musi przystępować do egzaminów lub powtarzać okresu nauki w kraju pochodzenia. Niepewne uznanie efektów uczenia się i kwalifikacji uzyskanych podczas mobilności,

a także trudności w połączeniu ich z wymogami programowymi w szkole wysyłającej mogą często zniechęcać uczniów do brania udziału w mobilności edukacyjnej. Aby temu zapobiec, szkoły wysyłające i goszczące zaangażowane w indywidualną mobilność uczniów muszą ustanowić odpowiednie warunki uznawania efektów uczenia się przed podjęciem działań związanych z mobilnością.

Mobilność edukacyjna powinna być także elementem ekologicznych i cyfrowych przemian w procesie kształcenia i szkolenia, ponieważ mają one ogromne znaczenie dla stabilnej przyszłości i dobrobytu Europy. Uwzględnianie „zielonych praktyk” podczas planowania i realizacji doświadczeń związanych z mobilnością może przyczynić się do pozytywnych zmian w nabywaniu umiejętności, metodach nauczania, procesach edukacyjnych i całej kulturze. Kształcenie i szkolenie na wszystkich poziomach powinny wyposażyć ludzi w umiejętności cyfrowe, ale także w inne kompetencje, takie jak przedsiębiorczość i umiejętność uczenia się, które są niezbędne do poruszania się na rynku pracy przekształconym przez zmiany technologiczne.

I na koniec, co ważne, indywidualna mobilność edukacyjna uczniów może również stanowić cenne międzynarodowe doświadczenie pedagogiczne dla nauczycieli zaangażowanych w organizację i realizację mobilności. Takie doświadczenie może wzmocnić współpracę między uczestniczącymi szkołami. Przez zaangażowanie jak największej liczby osób (dyrekcja szkoły, nauczyciele, rodzice, inni uczniowie) szkoły mogą zmaksymalizować wpływ działań na poziomie instytucjonalnym i wykorzystać je jako narzędzia służące do umiędzynarodowienia i „otwarcia się” szkoły.

**Yassen Spassov – Komisja Europejska,
Dyrekcja Generalna ds. Edukacji, Kultury, Młodzieży i Sportu
przekład na język polski: Marta Gołębiwska – ekspertka FRSE**

Prawidłowe zarządzanie mobilnościami w programie Erasmus+

Jak organizować mobilności Erasmus+

Individual pupil mobility – Indywidualna mobilność uczniów

Łączenie edukacji konsumenckiej z rozwojem przedsiębiorczości i nauką języków obcych

Mobilności wirtualne jako wyzwanie obecnych czasów

Projekt Szkoły Podstawowej nr 211 z Oddziałami Integracyjnymi
im. Janusza Korczaka w Warszawie

Łączenie edukacji konsumenckiej z rozwojem przedsiębiorczości i nauką języków obcych

**Żegnają się z rodzicami, zostawiają koleżanki i kolegów
z klasy. Wyjeżdżają do innego kraju, zamieszkują na dwa
miesiące u obcej rodziny i chodzą do nowej szkoły.
Wyjazdy długoterminowe z programem Erasmus+
to fantastyczna przygoda dla uczniów**

Zosia, Martyna i Dawid mieszkają w Warszawie. Enya, Ivan i Ismael – w Melilli, hiszpańskim mieście w północnej Afryce, przy granicy z Marokiem. Są rówieśnikami – mają po kilkanaście lat. Oba miasta w linii prostej dzielą trzy tysiące kilometrów. Zbyt dużo, by spontanicznie zdecydować się na szybki powrót do rodziców.

Enya przyjęła u siebie Zosię. Zosia gościła u siebie w domu Ismaela. Gdy Enya odwiedziła Warszawę, mieszkała z Martyną. Każde z nich na dwa miesiące zmieniło szkołę i dom. Zosia była najbardziej wycofana, ale nie chciała wracać do Polski. Martyna napisała, że teraz znacznie pewniej czuje się, mówiąc po angielsku. Enya i Ismael uświadomili sobie, że podczas wizyty w Warszawie stali się bardziej odpowiedzialni za siebie. Ivan cieszy się, że poznał nowych kolegów, a Dawid w trakcie pobytu w Melilli poczuł się samodzielny. Wszyscy kilka lat temu wzięli udział w wymianie długoterminowej w ramach programu Erasmus+.

„Stworzyliśmy coś niezwykle fajnego”

Było to możliwe dzięki projektowi „Building up entrepreneurial skills through reducing consumption levels in a multilingual way”. Nazwa jest długa, ponieważ kryją się w niej trzy założenia projektu. Chodzi o łączenie edukacji konsumenckiej z rozwojem przedsiębiorczości i nauką języków obcych. W projekcie realizowanym w latach 2014–2017 zapisano, że jednym z jego elementów są wyjazdy uczniów na dwa miesiące do krajów partnerskich.

– Na początku myślałam, że uda nam się z tego wywinąć – śmieje się Anna Zawadzka, koordynatorka projektów Erasmus+ w ówczesnym Gimnazjum nr 44 w Warszawie, przekształconym w 2017 r. – w wyniku zmian w systemie szkolnictwa – w Szkołę Podstawową

nr 211 z Oddziałami Integracyjnymi im. Janusza Korczaka. Niezmiennie w obu placówkach uczy matematyki i języka angielskiego. Zawadzka bała się, że nie znajdzie uczniów, którzy wyjadą do innego kraju, zamieszkają u obcej rodziny i na dwa miesiące stracą stały kontakt z kolegami z klasy. Niestudnie. – Bardzo szybko okazało się, że stworzyliśmy coś niezwykle fajnego – mówi Zawadzka.

Poza warszawskim gimnazjum w projekcie uczestniczyły cztery szkoły partnerskie: z Hiszpanii, Austrii, Francji i Finlandii. W ciągu trzech lat oprócz wymian uczniowskich udało się zorganizować również szkolenia dla nauczycieli.

„Spróbujmy” – z gabinetu dyrektora

Zawadzka przyznaje, że wspólny projekt był możliwy dzięki platformie eTwinning zrzeszającej pracowników szkół z całej Europy. To tam nauczycielka poznała matematyka ze szkoły w Mérignac, w zachodniej Francji. – Napisał, że przygotowuje projekt z placówkami z innych krajów. Zapytał, czy nie chcę dołączyć. Akurat planowałam wtedy wziąć udział w programie Erasmus+, ale brakowało mi partnerów, z którymi mogłam przygotować projekt – opowiada. Zawadzka zgodziła się, choć nie do końca wiedziała, na co. – Koledzy z Francji i Hiszpanii mieli już doświadczenie w wymianach długoterminowych i od razu wpisali je do projektu. Dla mnie to była nowość. Na szczęście dostałam od nich duże wsparcie i konkretne wskazówki, jak zorganizować wyjazd i znaleźć w szkole chętnych – wspomina.

Z pomysłem Anna Zawadzka poszła do gabinetu dyrektora szkoły. – Spróbujmy – usłyszała. Projekt zakładał, że w ciągu trzech lat każda z pięciu szkół partnerskich wyśle i przyśle po kilku uczniów. Ci przez dwa miesiące będą mieszkać w domu u swoich rówieśników z innego kraju i chodzić wspólnie do tej samej szkoły, choć nie na wszystkie lekcje. – Nie zawsze była to wymiana jeden do jeden. Zdarzały się sytuacje, gdy ktoś nie mógł wyjechać za granicę np. ze względów zdrowotnych, ale chętnie przyjmował u siebie w domu – zaznacza Zawadzka.

Nauczycielka najbardziej bała się, że uczniowie, którzy zdecydują się na tak długi wyjazd, rozchorują się za granicą albo nie polubią z rodziną, która będzie ich gościć. Unia Europejska przygotowała przewodnik dla wyjeżdżających na wymiany długoterminowe. Są tam wskazówki, jak postępować krok po kroku, np. gdy dziecko źle się poczuje. Opisano, do kogo należy zwrócić się o pomoc, jakie dokumenty trzeba ze sobą zabrać i z których placówek można korzystać. – Niepotrzebnie się martwiłam. Może po prostu odpowiednio dobraliśmy osoby na taki wyjazd? – zastanawia się Anna Zawadzka.

FOT. ANNA ZAWADZKA

Przed wyjazdem zebranie, ankiety, rozmowa

Rekrutacja w szkole jest kilkuetapowa. Najpierw szkoła organizuje zebranie dla uczniów i rodziców. – Mówimy o plusach i minusach wymiany, by nikt nie czuł się później zaskoczony – opisuje szkolna koordynatorka programu Erasmus+. Na zebraniu tłumaczy, że projekt jest przeznaczony przede wszystkim dla młodzieży, która nie boi się obcych i łatwo nawiązuje nowe znajomości. – Wymiana jest po to, by spędzać ze sobą jak najwięcej czasu, a nie się izolować. Chodzi o to, by wspólnie z goszczącą rodziną w coś zagrać, porozmawiać, wyjść na spacer, przygotować posiłek, obejrzeć telewizję. To integruje, rozwija kompetencje miękkie i uczy komunikacji w języku obcym – wyjaśnia Zawadzka. Zapewnia jednak, że osoby nieśmiałe nie są wykluczone. – Rodziny, które przyjmują u siebie uczniów, tworzą ciepłą, domową atmosferę. Dlatego nie chcemy tam wysyłać nastolatków, którzy zamkną się na cały dzień w pokoju. Co nie znaczy, że nie mają prawa do prywatności – mówi Zawadzka. Nauczycielka wspominała o tym przede wszystkim uczniom wyjeżdżającym do Melilli: – Hiszpanie są bardzo otwarci, chcą rozmawiać i uwielbiają spędzać ze sobą czas.

Kolejnym etapem są ankiety. Wypełniają je zainteresowani wyjazdem uczniowie i rodziny, które chcą przyjąć u siebie gości ze szkół partnerskich. – Pytamy, z kim mieszkają, czy mają psa lub kota, co lubią robić w wolnym czasie, czy dorośli palą papierosy, jak sobie wyobrażają taki pobyt – wymienia Zawadzka. Niektórych zrażają dość szczegółowe pytania. – Odpowiedzi pozwalają nam dobrać rodzinę do ucznia. Gwarantują też bezpieczeństwo, ponieważ mama czy tata wiedzą, do jakiego domu trafi ich dziecko – tłumaczy Zawadzka.

Przed wyjazdem szkoła organizuje rozmowę z każdym uczniem i z rodzicami. – Sprawdzamy, jak zachowują się w konkretnych sytuacjach: gdy dziecko zadzwoni, że chce wracać, gdy rodzina poprosi ucznia o posprzątanie łazienki. To pouczające spotkania. Dowiadujemy się z nich wiele o naszych uczniach, a oni mają okazję lepiej poznać samych siebie. Proszą nas też o wskazówki, jak postąpić w konkretnych sytuacjach – mówi Zawadzka.

Mają pasować do siebie charakterologicznie

Zanim uceńr pojedzie na wymianę, w szkole przeprowadza się rozmowy z jego nauczycielami. – Ustalamy, jakie lektury czy prezentacje może przygotować, gdy będzie na wymianie. Nie chcemy, by po powrocie do szkoły czuł, że musi nadrabiać zaległości – mówi Anna Zawadzka. W szkole, która go gości, uczestniczy tylko w wybranych lekcjach. Pozostały czas spędza w świetlicy. Może wtedy wykonać zadania z przedmiotów ścisłych, w których nie bierze udziału w szkole zagranicznej ze względu na język obcy. Trudno byłoby mu zrozumieć lekcje chemii, fizyki czy biologii w języku angielskim.

FOT. ANNA ZAWADZKA

Zawadzka wyjaśnia, że w dokumencie *Learning Agreement* zapisano, które przedmioty są obowiązkowe dla uczniów goszczących na wymianie. – Nasz partner z Hiszpanii prowadzi szkołę dwujęzyczną, więc część lekcji prowadzona jest po angielsku. Dzięki temu nasz uczeń i ten, który przyjmuje go u siebie w domu, mogą wspólnie uczestniczyć w WF-ie, przedmiotach artystycznych, technicznych czy na lekcji języka angielskiego – wyjaśnia nauczycielka.

W projekcie zapisano, że w nowe miejsce uczeń zawsze jedzie z nauczycielem. – Chcemy poznać rodzinę, u której będzie mieszkał, zobaczyć, w jakich warunkach żyją, ustalić zasady. Odwiedzamy też szkołę, układamy z nauczycielami plan zajęć – wyjaśnia Zawadzka. Po trzech dniach nauczyciel wraca do Polski i kontaktuje się z uczniem telefonicznie. Na miejscu czuwa tzw. mentor. To nauczyciel z goszczącej szkoły, który opiekuje się uczniem i ma bezpośredni kontakt z jego nauczycielami w Polsce.

„Europa stoi przed nimi otworem”

Zanim nastolatki z obu krajów poznają się osobiście, mają czas, by nawiązać relację. Wysyłają do siebie listy, komunikują się przez media społecznościowe. Szkoła tak dobiera uczniów, by pasowali do siebie charakterologicznie. Zawadzka zdradza, że tylko raz – mimo ciepłego przyjęcia przez rodzinę – nastolatka nie czuła się komfortowo. – Nie zdecydowała się jednak na powrót do domu ani zmianę gospodarzy. I choć w trakcie pobytu nie stała się Hiszpanką z krwi i kości, to pobyt w Melilli bardzo ją zmienił. Jest bardziej otwarta i nie boi się mówić o sobie – opowiada szkolna koordynatorka programu Erasmus+.

Są i inne reakcje. – Bardzo się cieszymy, że już wróciliśmy. Wreszcie nie będziemy musieli chodzić w nocy po mieście – usłyszała Zawadzka od uczniów po zakończeniu wymiany w Hiszpanii. Była zaskoczona: – Myślałam, że podoba im się taki tryb życia: bez kontroli rodziców, gdy mogą sobie pozwolić na luz. Najwyraźniej zabawy na powietrzu w piątkowe i sobotnie noce, co jest normą wśród hiszpańskich nastolatków, nie przypadły naszym uczniom do gustu.

Zawadzka podkreśla jednak, że z dwumiesięcznej wymiany młodzież wraca odmieniona. – Stają się doroślejsi, bardziej odpowiedzialni, wiedzą, czego chcą. Prawie wszyscy kontynuują naukę w klasach międzynarodowych. Europa stoi przed nimi otworem. Są zdecydowanie bardziej otwarci i tolerancyjni na inną kulturę, tradycję, sposób życia i bycia. Wymiana uświadomiła im, że nie chodzi tylko o lepszą znajomość angielskiego, ale o to, by nie bać się rozmawiać z ludźmi. Rodzice mówią, że dzieci przestały ich o wszystko pytać. Podczas wymiany nauczyły się polegać na sobie, ponieważ wiedziały, że nie mają mamy i taty na wyciągnięcie ręki – mówi Anna Zawadzka.

Realizują kolejne projekty

Był to jej pierwszy projekt realizowany w ramach programu Erasmus+. – Dzięki niemu nauczyłam się, jak organizować takie wyjazdy, nawiązałam wiele przyjaźni, dzięki którym realizujemy z kolegami z partnerskich szkół kolejne projekty, m.in. odwiedzamy się wzajemnie w ramach *job shadowing* i podglądamy w pracy, co pozwala nam ulepszać zajęcia, które prowadzimy z uczniami – wymienia. Zawadzka mówi, że szkoła, w której uczy, realizuje teraz kolejne wymiany długoterminowe dla uczniów już w warunkach szkoły podstawowej.

– Cieszę się, że projekt pokazał naszym nauczycielom, czym jest Erasmus+ i udowodnił im, że wyjazd na dwa miesiące do innej szkoły nie oznacza, że uczeń będzie miał zaległości i nie zda egzaminów. Wręcz przeciwnie. Po powrocie uczestnicy Erasmusa radzą sobie jeszcze lepiej – mówi Zawadzka. Podkreśla, że udział w projekcie pozwolił również nauczycielom uwierzyć w siebie i otworzyć się na nowe możliwości. Szkoła – wzorem hiszpańskiego partnera – wprowadziła dwujęzyczność, co oznacza, że część przedmiotów jest nauczana po angielsku.

W ramach projektu „Building up entrepreneurial skills through reducing consumption levels in a multilingual way” troje uczniów warszawskiego gimnazjum pojechało do Melilli, dwie nastolatki do francuskiego Mérygnac i jedna dziewczynka do Vantaa, miasta na południu Finlandii.

Anna Zawadzka namawia dyrektorów innych szkół, by nie bali się wymian długoterminowych. – To fantastyczna przygoda dla nas i uczniów. Dajemy im możliwość wyjazdu na dwa miesiące do innego kraju tylko po to, by dalej się rozwijali. Dzięki temu nasza szkoła zyskała wymiar europejski.

Michał Radkowski – korespondent FRSE

Prawidłowe zarządzanie mobilnościami w programie Erasmus+

Jak organizować mobilności Erasmus+

Individual pupil mobility – Indywidualna mobilność uczniów

Łączenie edukacji konsumenckiej z rozwojem przedsiębiorczości i nauką języków obcych

Mobilności wirtualne jako wyzwanie obecnych czasów

Projekty Szkoły Podstawowej nr 336 im. Janka Bytnara Rudego w Warszawie oraz Niepublicznej Szkoły Podstawowej Fundacji im. Królowej Jadwigi w Przyłękowie

Mobilności wirtualne jako wyzwanie obecnych czasów

Projekty Erasmus+, zwłaszcza te realizowane przez szkoły i przedszkola, nierozzerwalnie łączą się z zagranicznymi wyjazdami edukacyjnymi – tzw. mobilnościami. Realizatorzy projektów chętnie sięgają po to narzędzie, ponieważ daje ono niedostępne w inny sposób możliwości osiągnięcia celów projektu

Uczniowie mogą rozwijać kompetencje językowe w bezpośrednim kontakcie z rówieśnikami ze szkół zagranicznych (i najczęściej są zaskoczeni, jak dobrze sobie radzą), muszą odnaleźć się w nowych sytuacjach, jak lot samolotem, pobyt na zajęciach w szkole zagranicznej, mieszkanie u rodzin goszczących, porozumiewanie się i współpraca w międzynarodowej grupie rówieśniczej, która ma do zrealizowania wiele różnorodnych zadań definiowanych w zależności od tematyki projektu.

Wyjazdy edukacyjne są organizowane również dla nauczycieli, co daje im możliwość wymiany wiedzy i doświadczeń z kolegami po fachu ze szkół zagranicznych i, co może najcenniejsze, poznania w praktyce innej rzeczywistości edukacyjnej. Obserwacja lekcji, rozwiązań organizacyjnych, wyposażenia szkół przynosi niejednokrotnie inspiracje, które owocują nowymi rozwiązaniami wprowadzanymi w polskich szkołach. Często skutkują także wzmocnieniem poczucia własnej wartości nauczycieli – w porównaniu z innymi stosujemy nowoczesne metody nauczania, pracujemy w szkołach z dobrym klimatem organizacyjnym, potrafimy porozumieć się z uczniami i rodzicami – takie refleksje wzmacniają motywację do dalszego rozwoju.

Nikt nie spodziewał się, że wybuchnie pandemia COVID-19 i że spowoduje tak duże zmiany w świecie. W efekcie rosnącej liczby zachorowań rządy państw europejskich wprowadziły wiele ograniczeń w podróżowaniu, a szkoły przeszły w tryb nauczania zdalnego. Rok 2020 upłynął pod znakiem wielkich zmian w edukacji i tym samym w międzynarodowych projektach edukacyjnych.

Nauczyciele z dnia na dzień musieli zmienić sposób pracy, wdrożyć nowe narzędzia oraz dostosować materiały, sposoby oceniania i współpracy z uczniami do nowych warunków edukacji zdalnej. Ten ogromny wysiłek, który trzeba było podjąć, nie pozostał bez wpływu na realizację projektów. Zeszła ona na dalszy plan. Jednak z czasem, gdy nauczyciele czuli się pewniej w nowym środowisku pracy a uczniowie nieco dostosowali się do nowych warunków, powrócono do zadań projektowych. Z konieczności musiały one przybrać formę wyłącznie współpracy online. Również wyczekiwane w projektach wyjazdy zagraniczne musiały zmienić się we współpracę online.

Na duże zmiany w świecie edukacji szybko zareagowała Komisja Europejska, wprowadzając do projektów Akcji 2. elastyczne rozwiązanie, jakim były mobilności wirtualne. Ten format działań umożliwił beneficjentom dodatkowe finansowanie współpracy online, pod warunkiem przełożenia zaplanowanego programu wyjazdu fizycznego na program realizowany online. Takie mobilności odbyły się w wielu projektach i warto poznać doświadczenia ich realizatorów.

Jedną z osób, która przygotowała i przeprowadziła międzynarodową wymianę grup uczniowskich online, była Ewa Rysińska, koordynatorka projektu „Oblicza europejskiego dziedzictwa kulturowego” ze Szkoły Podstawowej nr 336 im. Janka Bytnara Rudego w Warszawie. Tak relacjonowała swoje doświadczenia.

Agnieszka Fijałkowska, ekspertka FRSE: Jak w szkole zareagowali Państwo, gdy już wiedzieli, że uczniowie i nauczyciele ze szkół hiszpańskiej, rumuńskiej, chorwackiej, greckiej i francuskiej nie przyjadą do Polski?

Ewa Rysińska, koordynatorka projektu ze SP nr 336 w Warszawie: Wiosną 2020 r. wszystko było zaplanowane i zorganizowane. Na początku maja, zaraz po egzaminie ósmoklasisty w szkole miały pojawić się delegacje z krajów partnerskich. Program pobytu, wycieczki, wyjścia do muzeum, seminarium dla nauczycieli – ustalone. Uczniowie przygotowywali się do goszczenia swoich kolegów. Decyzja o zamknięciu szkoły oznaczała, że ósmoklasiści pracujący od roku w projekcie nie będą gościć kolegów z zagranicy. Zdążyli podzielić się swoimi doświadczeniami w gazecie szkolnej. Dla zespołu nauczycieli oznaczało to konieczność kontynuacji działań z innymi, młodszymi uczniami.

Najważniejsza była koncepcja, w jaki sposób zrealizować ostatnią, podsumowującą wizytę w Warszawie. W styczniu, lutym 2021 r. nie było wątpliwości, wizyta może być tylko wirtualna. Oznaczało to zmianę programu, konieczność przełożenia wydarzeń, które były planowane stacjonarnie na wydarzenia online.

Bardzo ważne było współdziałanie z koordynatorami szkół partnerskich oraz w ramach szkolnego zespołu projektowego. Tutaj w pełni wykorzystywaliśmy wiedzę i umiejętności nabyte podczas edukacji na odległość.

Jak nauczycielom udało się zaangażować uczniów w wymianę wirtualną?

Dla nas, nauczycieli, najważniejsza była uczniowska chęć pracy w projekcie, język jest tylko narzędziem, więc poziom znajomości angielskiego nie był kryterium uniemożliwiającym udział w działaniach. Do współpracy byli zachęceni różni uczniowie, także ci, którzy nie osiągają najwyższych wyników, ale mają coś do powiedzenia. Wszyscy chętni mogli się wykazać. Uczniowie z klas ósmych, siódmych i szóstych wiedzieli, że będzie spotkanie wirtualne, że mogą zaprezentować swoje prace, które wykonywali w ciągu roku szkolnego (opisy po angielsku, filmiki lub komiksy dotyczące wybranej przez ucznia polskiej legendy, opis ulubionej potrawy gotowanej razem z rodziną, a następnie fotografowanej). I tacy się zgłosili, chcieli pokazać, co potrafią. Zgłosili się także tacy, przede wszystkim siódemoklasiści, którzy nie mieli śmiałości, żeby występować publicznie, ale ciekawiło ich, jak takie spotkanie będzie wyglądać. Nie zabierali głosu na forum, ale w „pokojach” już tak. Zadawali pytania i prowadzili rozmowę.

Jaki był program wymiany wirtualnej? W jakie zadania uczniowie byli zaangażowani?

Istotny był wybór odpowiedniej aplikacji internetowej, która udźwignie spotkanie. Skorzystaliśmy z profesjonalnej wersji MS Teams, którą w roli hostów obsługiwało dwóch

nauczycieli zespołu. Za kwestie logistyczne każdego dnia odpowiadał konkretny nauczyciel, który dopracowywał poszczególne punkty programu, był jednocześnie prowadzącym spotkanie. Zadanie realizacji poszczególnych punktów programu otrzymali uczniowie. To oni wyjaśniali, co będzie się działo i dlaczego, zapowiadali wystąpienia swoje i kolegów. Już po pierwszym dniu okazało się, że doskonale sprawdzają się na forum. Dają radę. Ten sukces stanowił motywację do kolejnych działań. Wśród ulubionych aktywności były quizy i minikonkursy. To dopiero były emocje! Już od pierwszego dnia oprócz działań na forum odbywały się spotkania z podziałem na pokoje. I od razu wszyscy polubili je najbardziej. Zawsze trwały za krótko. To był strzał w dziesiątkę. Odkryte kamerki, rozmowy... i znowu się udało. „Było fajnie”. „Daliśmy radę”. Razem wykonaliśmy w przestrzeni wirtualnej plakat w Canvie na temat dziedzictwa kulturowego, głosowaliśmy w Mentimeter na najciekawszą potrawę kuchni polskiej. Razem, choć w grupach, uczestniczyliśmy w warsztatach muzealnych online w Zachęcie i w Muzeum w Wilanowie. Odkryta kamerka nie stanowiła zagrożenia, była atutem spotkania.

Spotkania trwały cztery pełne popołudnia, spędzane online, przy komputerze. Mogłoby się wydawać, że już nastąpił przesyt komputera i internetu. Jednak zajęcia podczas międzynarodowego spotkania wirtualnego były nowością, interaktywne, z nowo poznаныmi rówieśnikami, którzy są w takiej samej sytuacji – zamknięci w swoich domach, klasach, ale chętni do rozmowy. Młodzież spontanicznie poszerzyła program spotkania o rozmowy o ulubionej muzyce, było też dzielenie się nagraniami. To dopiero była wymiana doświadczeń i wrażeń. Nikt nie chciał kończyć, spotkanie się przedłużało, choć był piątkowy wieczór.

Na pewno podsumowywali Państwo w szkole to działanie.

Jakie były opinie uczniów?

Spotkanie dało możliwość zastosowania nabytej wiedzy w praktyce, przede wszystkim językowej, ale także zaprezentowania swoich działań na forum międzynarodowym. Uczniowie podkreślali, że było łatwiej niż w realu, ponieważ presja widzów siedzących przed ekranem była mniej odczuwalna. Nabrali pewności siebie i przekonania, że warto popracować, robić coś ekstra, co wykracza poza rutynę dnia codziennego.

W czerwcu odbyło się bezpośrednie spotkanie szkolnych uczestników projektu – upowszechnianie na trawie. Przed budynkiem szkolnym, obok boiska mogli wymienić się uwagami. Uczniowie już wiedzą, że warto zgłosić się do kolejnych projektów. Chętnych jest bardzo dużo.

Spotkanie wirtualne przyniosło wartość dodaną, przyczyniając się do promocji projektu w szkole – uczestniczyło w nim 40 uczniów. Spotkanie stacjonarne na taką skalę, z bezpośrednim zaangażowaniem tylu uczniów, nie byłoby możliwe do realizacji.

Nie tylko wymiany grup uczniowskich przybrały formułę online. Również szkolenia dla nauczycieli były realizowane w ten sposób. Jedną z osób, która organizowała międzynarodowe szkolenie dla nauczycieli online była Beata Łukasiewicz-Czul koordynatorka projektu, którą wspierała dyrektor placówki Ewa Kaliszuk z Niepublicznej Szkoły Podstawowej Fundacji im. Królowej Jadwigi w Przyłękowie. Dzięki przeprowadzeniu tego wydarzenia obie panie zyskały nowe doświadczenia.

Agnieszka Fijałkowska, ekspertka FRSE: Jak pierwotnie zaplanowali

Państwo szkolenie, które miało odbyć się w jednej ze szkół na Łotwie?

Beata Łukasiewicz-Czul, koordynatorka projektu ze SP w Przyłękowie: W naszym projekcie „Dzieci w lesie – profilaktyka zaburzeń deficytu przyrody” zaplanowaliśmy wyjazd pięciu nauczycieli na szkolenie do szkoły w Łotwie na przełomie lipca i sierpnia 2020 r. Bardzo nam zależało na obecności w szkole łotewskiej, ponieważ naszym celem była obserwacja zajęć szkolnych i terenowych prowadzonych przez łotewskich kolegów. Mieliliśmy towarzyszyć im w pracy i wspólnie omawiać to, co się wydarzyło, wyciągać wnioski, planować wykorzystanie zdobytej wiedzy. Najbardziej zależało nam na obserwacji pracy metodyką leśnej edukacji na wyższych poziomach nauczania oraz łączenia różnych metod edukacyjnych tj. Montessori, Waldorf, pedagogika ludzka, TRIZ, *outdoor*.

W jaki sposób zmienili Państwo kształt szkolenia i jak wyglądała realizacja tych założeń online?

Beata Łukasiewicz-Czul: Pandemia COVID-19 pokrzyżowała nasze plany. Wizyta online, po długich wspólnych konsultacjach, odbyła się w marcu 2021 r. Wyjazd mobilny trwał pięć dni i brało w nim udział pięcioro nauczycieli. Codziennie rano polska i łotewska kadra spotykała się online na wideokonferencji i rozmawialiśmy o wspólnych założeniach, potrzebach i korzyściach. Na początku skupiliśmy się na zmianie w edukacji spowodowanej COVID-19, szukaliśmy rozwiązań pojawiających się problemów. Następnie każdego dnia śledziliśmy przez kamerkę zainstalowaną w klasie codzienną pracę nauczycieli. Ostatni dzień poświęciliśmy na dyskusje i interpretacje naszych obserwacji i podsumowania. To był bardzo intensywny czas.

Czy szkolenie online przyniosło nauczycielom spodziewane korzyści?

Czy będą Państwo sięgać w przyszłości po tę formułę szkoleń?

Ewa Kaliszuk, dyrektor SP w Przyłękowie: Ważną wartością takiej formy wymiany było doświadczenie, że wykorzystanie technik online może służyć rozwojowi obydwu zespołów, zarówno łotewskiego, jak i polskiego. Wspólne rozmowy, uczestnictwo w zajęciach prowadzonych na Łotwie, mimo że przez ekran komputera, doprowadziło do nawiązania bliskich relacji między nauczycielami szkół, które jak się okazało, są do siebie podobne. Po szkoleniu mamy również wiele bardziej namacalnych korzyści – wspólnie pisany e-book, wyższe kompetencje porozumiewania się w języku angielskim,

stały kontakt z nauczycielami (online) także po zakończeniu wizyty i dalsze inspirowanie się nowymi rozwiązaniami w edukacyjnej codzienności, zwłaszcza w czasie pandemii COVID-19. W przyszłości, jeśli nie będzie możliwości wyjazdów fizycznych – a ta forma zdobywania wiedzy i doświadczeń jest dla nas najbardziej wartościowa – będziemy sięgać po formułę szkoleń online. Dzięki udziałowi w tym przedsięwzięciu nauczyciele przedszkolni i nauczania początkowego wzbogacili swój warsztat edukacyjny i wdrażają nabyte umiejętności oraz nowe metody nauczania w codzienność szkolną. Gdybyśmy nie zdecydowali się na mobilność online, stracilibyśmy te szanse edukacyjne.

Po ponad roku doświadczeń funkcjonowania szkół w warunkach pandemii COVID-19 widzimy, że cele edukacyjne można osiągać różnymi sposobami. W międzynarodowych projektach edukacyjnych efektywność współpracy online, zwłaszcza w grupach uczniowskich, została wprowadzona na najwyższy poziom. Te pozytywne doświadczenia zapewne zostaną z realizatorami projektów na przyszłość, ponieważ jak sami mówią, dzięki współpracy online zyskali nowe szanse edukacyjne i nauczyli się realizować działania na szerszą skalę.

Agnieszka Fijałkowska – ekspertka FRSE

Sposoby upowszechniania rezultatów projektów Erasmus+

Innowacje pedagogiczne jako przykład wdrażania
rezultatów działań projektowych

Upowszechnianie rezultatów projektów Erasmus+:
zasady, narzędzia i metody

Konkursy jako narzędzia upowszechniania
rezultatów projektów

The European Innovative Teaching Award
– Europejska Nagroda za Innowacyjność
w Nauczaniu

*Innowacja polega na tym, że widząc to, co wszyscy inni,
dostrzega się to, czego nikt nie zauważył.*

Albert Szent-Gyorgyi

Innowacje pedagogiczne jako przykład wdrażania rezultatów działań projektowych

**Węgierski biochemik Albert Szent-Gyorgyi,
laureat Nagrody Nobla z 1937 r., zdefiniował innowację
jako dostrzeganie tego, czego nikt inny nie zauważa,
co nie jest oczywiste, widome, jednoznaczne**

Takie rozumienie innowacji otwiera pole do poszukiwania nowego, nieodkrytego w oswojonej przestrzeni „tu i teraz”, w wymiarze jednostki lub instytucji. Jednocześnie niweluje obawy tych, którzy chcieliby zostać innowatorami, ale utożsamiając innowację z przełomowym działaniem w określonej dziedzinie, twierdzą, że takiemu zadaniu nie podążają.

Istotę innowacyjności w ujęciu Alberta Szent-Gyorgyiego warto rozważyć w kontekście obowiązującego prawa oświatowego, szczególnie że autorzy Ustawy z 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Ustawa Prawo oświatowe 2019) nie definiują pojęcia „innowacja”. Natomiast posługują się terminami pokrewnymi w odniesieniu do procesu kształcenia („stosowanie **innowacyjnych rozwiązań** programowych, organizacyjnych lub metodycznych”), kompetencji uczniów („przy zastosowaniu **innowacyjnych działań** programowych, organizacyjnych lub metodycznych, których celem jest rozwijanie kompetencji uczniów”) oraz aktywności wolontariuszy, stowarzyszeń, organizacji („rozszerzanie i wzbogacanie form **działalności** dydaktycznej, wychowawczej, opiekuńczej i **innowacyjnej**”).

Zapisane w ustawie „innowacyjne rozwiązania, innowacyjne działania, działalność innowacyjna” zgodnie z intencją jej autorów mają być trwałym elementem kultury organizacyjnej szkoły lub placówki. W związku z brakiem w ustawie definicji innowacji mogą być rozumiane jako efekt dostrzeżenia tego, czego jeszcze nie zauważono w danej przestrzeni, środowisku edukacyjnym, w skali lokalnej lub na poziomie polityki oświatowej państwa. Praktyka pokazuje, że „innowacyjne rozwiązania, innowacyjne działania, działalność innowacyjna” przybierają często postać innowacji pedagogicznych, rozumianych przez ich

pomysłodawców jako wprowadzenie nowej jakości w pracy nauczycieli, wychowaniu i kształceniu uczniów, nowego impulsu w rozwoju całej społeczności uczącej się. Realizowane są zaś głównie w formie projektów, czyli zespołu powiązanych ze sobą działań podejmowanych przez grupę osób zgodnie z założonymi celami, zaplanowanymi formami i metodami, po to by wytworzyć np. bardziej doskonały, a może całkiem nowy, oryginalny program nauczania, sposób postępowania dydaktycznego lub nowatorską strategię organizacyjną.

Kontrastowanie mentalne wstępem do działań projektowych o wysokim potencjale innowacyjności

Realizowany w szkole lub placówce oświatowej projekt z racji dużych nakładów czasowych, a często i finansowych, powinien być z założenia innowacyjny lub mieć wysoki potencjał innowacyjności. Wskaźnikiem innowacyjnego potencjału projektu, który pozwala przedzielić się w innowację pedagogiczną lub zapoczątkować innowacyjne działania, jest jego efektywność. Ze współczesnych analiz teoretycznych wynika, że kryterium efektywności odnosi się do kompetencyjności, skuteczności, wydajności, sprawności, funkcjonalności oraz komunikatywności. Tabela 1 przedstawia, co w odniesieniu do innowacyjnego potencjału projektu oznaczają te pojęcia.

Tabela 1. Składniki efektywności projektu z potencjałem innowacyjnym

Składniki efektywności	Główne cechy projektu z potencjałem innowacyjnym
KOMPETENCYJNOŚĆ	Wyzwała procesy poznawcze, postawę twórczą i kreatywność uczniów, nauczycieli i innych zaangażowanych osób.
SKUTECZNOŚĆ	Pozwala zrealizować założone na etapie planowania innowacyjne cele.
WYDAJNOŚĆ	Umożliwia podejmowanie jak największej liczby innowacyjnych aktywności.
SPRAWNOŚĆ	W swoich założeniach uwzględnia posługiwanie się innowacyjnymi metodami, narzędziami, które będą wykorzystywane w działaniu.
FUNKCJONALNOŚĆ	Jest prosty w realizacji dzięki temu, że zaspokaja potrzeby jego uczestników oraz uwzględnia ich możliwości i zainteresowania.
KOMUNIKATYWNOŚĆ	Zakłada wymianę informacji między uczestnikami, dawanie informacji zwrotnej, żywą, autentyczną dyskusję.

Źródło: opracowanie własne.

Pierwszym krokiem do osiągnięcia efektywności w odniesieniu do wszystkich wymienionych wyżej składników, a co za tym idzie – do budowania potencjału innowacyjnego w projekcie, może być **kontrastowanie mentalne**. Termin ten wprowadziła Gabriele Oettingen (2017), amerykańska profesor psychologii, badająca m.in. wpływ myślenia o przyszłości na procesy poznawcze, emocje i zachowania. Kontrastowanie mentalne to metoda, która pobudza do działania, motywuje do sukcesu, „może zwiększyć zaangażowanie, kiedy zaangażowanie się ma sens” (Oettingen 2017, s. 80). W wyniku prowadzonych eksperymentów powstał algorytm postępowania określony akronimem WOOP, składający się z następujących pojęć: **wish** (cel, życzenie), **outcome** (wynik, pożądaný rezultat, korzyść), **obstacle** (przeszkoda), **plan** (plan) – (Oettingen 2017, s. 151). Procedura WOOP zakłada pogłębioną refleksję już na etapie wyznaczania strategicznych celów i obejmuje kilka umysłowych czynności: snucie pozytywnych wyobrażeń, skonfrontowanie ich z rzeczywistością i dostrzeżenie przeszkód oraz zaplanowanie działań zgodnie ze schematem: „Jeśli [pojawia się] przeszkoda, to [należy opracować] działanie ją przewyciężające”.

Metoda WOOP była wykorzystywana przez jej autorkę jako sposób mentalnego ugruntowania zakładanych celów i aktywności w odniesieniu do relacji międzyludzkich, emocji, nawyków, przekonań, postaw, rozwiązywania problemów osobistych czy też związanych z nauką i pracą zawodową. Wydaje się, że może być także stosowana jako wstęp do działań projektowych o wysokim potencjale innowacyjności. Oto, co uzasadnia takie twierdzenie:

- **po pierwsze** – każda innowacja jako projekcja nowej rzeczywistości zawiera w sobie dużą dozę niepewności, często zwerbalizowanej w postaci pytań, np.: Czy to, co zamierzamy robić, jest innowacyjne? Czy środowisko uzna nasze pomysły za nowatorskie? Jakie innowacyjne cele przyjąć i czy uda się je zrealizować? Kiedy planujemy zrobić coś nowego, odmiennego, już samo myślenie o innowacyjnym działaniu budzi rozterki i wątpliwości;
- **po drugie** – każda innowacja wywołuje dylematy, szczególnie ta realizowana w szkole lub placówce oświatowej. Jej pomysłodawcy stają przed problem zrównoważenia wymagań edukacyjnych z planowanymi innowacyjnymi działaniami. Ważne jest bowiem to, co obowiązkowe (treści podstawy programowej), oraz to, co daje możliwość rozszerzenia perspektywy uczenia się o nową wiedzę i zachowania o wysokiej wartości stymulacyjnej;
- **po trzecie** – każda innowacja obarczona jest ryzykiem, np. związanym z pozyskaniem środków finansowych, zapewnieniem odpowiednich warunków do realizacji projektu lub z utrzymaniem motywacji osób zaangażowanych w projekt.

Dlatego też we wstępnej fazie tworzenia innowacji ważne jest wniknięcie w głąb nowego zagadnienia z wykorzystaniem kontrastowania mentalnego, po to by efektywnie zainwestować potencjał twórczy i energię na rzecz tego, czego inni jeszcze nie dostrzegli.

Wymiary innowacyjności

W określeniu aspektów innowacyjności projektu warto posłużyć się siedmioma zasadami Leonarda da Vinci, omówionymi w publikacji *Myśleć jak Leonardo da Vinci. Siedem kroków do genialności na co dzień* (Gelb 2019) – por. Rysunek 1.

Rysunek 1. Siedem zasad Leonarda da Vinci według M.J. Gelba

Źródło: opracowanie własne.

Zasady te dzięki swojej prostocie i uniwersalności mogą pomóc osobom aspirującym do tego, by być innowacyjnymi w poszukiwaniu odpowiedzi na kluczowe pytanie: Czy to, co zamierzamy robić, jest innowacyjne? Można je potraktować także jako wskazówkę do poszukiwania tego, czego jeszcze nie udało się dostrzec w otaczającej rzeczywistości. Innowacja bowiem rozpoczyna się właśnie od poszukiwania...

- **Curiosita** (ciekawość) – zainteresowanie otaczającym światem, pragnienie wiedzy i ciągłej nauki, poszukiwanie prawdy, dociekanie i stawianie pytań, obserwacja i kontemplacja. Przykład projektu: „Teen Einsteins” – zainteresowanie nauką, technologią, inżynierią, matematyką, odkrywanie teorii w praktyce; stosowanie wzorów do produkcji określonych produktów, filmowanie i analizowanie eksperymentów wykonanych w klasie, tworzenie quizów dotyczących różnych dyscyplin naukowych¹.

¹ „Teen Einsteins” – I Liceum Ogólnokształcące im. Stanisława Wyspiańskiego w Szubinie. Współpraca na rzecz innowacji i wymiany dobrych praktyk. Partnerstwa strategiczne dla edukacji szkolnej, 2020-1-PL01-KA229-082320.

- **Dimostrazione** (dowodzenie) – sprawdzanie wiedzy, opieranie się na rzeczywistych doświadczeniach, doświadczenie przez pośrednika (studiowanie prac innych osób), badanie i eksperymentowanie.
Przykład projektu: „Digital HI-storytelling” – stworzenie, przetestowanie, upowszechnienie nowatorskiego podejścia *data storytelling* w obszarze nauczania o XX-wiecznej historii Europy, wytworzenie innowacyjnych narzędzi oraz treści wspierających samodzielną refleksję i rozumienie procesów społecznych².
- **Sensazione** (zmysły) – rozwijanie i angażowanie zmysłów, wielozmysłowa wizualizacja, ćwiczenie synestezji, czyli zespolenia zmysłów.
Przykład projektu: „Theaterization as an innovative pedagogical method counteracting e-addiction and exclusion of students” – przygotowywanie uczniów do lepszego rozumienia siebie i innych ludzi, radzenia sobie z problemami dnia codziennego (również emocjonalnymi), poprawa samooceny i samokontroli oraz budowanie głębszych więzi społecznych w szkole i poza szkołą³.
- **Sfumato** (otwarcie) – wychodzenie poza ramy, gotowość do zaakceptowania paradoksu, wieloznaczności, niepewności.
Przykład projektu: „Health and daily routines combined” – zrozumienie przyczyn i skutków niezdrowego odżywiania się jako punkt wyjścia dla nowego sposobu życia, uczenie się w transnarodowym, wielokulturowym środowisku⁴.
- **Arte/scienza** (sztuka/nauka) – łączenie nauki ze sztuką, równowaga między tymi dziedzinami, poszukiwanie piękna i dążenie do prawdy, twórcze myślenie, graficzne przedstawianie myśli.
Przykład projektu: „Creative Vibes” – kształtowanie kreatywności uczniów przez sztukę (teatr, film, fotografia, animacja, muzyka) przy jednoczesnym podnoszeniu poziomu kompetencji kluczowych, co w przyszłości pozwoli na zaistnienie na rynku pracy⁵.
- **Corporalita** (cielesność) – dbanie o kondycję fizyczną, odpowiedzialność za własne zdrowie, utrzymanie sprawności fizycznej, w tym wypracowanie wytrzymałości, siły i giętkości.
Przykład projektu: „Stop trying to copy the PE training done in traditional school online. Now is the time to rethink and innovate in PE” – wzbogacenie warsztatu pracy nauczycieli wychowania fizycznego o cyfrowe narzędzia do zdalnego nauczania tego przedmiotu, zgodnie z potrzebami uczniów⁶.

2 „Digital HI-storytelling” – Fundacja Szkoła z klasą. Współpraca na rzecz innowacji i wymiany dobrych praktyk. Partnerstwa na rzecz gotowości do edukacji cyfrowej, 2020-1-PL01-KA226-SCH-095778.

3 „Theaterization as an innovative pedagogical method counteracting e-addiction and exclusion of students”, Prywatna Szkoła Podstawowa nr 108 im. Matki Boskiej Nieustającej Pomocy w Warszawie. Współpraca na rzecz innowacji i wymiany dobrych praktyk. Projekty Współpracy szkół, 2020-1-PL01-KA229-081584.

4 „Health and daily routines combined” – Szkoła Podstawowa im. Tadeusza Banachiewicza w Porębie. Współpraca na rzecz innowacji i wymiany dobrych praktyk. Partnerstwa strategiczne dla edukacji szkolnej, 2020-1-PL01-KA229-081584.

5 „Creative Vibes” – VI Liceum Ogólnokształcące im. Joachima Lelewela w Łodzi. Współpraca na rzecz innowacji i wymiany dobrych praktyk. Partnerstwa na rzecz kreatywności, 2020-1-PL01-KA227-SCH-095251.

6 „Stop trying to copy the PE training done in traditional school online. Now is the time to rethink and innovate in PE” – Szkoła Branżowa Stowarzyszenia Edukacja-Młodzież w Pleszewie. Współpraca na rzecz innowacji i wymiany dobrych praktyk. Partnerstwa na rzecz gotowości do edukacji cyfrowej, 2020-1-PL01-KA226-SCH-095146.

- **Connessione** (połączenie) – myślenie systemowe, łączenie odrębnych elementów w nową całość, szukanie komplementarności.

Przykład projektu: „Social Radio 2.0: The European School Radio and Podcasting Community for Active Citizenship Education” – wprowadzenie holistycznego podejścia edukacyjnego wspierającego edukację obywatelską w połączeniu z rozległym wykorzystaniem nowych mediów i technologii.

Przywołane zasady i definiujące je hasła zostały uzupełnione o przykłady projektów z programu Erasmus+ noszących już w tytule znamiona innowacyjności. Trzeba jednak mieć świadomość, że nie uda się tych wszystkich myśli i wskazówek zawrzeć w jednej innowacji pedagogicznej i wykorzysta ich w działaniu. Kluczowe jednak, aby projekt stawał się wyrazem zaciekawienia światem, łączył znane elementy rzeczywistości w nową jakość, angażował zmysły i ciało, prowokował do obserwacji, doświadczania, integrował naukę ze sztuką.

Na koniec należy wskazać kilka wyznaczników innowacyjnego potencjału projektu, które pomogą uczynić projekt innowacją pedagogiczną.

1. Odniesienie się do koncepcji, teorii naukowych.
2. Odniesienie się do dobrych praktyk w edukacji.
3. Nowatorstwo treści.
4. Nowatorstwo celów.
5. Nowatorstwo działań.
6. Pozyskiwanie informacji zwrotnej od uczestników.
7. Zaspokojenie potrzeb uczestników.
8. Dzielenie się doświadczeniem przez realizatorów.
9. Włączanie środowiska lokalnego.
10. Współpraca z instytucjami zewnętrznymi.
11. Promowanie działań innowacyjnych.

Najważniejsze jest, aby otaczająca rzeczywistość nie stała się tłem, na które nie zwracamy uwagi, ale przestrzenią inspirującą do wydobywania tego, co wartościowe, oryginalne oraz niedostrzegane, a więc posiadające znamiona nowości.

**dr Alina Karaśkiewicz – ekspertka zewnętrzna FRSE,
Mazowieckie Samorządowe Centrum
Doskonalenia Nauczycieli w Warszawie**

Sposoby upowszechniania rezultatów projektów Erasmus+

Innowacje pedagogiczne jako przykład wdrażania
rezultatów działań projektowych

Upowszechnianie rezultatów projektów Erasmus+:
zasady, narzędzia i metody

Konkursy jako narzędzia upowszechniania
rezultatów projektów

The European Innovative Teaching Award
– Europejska Nagroda za Innowacyjność
w Nauczaniu

Upowszechnianie rezultatów projektów Erasmus+: zasady, narzędzia i metody

W nowej perspektywie programu Erasmus+ na lata 2021–2027 upowszechnianie i wykorzystywanie rezultatów projektów jest ważnym elementem ich przygotowania i realizacji

Unii Europejskiej zależy na tym, aby program Erasmus+:

- kładł większy nacisk na rozpowszechnianie i wykorzystywanie jego wyników,
- wywierał szerszy wpływ niż poprzedzające go programy edukacyjne,
- zwiększał widoczność efektów pracy beneficjentów w ramach projektów Erasmus+,
- inspirował innych do tworzenia nowych i ciekawych przedsięwzięć edukacyjnych,
- prowadził do rozwoju i modernizacji systemów kształcenia i szkolenia.

Wnioskodawcy, przystępując do przygotowywania koncepcji projektu (Fijałkowska 2018), który jest złożonym przedsięwzięciem obejmującym wiele etapów (Torończak 2011), stoją przed wyzwaniem zaprezentowania spójnego planu upowszechniania rezultatów już na etapie pisania wniosku. Jest to wymagające zadanie, rodzące wiele trudności i pytań. Dlatego też w niniejszym artykule zostanie podjęta próba odpowiedzi na kilka ważnych pytań: Co to jest upowszechnianie? Po co upowszechniać rezultaty projektu? Jak zaplanować strategię i proces upowszechniania rezultatów? W jaki sposób narzędzia Komisyjne wspierają proces upowszechniania rezultatów?

Strategia upowszechniania rezultatów projektu

Termin **upowszechnianie** może być niezrozumiały dla kogoś, kto po raz pierwszy zaczyna przygodę z międzynarodowymi projektami edukacyjnymi. Warto zatem go przybliżyć. Polskie słowo odpowiada angielskiemu **dissemination**, a jego łaciński źródłosłów **seminare** oznacza „siać, rozsiewać”. Zatem **upowszechnianie to udostępnianie wyników lub rezultatów projektu na szeroką skalę**. W swojej istocie jest więc ono świadomym i zaplanowanym procesem, którego celem jest wzmacnianie wartości osiągniętych rezultatów z zamiarem wprowadzenia ich na trwałe do praktyki edukacyjnej.

W projektach Erasmus+ upowszechnianie jest kluczowym elementem finansowanych projektów. Wnioski składane w ramach programu Erasmus+ powinny zawierać szczegółowe informacje dotyczące planu upowszechniania, na który należy spojrzeć w kontekście korzyści dla organizacji, dla partnerstwa, a także dla środowiska lokalnego.

Poprawnie skonstruowana strategia upowszechniania powinna zawierać odpowiedzi na kilka ważnych pytań:

- **Jaki jest cel upowszechniania** (uzasadnienie)?
- **Co będzie upowszechniane** (rezultaty)?
- **Do kogo będą kierowane działania upowszechniające** (grupy docelowe)?
- **Jakie metody zostaną wykorzystane podczas upowszechniania** (kanały i narzędzia)?
- **Kiedy będą upowszechniane rezultaty projektu** (harmonogram)?
- **Jakie zasoby zostaną przeznaczone na działania upowszechniające** (osobowe, materialne)?
- **Jak będą mierzone efekty działań upowszechniających** (wskaźniki)?

Rysunek 1. Proces upowszechniania rezultatów projektu

Źródło: Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji.

Ważne, aby strategia upowszechniania zapisana we wniosku jasno pokazywała poszczególne elementy całego procesu rozpowszechniania rezultatów (np. *Daj się odnaleźć...* 2017). Pierwszym elementem tego działania jest szczegółowe określenie we wniosku wszystkich rezultatów (materialnych i niematerialnych). Rezultaty materialne to bezpośrednie efekty działań, które można zmierzyć (podręczniki, programy nauczania, cyfrowe narzędzia edukacyjne, biuletyny, broszury, sprawozdania z badań lub studia badawcze, przewodniki na temat dobrych praktyk lub studia przypadku). Z kolei rezultaty niematerialne to zmiany, jakie następują w wyniku działań projektowych (wiedza i doświadczenie zdobyte przez osoby, większe umiejętności lub osiągnięcia, większa świadomość kulturowa, lepsza znajomość języków). To od wysokiej jakości wyników projektu będzie w dużej mierze zależała jakość procesu upowszechniania rezultatów.

Drugim elementem procesu upowszechniania jest szczegółowe określenie grup docelowych – adresatów (np. co do danych demograficznych). Mogą być nimi uczniowie, nauczyciele, dyrektorzy, rodzice, pracownicy organizacji, władze i placówki oświatowe, stowarzyszenia i fundacje, jak również inne osoby i podmioty specyficzne dla charakteru projektu. Należy pamiętać o tym, że adresatami upowszechniania są podmioty nie tylko w Polsce, ale i w krajach goszczących. Partnerzy zagraniczni także powinni upowszechniać rezultaty projektu dotyczące ich organizacji.

Dobrze scharakteryzowana grupa odbiorców umożliwia precyzyjne dobranie metod i narzędzi upowszechniania, które stanowią trzeci element tego procesu. Jeśli grup docelowych jest wiele, należy użyć różnych narzędzi, wykorzystując różnorodne kanały dotarcia do adresatów. Istnieje kilka popularnych kanałów, na których udostępniono wiele narzędzi do wykorzystania w procesie upowszechniania:

- **strony internetowe, media społecznościowe** (Facebook, Twitter, Instagram, Pinterest, newslettery, artykuły, fotorelacje, wideokonferencje, webinaria);
- **telewizja, radio, prasa** (reportaże, artykuły prasowe, wywiady z uczestnikami projektu);
- **wydarzenia** (konferencje, seminaria, wystawy, targi, galerie, sympozja);
- **kontakty bezpośrednie** (prezentacje, spotkania, konferencje, szkolenia, seminaria);
- **materiały drukowane** (publikacje, przewodniki, broszury, ulotki).

Decydując się na wybór konkretnego narzędzia, warto zwrócić uwagę na jego efektywność, ponieważ od tego zależy ostateczny sukces całego procesu upowszechniania. Ważne, aby postrzegać upowszechnianie i wykorzystywanie rezultatów jako proces postępujący, który wykracza poza czas trwania projektu i będzie trwał w przyszłości. Realizując projekt i upowszechniając jego rezultaty, należy dzielić się nimi w taki sposób, aby inne organizacje, grupy docelowe chciały z niego skorzystać. Wówczas będzie można mówić o sukcesie projektu.

Erasmus+ Project Results Platform – globalne narzędzie upowszechniania rezultatów

Jak już wspomniano, istnieje wiele narzędzi i kanałów upowszechniania, które z powodzeniem można wykorzystywać w procesie upowszechniania rezultatów. Szczególną uwagę należy jednak poświęcić **Platformie Rezultatów Projektów Erasmus+**, która jest globalnym narzędziem wspierającym proces promowania i upowszechniania dorobku projektów Erasmus+.

Platforma Rezultatów Projektów Erasmus+ jest podstawowym narzędziem wspierającym strategię rozpowszechniania rezultatów projektów Erasmus+. Oznacza to, że można na niej znaleźć wszystkie przedsięwzięcia zrealizowane w ramach programu Erasmus+.

Narzędzie to służy do upowszechniania na szeroką skalę informacji o sukcesach projektów i ich rezultatach, promowania dobrych praktyk oraz wymiany doświadczeń między użytkownikami platformy. W tym kontekście można postawić pytanie: Kim są użytkownicy tej platformy? Zasadniczo można mówić o dwóch grupach jej użytkowników:

- **beneficjentach** realizujących projekty w ramach Akcji 2. w każdym sektorze programu Erasmus+, którzy są zobowiązani zamieszczać na platformie wyniki swoich działań. Jest to jeden z warunków rozliczenia każdego projektu. Użytkownikami tego narzędzia mogą być również beneficjenci z dofinansowaniem w ramach Akcji 1., którzy wyniki swoich projektów mogą publikować na platformie fakultatywnie, nie mają takiego obowiązku. Czyniąc to jednak, zapewniają większą widoczność swoim projektom i ich rezultatom oraz mogą skuteczniej je promować;
- **użytkownikach**, którzy chcą poznać zrealizowane projekty Erasmus+ i ich rezultaty, a także pragną zainspirować się przykładami dobrych praktyk. Zainteresowani użytkownicy mogą skorzystać z zaawansowanej wyszukiwarki projektów, przeszukując bazę pod kątem m.in. krajów uczestniczących w projekcie, typów organizacji czy słów kluczowych. Warto tu dodać, że Platforma Rezultatów Projektów Erasmus+ jest dostępna dla każdego użytkownika, nie wymaga rejestracji i jest całkowicie bezpłatna.

Platforma Rezultatów Projektów Erasmus+ jest wykorzystywana przez jej użytkowników do różnych celów. Jedni zdobywają nową wiedzę, inni korzystają z już wypracowanych rezultatów, a jeszcze inni czerpią inspiracje do tworzenia ciekawych przedsięwzięć edukacyjnych. Warto ponownie wyliczyć główne korzyści płynące z używania tego narzędzia:

- poznanie wypracowanych rozwiązań edukacyjnych,
- skuteczniejsza promocja projektów i ich rezultatów,
- większe możliwości nawiązania współpracy międzynarodowej,
- inspiracje dla potencjalnych wnioskodawców (nowe pomysły, innowacyjne metody, nowatorskie rozwiązania).

Jeśli jakaś osoba lub organizacja przygotowuje się do opracowania nowej koncepcji projektu, powinna skorzystać nie tylko z Platformy Rezultatów Projektów Erasmus+, służącej rozpowszechnianiu *sensu stricto* rezultatów projektów, ale także powinna zainteresować się platformą School Education Gateway. Można na niej znaleźć liczne materiały edukacyjne, przykłady dobrych praktyk, a także **narzędzia służące szkołom do przygotowywania wniosków do programu Erasmus+**.

School Education Gateway – platforma dużych możliwości

School Education Gateway (SEG)⁷ jest internetową, dostępną w wielu językach platformą dla nauczycieli, liderów szkół, badaczy, osób szkolących nauczycieli, osób kształtujących politykę i innych osób pracujących w sektorze Edukacja szkolna. Jednak dopiero rejestracja otwiera przed użytkownikami nowe możliwości. Tylko zalogowany użytkownik może dodawać własne ogłoszenia, oceniać i komentować materiały zamieszczone na platformie oraz aktywnie uczestniczyć w dyskusjach na forach.

Należy podkreślić, że platforma SEG jest przyjazna dla użytkowników dzięki zróżnicowanym narzędziom do wyszukiwania haseł. Przykładowo użytkownicy, którzy mają bardziej sprecyzowane potrzeby, głównie w zakresie kursów oraz ofert dla mobilnych (por. niżej), mogą skorzystać z zaawansowanego wyszukiwania i określić m.in. język, temat, kraj, kompetencje kluczowe, grupy docelowe, a także daty rozpoczęcia i zakończenia mobilności. Warto dodać, że użytkownicy zarejestrowani na platformie eTwinning nie muszą zakładać nowego konta na platformie SEG. Używając tych samych danych, mogą zalogować się od razu na platformę SEG i korzystać w pełni ze wszystkich jej funkcjonalności⁸.

Platforma SEG ma kilka interesujących działów: *Najnowsze materiały*, *Punkty widzenia*, *Zasoby*, *Oferta Erasmus+* oraz *Teacher Academy*. Warto zwrócić uwagę na *Zasoby*, sekcję, w której promuje się i upowszechnia materiały edukacyjne:

- publikacje (sprawozdania i badania dotyczące polityk edukacyjnych, zarówno na poziomie europejskim, jak i krajowym),
- poradniki (praktyczne pomysły i inspiracje dla nauczycieli szkół),
- materiały dydaktyczne (najnowsze materiały edukacyjne),
- zestawy do tworzenia projektów eTwinning (wzorce projektów, które mogą być wykorzystywane w realizacji nowych przedsięwzięć edukacyjnych).

Potencjalni wnioskodawcy mogą nie tylko korzystać z materiałów edukacyjnych na platformie SEG w celu przygotowania nowej koncepcji projektu, ale mają także możliwość zapoznania się z działem *Oferty Erasmus+*, w którym znajdują się trzy narzędzia dla szkół służące przygotowywaniu wniosków do programu Erasmus+.

- **Katalog kursów** obejmuje szkolenia stacjonarne i internetowe, nakierowane na rozwój zawodowy nauczycieli. Kursy stacjonarne, realizowane przez niezależnych podwykonawców, nie zostały uprzednio zatwierdzone przez żaden organ. Osoby

7 Na 2022 r. została zaplanowana integracja platformy *School Education Gateway* z platformą eTwinning.

8 Platforma eTwinning jest dostępna wyłącznie dla kadry nauczycielskiej, natomiast z platformy *School Education Gateway* może skorzystać każda osoba zainteresowana edukacją szkolną.

zainteresowane tego rodzaju szkoleniami mogą skorzystać z funduszy programu Erasmus+ w ramach Akcji 1.⁹

- **Oferty dla mobilnych** dotyczą prowadzenia zajęć dydaktycznych lub obserwacji pracy za granicą przez kadrę edukacyjną. Baza ofert mobilności edukacyjnych zawiera dane organizacji wysyłających i przyjmujących. Organizacje przyjmujące kadrę edukacyjną zamieszczają w niej ogłoszenia, zainteresowani nauczyciele mają zaś możliwość skorzystania z tych ofert. Mogą również korzystać z funduszy programu Erasmus+ w ramach Akcji 1.¹⁰
- **Wyszukiwanie partnerstw strategicznych** dotyczy poszukiwania przez szkoły i organizacje z całej Europy partnerów w celu prowadzenia wspólnych projektów. Organizacje chcące nawiązać partnerstwo strategiczne mogą umieszczać swoje anonsy w bazie danych lub przeglądać oferty zamieszczone przez inne organizacje. Osoby zainteresowane tego rodzaju ofertami mogą skorzystać z funduszy programu Erasmus+ w ramach Akcji 2.¹¹

School Education Gateway to platforma wielu możliwości. Zapewnia dostęp do najnowszych informacji o europejskich akcjach i inicjatywach kierowanych do szkół. Ułatwia nie tylko znalezienie kursów, materiałów edukacyjnych i partnerów, ale także wymianę dobrych praktyk.

Podsumowanie

Przygotowanie nowego projektu w dużej mierze zależy od umiejętności dostosowania ogólnych zasad programu Erasmus+ do tworzonej koncepcji przedsięwzięcia edukacyjnego – projektu. Odnosi się to także do przygotowania planu upowszechniania. Już na etapie pisania wniosku należy przedstawić klarowną strategię upowszechniania rezultatów projektu. Aby tego dokonać, potrzeba wielu umiejętności, ogromnego wysiłku, a nade wszystko odpowiednich inspiracji. Zarówno Platforma Rezultatów Projektów Erasmus+, jak i *School Education Gateway* to nie tylko kopalnia wiedzy i przykładów dobrych praktyk, ale także pokaźne źródło inspiracji, które można wykorzystać do przygotowania ciekawego przedsięwzięcia edukacyjnego. Szansa na dofinansowanie projektu w ramach programu Erasmus+ nie jest dana każdemu. Trzeba zatem zadbać o to, by przygotować dobrej jakości wniosek, ponieważ sukces wart jest tego, by się nim dzielić.

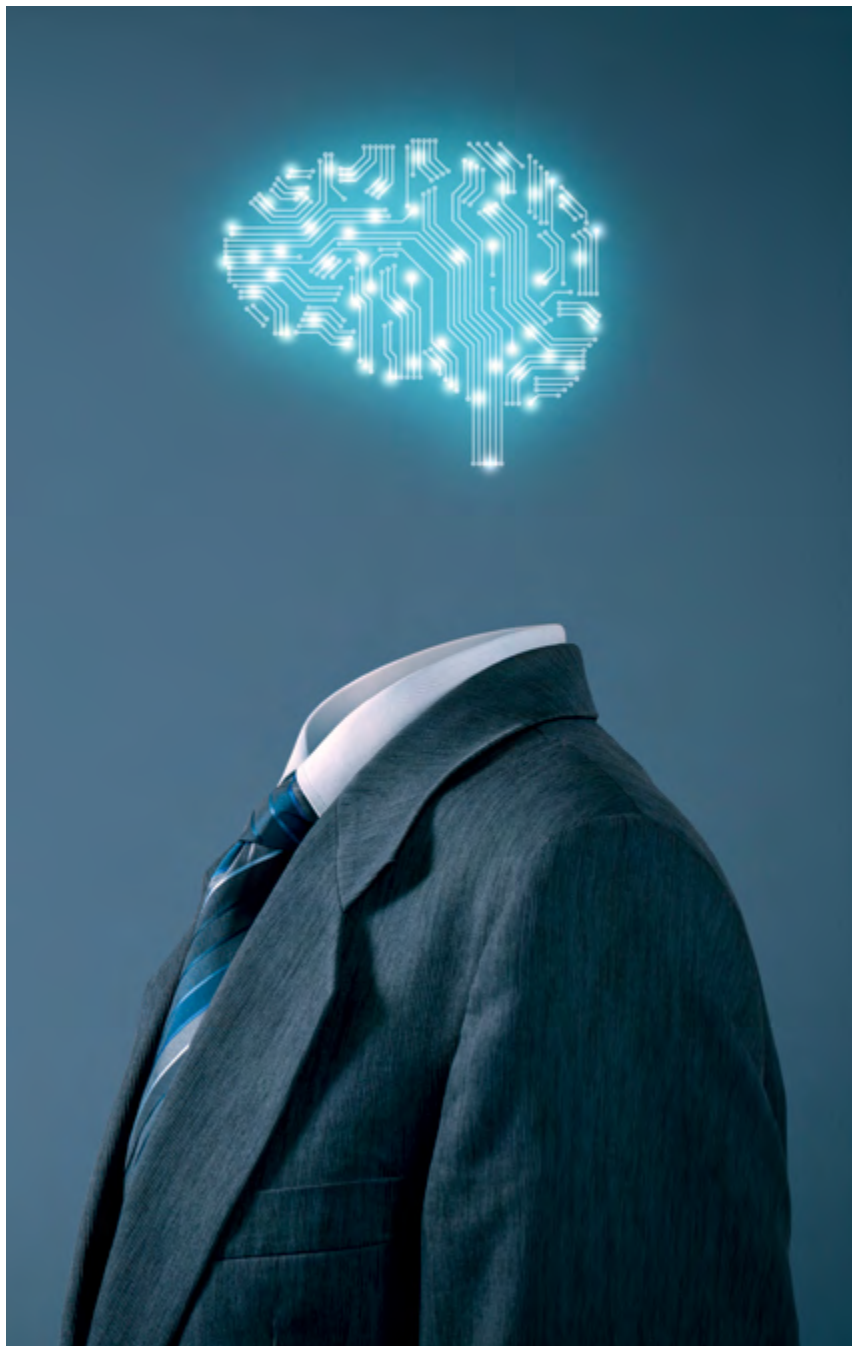
Edward Torończak – ekspert FRSE

⁹ Zob. ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/index_pl.htm.

¹⁰ Zob. ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/index_pl.htm.

¹¹ Zob. ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/index_pl.htm.

Sposoby upowszechniania rezultatów projektów Erasmus+

Innowacje pedagogiczne jako przykład wdrażania
rezultatów działań projektowych

Upowszechnianie rezultatów projektów Erasmus+:
zasady, narzędzia i metody

Konkursy jako narzędzia upowszechniania
rezultatów projektów

The European Innovative Teaching Award
– Europejska Nagroda za Innowacyjność
w Nauczaniu

Konkursy jako narzędzia upowszechniania rezultatów projektów

Narodowa Agencja Erasmus+ i EKS co roku organizuje dziesiątki spotkań, warsztatów i konferencji. Każde takie wydarzenie ma szczególny charakter – łączy wyjątkowych ludzi, inspiruje do działania i rozwoju edukacji

Spotykający się podczas nich ludzie są motywatorami, źródłem wiedzy dla innych, wsparciem w rozwoju osobistym i zawodowym, a także potrafią pokazać nowe możliwości i horyzonty. Aby dotrzeć z nimi do odbiorców, warto czasem posłużyć się atrakcyjną formułą konkursu. Pierwiastek rywalizacji świetnie koresponduje z komunikacją ważnych idei.

EDUinspiracje, EDUinspirator i EDUinspiracje – Media

Konkurs **EDUinspiracje** powstał w 2011 r. po to, aby nagradzać najlepsze praktyki wypracowane w projektach edukacyjnych. Jest to jedno ze sztandarowych działań wspierających upowszechnianie rezultatów programów zarządzanych przez Fundację Rozwoju Systemu Edukacji. Konkurs odbywa się co roku pod innym hasłem i promuje wartości płynące z uczenia się przez całe życie, trwałość oddziaływania rezultatów projektu czy innowacyjne podejścia w kształceniu. W 2021 r. hasło przewiodnie to „Twój sukces inspiracją dla innych!”, a celem konkursu jest upowszechnianie rezultatów projektów edukacyjnych, promocja dobrych praktyk w tym zakresie oraz pokazanie, jak ważną rolę w życiu odgrywa uczenie się oraz dzielenie się doświadczeniami i wiedzą.

Z kolei **EDUinspirator** to konkurs dla osób, które aktywnie angażują się w realizację międzynarodowych projektów edukacyjnych. EDUinspiratorem może zostać każda osoba, która dzięki zrealizowanemu projektowi rozpoczęła swoją przygodę z działalnością edukacyjną, rozwinęła własne kompetencje zawodowe i znacząco wpłynęła na środowisko lokalne. Jednym z naszych kluczowych celów jest upowszechnianie i promocja dobrych praktyk. Dużą rolę odgrywają w tym media. Dlatego w 2015 r. powstał konkurs **EDUinspiracje – Media**, przeznaczony dla dziennikarzy i publicystów, którzy w sposób ciekawy i inspirujący prezentują tematykę europejskich programów edukacyjnych zarządzanych przez Narodową Agencję.

Kapituła konkursu wybiera najciekawsze projekty, które mogą służyć za wzorce do naśladowania. Laureaci konkursu są wyróżniani podczas jednego z największych wydarzeń upowszechniających działania beneficjentów projektów – gali wręczenia nagród edukacyjnych EDUinspiracje. W wydarzeniu, formą przypominającym ceremonię oscarową, biorą udział eksperci edukacyjni, a efekty zwycięskich projektów są szeroko upowszechniane za pomocą mediów i publikacji wydawanych przez Fundację Rozwoju Systemu Edukacji.

Wyróżnienie w konkursie EDUinspiracje daje drugie życie projektom realizowanym w ramach programów zarządzanych przez Fundację. Nagrodzone przedsięwzięcia i sylwetki edukatorów co roku są opisywane w publikacji podsumowującej każdą edycję konkursu, dostępnej bezpłatnie na stronie czytelnia.frse.org.pl. Tajemnica sukcesu laureatów jest odkrywana także podczas regionalnych spotkań i webinarów. Podsumowanie konkursów odbywa corocznie w formie publikacji EDUinspiracje (np. *EDUinspiracje... 2020*).

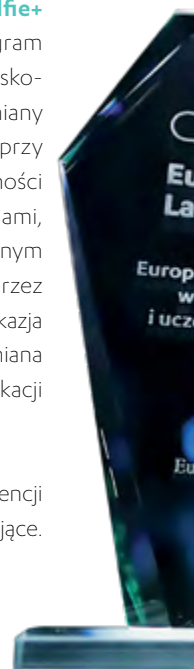
Zapraszamy również do lektury publikacji poświęconej upowszechnianiu i wykorzystywaniu rezultatów projektów edukacyjnych. Została ona opracowana na podstawie wytycznych dotyczących upowszechniania rezultatów projektów w programie Erasmus+, dlatego też skierowana jest przede wszystkim do osób realizujących projekty w ramach tego programu (np. *Podziel się sukcesem!... 2015*).

Selfie+

Kolejnym, bardzo efektywnym narzędziem promocji projektów jest platforma **Selfie+** – miejsce stworzone specjalnie dla beneficjentów programów: Erasmus+, Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój (PO WER), Europejski Korpus Solidarności, Polsko-Litewski Fundusz Wymiany Młodzieży (PLFWM) oraz Polsko-Ukraińska Rada Wymiany Młodzieży (PURWM), służące prezentowaniu działań projektowych realizowanych przy wsparciu Fundacji Rozwoju Systemu Edukacji. Dzięki dodaniu zdjęć i opisów aktywności na platformie Selfie+ realizatorzy projektów mogą pochwalić się swoimi dokonaniem, upowszechniać wyniki pracy nad projektem, a przede wszystkim pokazać potencjalnym przyszłym beneficjentom, że warto korzystać z oferty programów wspieranych przez Fundację Rozwoju Systemu Edukacji. Dołączenie do społeczności Selfie+ to nie tylko okazja do zaprezentowania najciekawszych relacji z działań projektowych, ale również wymiana doświadczeń i dobrych praktyk, inspiracja dla instytucji działających w obszarze edukacji oraz doskonała zabawa połączona z uczeniem się¹.

Działania dotyczące upowszechniania bardzo mocno wiążą się z rozwijaniem kompetencji marketingowych. W związku z tym co roku organizowane są webinaria upowszechniające.

¹ Por. www.selfieplus.frse.org.pl [dostęp: 27.09.2021].

Cykl szkoleń „Działam – Upowszechniam – Inspiruję” stanowi odpowiedź na najbardziej nurtujące zagadnienia z zakresu propagowania rezultatów projektów. Uczestnicy cyklu szkoleń nauczą się, jak sprawnie działać, upowszechniać oraz inspirować innych. Podczas darmowego szkolenia uczestnik może zyskać nie tylko certyfikat, ale i praktyczną wiedzę z zakresu upowszechniania, działań marketingowych oraz komunikacyjnych. Szkolenia aktywnie wpłyną na rozwój tworzonych materiałów promocyjnych w realizowanych projektach².

European Language Label

European Language Label, **Europejski Znak Innowacyjności w dziedzinie Nauczania i Uczenia się Języków Obcych**, ma już 20 lat. Konkurs projektów językowych zainicjowany przez Komisję Europejską wyłania najlepsze projekty w Polsce i Europie, które mogą przyczynić się do podniesienia jakości edukacji językowej.

Konkurs **European Language Label (ELL)** nie jest skierowany do wąskiej grupy edukatorów, wręcz przeciwnie, jest otwarty dla wszystkich dydaktyków realizujących projekty językowe w instytucjach prowadzących edukację językową lub instytucjach wspierających taką edukację. W projekty niekoniecznie muszą być zaangażowani uczniowie – mogą w nich uczestniczyć dzieci w wieku przedszkolnym, studenci, osoby dorosłe, seniorzy, obcokrajowcy odwiedzający nasz kraj lub tacy, którzy przez dłuższy czas w Polsce przebywają.

Cele konkursu to: rozwijanie komunikacyjnych kompetencji językowych i interkulturowych osób uczących się języków obcych, motywowanie do nauki oraz kształtowanie samodzielności w tym zakresie, rozwijanie kompetencji zawodowych nauczycieli języków obcych, uwrażliwianie na różnorodność kulturową i językową Europy i świata oraz potrzebę prowadzenia dialogu interkulturowego, a także promowanie wielojęzyczności.

Do konkursu zgłaszają się dydaktycy, którzy ukończyli projekty lub którzy są w trakcie ich realizacji, ale mogą wyka-

² Por. bit.ly/3uivsoc [dostęp: 27.09.2021].

już konkretne rezultaty i zaprezentować je krajowemu Jury ELL. Projekty realizowane, czy to w ramach programów Erasmus+, POWER lub eTwinning, a także za pośrednictwem konkretnych instytucji, muszą spełniać różne kryteria określone przez Komisję Europejską. Najważniejszym z nich jest innowacyjność. W dziedzinie projektów językowych polega ona na znalezieniu środków niedostępnych w dotychczasowej praktyce nauczyciela języka obcego, służących do lepszego rozwijania kompetencji komunikacyjnych (obejmujących kompetencje ogólne, językowe, socjolingwistyczne i pragmatyczne oraz interkulturowe) albo umożliwiających pełną realizację potrzeb i uzupełnienie braków kompetencyjnych uczniów. Pozostałe kryteria to:

- jakość zrealizowanych działań;
- zrozumiały opis projektu, który zawiera informacje o działaniach zrealizowanych w projekcie;
- nowatorskie metody dydaktyczne zastosowane w projekcie;
- atrakcyjność projektu dla jego uczestników;
- osiągnięte rezultaty, wypracowane materiały;
- korzyści dla uczestników projektu;
- wpływ rezultatów projektu na podniesienie kompetencji językowych jego uczestników;
- możliwość zastosowania rezultatów projektu w pracy z innymi grupami odbiorców.

Cztery końcowe punkty są niezwykle ważne. Rezultaty projektów i materiały stworzone podczas ich realizacji muszą dać się przenieść na inne grupy odbiorców. Projekt musi być na tyle atrakcyjny i dobrze zaplanowany, żeby inna placówka mogła z tego produktu skorzystać i wpleść go w swoje działania programowe lub pozaprogramowe. Dzielenie się rezultatami i ich upowszechnianie odbywa się zazwyczaj lokalnie – w szkołach lub innych instytucjach, w lokalnej prasie lub telewizji. Przyznanie **Certyfikatu ELL** sprawia, że zainteresowanie projektem w regionie zwiększa się. Dodatkowe działania podejmowane przez Zespół ELL, takie jak np. wizyty **Mobilnego Centrum Edukacyjnego** u laureatów i warsztaty „Nowoczesne technologie w edukacji”, budzą duże zainteresowanie i przyciągają nie tylko dydaktyków czy uczniów, ale również władze szkolne, ośrodki edukacyjne i edukatorów zainteresowanych podniesieniem jakości swojej pracy, szukających inspiracji i wiedzy z zakresu prowadzenia projektów bądź nowych rozwiązań technologicznych mających zastosowanie w klasie czy innym kręgu osób uczących się języków. Podczas takich spotkań korzyści płyną zarówno dla laureatów upowszechniających rezultaty swoich projektów (występują oni w roli ekspertów), jak i dla dydaktyków szukających wiedzy na ten temat.

Certyfikaty ELL są corocznie podpisywane przez komisarz Unii Europejskiej ds. innowacji, badań naukowych, kultury, edukacji i młodzieży oraz polskiego ministra edukacji i nauki.

Publikacje

Upowszechnianie rezultatów projektów odbywa się także w formie publikacji europejskich, takich jak np. *Compendium of 2019 European Language Label Projects* (Komisja Europejska 2019) czy polskich, np. *Poza schematem. Laureaci European Language Label 2017–2020* (Grymuza 2020), a także w formie wiadomości o projektach w postaci filmów promowanych w Europie, jak np. *Language Teaching and Learning with Erasmus+ and the European Language Label: 7 Years of Excellence* z udziałem Komisarz Unii Europejskiej – Mariji Gabriel³. Inne formy upowszechniania to m.in. publikowanie opisów zwycięskich projektów na stronie ELL, stronie Fundacji Rozwoju Systemu Edukacji, w kanałach Fundacji, w mediach społecznościowych, za pośrednictwem innych sektorów, takich jak eTwinning czy Erasmus+ (Platforma Rezultatów Projektów), na innych platformach internetowych, w animacjach o programie ELL, w wizytówkach filmowych stworzonych specjalnie na Galę wręczenia Certyfikatów ELL (podczas Kongresu Rozwoju Systemu Edukacji, Europejskiego Dnia Języków), w czasopiśmie „Języki Obce w Szkole” i „Europa dla Aktywnych”.

Przez 20 lat trwania konkursu w Polsce wręczono 338 nagród. Niektóre projekty otrzymały więcej niż jedną nagrodę, co oznacza, że najlepsze otrzymały nie tylko Europejski Znak Innowacyjności ELL, ale również wyróżnienia, nagrody specjalne czy wyróżnienia „Perspektyw”.

Elżbieta Grymuza, Sylwia Kozioł – ekspertki FRSE

³ Por. bit.ly/3obq45G [dostęp: 27.09.2021].

Sposoby upowszechniania rezultatów projektów Erasmus+

Innowacje pedagogiczne jako przykład wdrażania
rezultatów działań projektowych

Upowszechnianie rezultatów projektów Erasmus+:
zasady, narzędzia i metody

Konkursy jako narzędzia upowszechniania
rezultatów projektów

The European Innovative Teaching Award
– Europejska Nagroda za Innowacyjność
w Nauczaniu

The European Innovative Teaching Award

The European Innovative Teaching Award is a new initiative introduced by the Council Resolution on a strategic framework for European co-operation in education and training towards the European Education Area and beyond (2021–2030)

The European Innovative Teaching Award aims to recognise the work of teachers and schools for their outstanding contribution to education through innovative practices in teaching and learning. The prize is built on the Erasmus+ programme that over more than 30 years has been a source of innovation through transnational co-operation projects.

Teachers and schools from all 33 Erasmus+ programme countries will be awarded each year in four age-specific categories: early childhood education and care, primary education, secondary education and VET schools. Their outstanding projects will be selected and nominated by the Erasmus+ National Agencies.

The first 2021 edition of the Award has a thematic focus on distance and blended learning which is enshrined in the European Education Area priorities and particularly relevant in the current disruptive pandemic context. The aim is to show among others, how the participation in the Erasmus+ programme has enabled teachers and schools to easier switch to virtual classrooms.

According to the Award's concept, innovative teaching and learning shifts educational processes towards collaborative, participatory and inclusive methods. There is indeed no innovation in education without inclusion. They put the student at the heart of the learning process and let him/her take responsibility for learning. In this sense it is an empowering process. Innovative teaching and learning means also a focus on competence based approach where developing knowledge, skills, attitudes and values go hand in hand. This requires new methods with a focus on learning from experience and real life application of multidisciplinary knowledge and makes education more meaningful for the student.

Innovative teaching and learning brings together all spaces where it occurs: formal, non-formal and informal. This implies that learning goes beyond the traditional classroom; it can happen almost anywhere, anytime, anyplace. Learning environments have widened and complement each other through blended learning. This makes learning more appealing and attractive for students.

Such a new approach to teaching and learning requires from the teacher a new role and a new set of skills. They are not only a source of knowledge but also facilitators of the learning processes conducted by students themselves. Peer learning and teacher collaboration has been considered as an important factor in teachers' professional development.

School environment enabling innovation has an important role to play. The whole school approach has become a key word reflecting also the need of bringing closer together educational stakeholders inside and outside school, including parents and local communities, to make education more powerful.

Finally, promoting innovative processes in education has become a goal itself, where its spill over effect is the most relevant in terms of impact. The 21st century is an era of innovation and one of the most desirable outcomes of education is to equip students with knowledge, skills and abilities which enable them to innovate and to constantly adapt to the fast changing world. Because "uncertainty cannot be tackled by stability, but only by being open, flexible and constantly oriented to learning" – as Knud Illeris said, a Danish educationalist.

The list of 104 laureates of the 2021 European Innovative Teaching Award was disclosed to the public on 16 September 2021. The European award ceremony took place on 20 October 2021 in the presence of Commissioner Marija Gabriel.

**Maria Podlasek-Ziegler – European Commission,
Directorate-General for Education, Culture, Youth and Sport (EAC)**

Europejska Nagroda za Innowacyjność w Nauczaniu

Europejska Nagroda za Innowacyjność w Nauczaniu to nowa inicjatywa ustanowiona Rezolucją Rady w sprawie strategicznych ram współpracy europejskiej w dziedzinie kształcenia i szkolenia na rzecz Europejskiego Obszaru Edukacji i w szerszej perspektywie (2021–2030)

Ma ona na celu docenienie pracy nauczycieli i szkół za ich wyjątkowy wkład w edukację poprzez stosowanie innowacyjnych praktyk w procesie nauczania i uczenia się. Nagroda jest powiązana z programem Erasmus+, który od ponad 30 lat jest źródłem innowacji dzięki realizowanym projektom współpracy międzynarodowej.

Nauczyciele i szkoły ze wszystkich 33 krajów objętych programem Erasmus+ będą co roku nagradzani w czterech kategoriach wiekowych: edukacja wczesnoszkolna i opieka nad dzieckiem, szkoły podstawowe, szkoły ponadpodstawowe oraz szkoły branżowe i techniczne. Ich wyróżniające się projekty zostaną wybrane i nominowane przez Narodowe Agencje Programu Erasmus+.

Tematem przewodnim tegorocznej, pierwszej edycji nagrody jest nauczanie na odległość i nauczanie mieszane (*distance and blended learning*), wymienione wśród w priorytetów Europejskiego Obszaru Edukacji i szczególnie istotne w kontekście obecnej sytuacji pandemicznej. Celem nagrody jest pokazanie m.in., w jaki sposób udział w programie Erasmus+ umożliwi nauczycielom i szkołom łatwiejsze przejście do systemu nauczania zdalnego.

Zgodnie z ideą przewodnią nagrody, innowacyjne nauczanie i uczenie się wyznacza nowe kierunki procesów edukacyjnych poprzez przesunięcie akcentu na metody mające na celu zapewnienie współpracy, partycypacji i włączenia. W zasadzie nie ma innowacji w edukacji bez elementu włączenia. Dzięki temu uczeń znajduje się w centrum procesu uczenia się, a jednocześnie ma możliwość wzięcia odpowiedzialności za własne kształcenie. W tym sensie jest to proces bardzo wzmacniający samego ucznia. Innowacyjne nauczanie i uczenie się oznacza również skupienie się na podejściu opartym na kompetencjach, gdzie wspólnie występują takie obszary, jak rozwijanie wiedzy, umiejętności, postaw i wartości. Wymaga to nowych metod skupiających się na kształceniu na podstawie doświadczenia i zastosowaniu multidyscyplinarnej wiedzy w realnym życiu, co sprawia, że edukacja nabiera znacznie bardziej praktycznego wymiaru.

Innowacyjne nauczanie i uczenie się łączy wszystkie obszary, w których występuje: edukację formalną, pozaformalną i nieformalną. Oznacza to, że kształcenie wykracza poza tradycyjną salę lekcyjną; tym samym może odbywać się w dowolnym czasie i miejscu. Środowiska edukacyjne poszerzają się i uzupełniają wzajemnie właśnie dzięki nauczaniu mieszanemu (*blended learning*). To sprawia, że proces kształcenia jest bardziej atrakcyjny i lepiej przemawia do uczniów.

Tego typu innowacyjne podejście do nauczania i uczenia się wymaga od nauczyciela przyjęcia nowej roli i pozyskania nowych umiejętności. Nauczyciele nie są już tylko źródłem wiedzy, ale także moderatorami procesu samodzielnego uczenia się uczniów. Wzajemne uczenie się nauczycieli i ich współpraca zostały uznane za ważny czynnik ich rozwoju zawodowego.

Ważną rolę we wprowadzaniu innowacyjności odgrywa również środowisko szkolne. Podejście włączające całą szkołę w powyższy proces nabrało kluczowego znaczenia, stając się równocześnie odzwierciedleniem potrzeby zbliżenia do siebie wszystkich osób uczestniczących w procesie edukacyjnym, zarówno w środowisku szkolnym, jak i poza nim, w tym rodziców i członków społeczności lokalnej. Tego typu działania mają na celu zwiększenie efektywności i skuteczności procesu kształcenia.

Wreszcie, promowanie innowacyjnych procesów w edukacji stało się celem samym w sobie, a jego pozytywny wpływ na poszczególne grupy docelowe jest bardzo istotny. Dwudziesty pierwszy wiek to epoka innowacji, a jednym z najbardziej pożądaných efektów kształcenia jest wyposażenie uczniów w wiedzę, umiejętności i zdolności, dzięki którym staną się innowacyjni i będą w stanie dostosowywać się do szybko zmieniającego się świata. Bowiem według duńskiego pedagoga Knuda Illerisa, „niepewność nie może być utożsamiana ze stabilnością, a jedynie otwartością, elastycznością i ciągłą orientacją na kształcenie”.

Lista 104 laureatów tegorocznej Europejskiej Nagrody za Innowacyjność w Nauczaniu została oficjalnie ogłoszona 16 września 2021 r. Ceremonia wręczenia nagród na poziomie europejskim odbyła się 20 października 2021 r. w obecności komisarz Mariji Gabriel.

**Maria Podlasek-Ziegler – Komisja Europejska,
Dyrekcja Generalna ds. Edukacji, Kultury, Młodzieży i Sportu (EAC)
przekład na język polski: Joanna Przemieniecka – ekspertka FRSE**

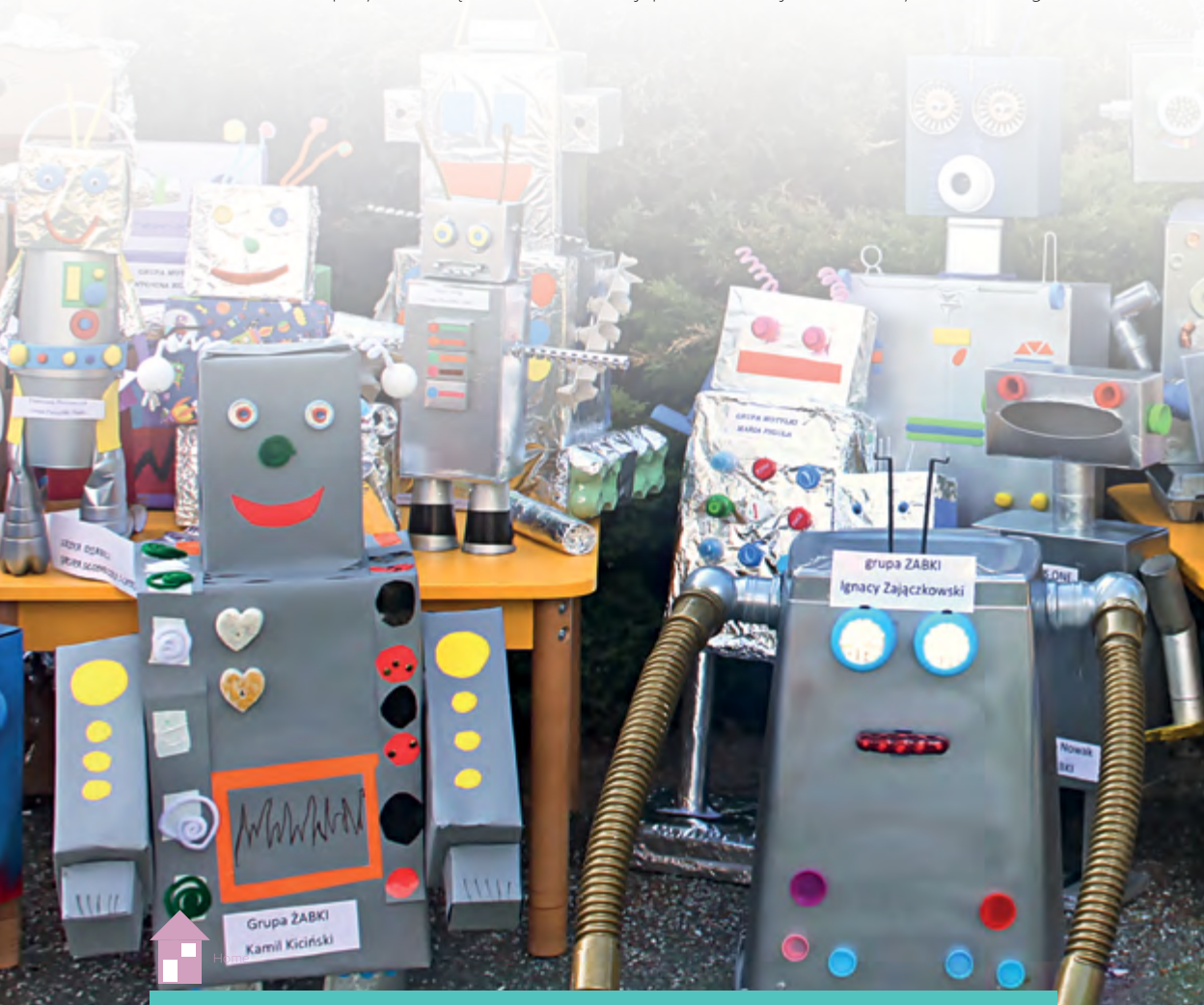

Laureaci I edycji Europejskiej Nagrody za Innowacyjność w Nauczaniu

Z nowymi technologiami za pan brat

Czy dwu- albo trzylatka można nauczyć podstaw kodowania? Sprawdzali to w ramach projektu „Zostań mistrzem – myśl kreatywnie” pracownicy Przedszkola nr 32 z Oddziałami Integracyjnymi w Koninie

Projekt „Zostań mistrzem – myśl kreatywnie” nie tylko dowiódł, że jest to jak najbardziej możliwe. Pokazał także, ile frajdy połączonej ze zdobywaniem cennych umiejętności może przynieść włączenie do edukacji przedszkolnej nowoczesnych technologii.

Innowacyjne podejście do tematu i nowatorskie rozwiązania zaproponowane przez twórców i realizatorów projektu zostały docenione przez kapitułę Konkursu „Europejska Nagroda za Innowacyjność w Nauczaniu – Erasmus+ 2021”.

Projekt zrealizowało w latach 2017–2019 Przedszkole nr 32 z Oddziałami Integracyjnymi w Koninie przy współudziale placówek edukacyjnych z pięciu europejskich krajów: Grecji, Hiszpanii, Islandii, Litwy i Portugalii. Wzięło w nim udział 46 nauczycieli ze szkół partnerskich, którzy wyrazili chęć podniesienia swoich kompetencji, m.in. w zakresie nauczania dzieci podstaw programowania. W działania projektowe zaangażowano łącznie 155 maluchów w wieku od 1,5 roku do 6 lat.

– To były wspaniałe 24 miesiące, pełne bardzo owocnej wymiany – nie tylko międzykulturowej, ale także międzypokoleniowej. W projekcie mieliśmy nauczycieli w różnym wieku i z różnym stażem – wspomina Dorota Wierońska, kierownik projektu, a zarazem dyrektor Przedszkola nr 32. – Współpraca z partnerami układała się tak dobrze, że aż szkoda było się rozstawać – dodaje.

Iść z duchem czasu

Pomysł na projekt „Zostań mistrzem – myśl kreatywnie” zrodził się z ogromnej ciekawości i otwartości pracowników przedszkola na nowości. – Jedną z naszych nauczycielek zobaczyła w telewizji program „Mistrzowie kodowania” i od tego wszystko się zaczęło – opowiada Dorota Wierońska. – Program stał się dla nas dużą inspiracją do dalszych poszukiwań, zależało nam, żeby w naszym przedszkolu zorganizować coś podobnego. Działaliśmy już wcześniej na platformie eTwinning, więc i tym razem postanowiliśmy wykorzystać ją do poszukania potencjalnych partnerów.

Znalezienie chętnych okazało się nie być trudne. Po zebraniu na platformie eTwinning grupy placówek wstępnie zainteresowanych współpracą, przedstawicielki konińskiego przedszkola przeprowadziły ankietę. Zapytały nauczycieli z innych szkół, jakie są ich zdaniem największe potrzeby i wyzwania edukacyjne współczesnego świata? Większość uzyskanych odpowiedzi wskazywała na nowoczesne technologie, które na przestrzeni ostatnich lat zaczęły coraz częściej pojawiać się w rzeczywistości szkolnej.

– Stwierdziłyśmy, że warto iść z duchem czasu – mówi Dorota Wierońska – i postawiłyśmy sobie dwa główne cele. Pierwszy to wsparcie nauczycieli w zakresie poruszania się po świecie nowych technologii i umiejętności kreatywnego wykorzystania ich w nauczaniu. Drugi – zaszczepienie w dzieciach już od najmłodszych lat zdolności do twórczego a zarazem bezpiecznego korzystania z dostępnych im narzędzi technologicznych.

Technologie informatyczne – przyszłość edukacji?

Na etapie planowania i realizacji projektu (w latach 2017–2019) nikt nawet nie przypuszczał, że już wkrótce świat zmierzy się z pandemią COVID-19, która całkowicie zmieni oblicze naszego codziennego funkcjonowania i przeniesie je częściowo w rzeczywistość zdalną.

– Naszym projektem – trochę nawet nieświadomie – wpisaliśmy się w trend, który już za chwilę miał zupełnie zdominować szkolną edukację – opowiada Dorota Wierońska. – Kiedy z początkiem 2020 r. nadeszła pandemia, znacznie łatwiej było nam sobie poradzić z jej konsekwencjami, i to zarówno w zakresie nauczania zdalnego, jak i w kwestii otwartości na różne narzędzia informatyczne oraz wirtualne sposoby komunikacji.

W ramach projektu regularnie odbywały się bowiem wideokonferencje, w czasie których dzieci i nauczyciele z różnych krajów mogli się lepiej poznać, a także wymieniać się wiedzą i pomysłami. Dzieci zawsze bardzo entuzjastycznie reagowały na możliwość wirtualnego spotkania się z rówieśnikami z innych zakątków Europy. Uczyły się wzajemnie słówek w swoich językach narodowych, śpiewały piosenki. Wideokonferencje stanowiły też świetną okazję dla kadry nauczycielskiej, aby oswoić się z tą formą pracy i nauczyć się radzić sobie z potencjalnymi trudnościami technicznymi, które są w takich sytuacjach nieuniknione.

Do kontaktu między placówkami biorącymi udział w projekcie wykorzystywano też aktywnie platformę eTwinning. Odbywały się na niej spotkania i szkolenia projektowe, prowadzono „Dziennik aktywności”, w którym placówki dzieliły się rezultatami swoich działań. Zamieszczano filmiki, zdjęcia, prezentacje multimedialne, udostępniano przetestowane przez siebie scenariusze zajęć. – Na TwinSpace stworzyliśmy nowatorski kalendarz adwentowy – mówi Dorota Wierońska. – Szkoły zamieszczały w nim zadania-niespodzianki przygotowane dla innych szkół na kolejne dni grudnia. Za ten pomysł i jego realizację otrzymaliśmy Europejską Odznakę Jakości.

Klocki LEGO, maty kodujące i roboty

W projekcie „Zostań mistrzem – myśl kreatywnie” pojawiło się zresztą znacznie więcej nowatorskich narzędzi informatycznych i nowinek technologicznych, wspomagających prowadzenie kreatywnych i angażujących zajęć z dziećmi. Zarówno nauczyciele, jak i wychowankowie brali udział w Quizach online, realizowanych przy pomocy programów Quizlet i Kahoot!. W czasie spotkań Mistrzów Kodowania dzieci uczyły się podstaw programowania z wykorzystaniem specjalnych tablic multimedialnych oraz mat i zabawek kodujących, takich jak: robot Photon, Bee-Boty czy Coding Mouse. Dzięki oprogramowaniu ScratchJr powstały przepiękne, wirtualne kartki świąteczne, a klocki LEGO Education oraz Robokids posłużyły m.in. do stworzenia fantastycznych animacji poklatkowych.

Zakup wielu materiałów i nowoczesnych narzędzi udało się sfinansować ze środków projektu. Dzięki temu na trwałe wzbogaciły one edukacyjne zasoby placówek uczestniczących i są nadal aktywnie wykorzystywane podczas zajęć. Twardym rezultatem projektu jest m.in. wypracowanie *Księgi zabaw kodowania* – zbioru scenariuszy zajęć z nauki programowania dla najmłodszych. Wydano również publikację *Learn to Learn – Step by Step* zawierającą propozycje edukacyjne oparte na zabawie klockami LEGO.

Każdy inny, wszyscy równi

– Dzięki nowoczesnym technologiom mogliśmy w projekt skutecznie zaangażować również dzieci niepełnosprawne i te ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi – mówi Dorota Wierońska. – To dla nas bardzo duża wartość, bowiem jednym z kluczowych założeń projektu była edukacja włączająca, mająca na celu wyrównywanie szans dzieci, które z jakiegokolwiek powodu znajdują się w gorszym położeniu.

Projekt „Zostań mistrzem – myśl kreatywnie” stał się wspaniałą okazją do prawdziwej wymiany międzykulturowej i świetną lekcją otwartości na różnorodność. Dzieci mogły przekonać się, że nawet jeśli różnią się od siebie kolorem skóry, wyznawaną religią, językiem czy sposobem ubierania się, to jednak wszędzie na świecie zachowują się podobnie, mają te same potrzeby i przeżywają podobne emocje.

Możliwość uczenia się od innych, czerpania inspiracji i wymiany doświadczeń była też jedną z największych wartości wyniesionych z projektu przez nauczycieli. – Widzę, ile dało im to energii, pewności siebie, jak bardzo zmotywowało do dalszej pracy – opowiada Dorota Wierońska. – To m.in. z ich inicjatywy realizujemy obecnie kolejne projekty, których prawdopodobnie by nie było, gdyby nie sukces programu „Zostań mistrzem – myśl kreatywnie”.

Daria Nawrot – korespondentka FRSE

Laureaci I edycji Europejskiej Nagrody za Innowacyjność w Nauczaniu

Z odwagą w nowoczesność

Nawet jeśli do udziału w programie Erasmus+ startuje się po raz pierwszy, od razu można osiągnąć sukces. Dowiodła tego Dwujęzyczna Szkoła Podstawowa nr 1 w Warszawie za sprawą projektu „Ku lepszej jakości i nowoczesności”

Już za sam plan projektu „Ku lepszej jakości i nowoczesności” przedstawiony we wniosku aplikacyjnym szkoła otrzymała maksymalną liczbę punktów. Raport końcowy przyniósł jej natomiast odznakę „Dobrych praktyk”. Nowatorskie pomysły i innowacyjne podejście do realizowanych działań doceniła kapituła Konkursu „Europejska Nagroda za Innowacyjność w Nauczaniu – Erasmus+ 2021”.

Projekt „Ku lepszej jakości i nowoczesności” był realizowany przez Dwujęzyczną Szkołę Podstawową nr 1 w Warszawie w latach 2018–2020. Jego twórcy postawili przede wszystkim na mobilność kadry edukacyjnej – 15 uczestników (w tym: trzynaścioro nauczycieli i dwóch pracowników kadry administracyjno-zarządzającej) wzięło udział w szkoleniach specjalistycznych i kursach językowych za granicą: we Francji, Hiszpanii, Wielkiej Brytanii, na Malcie i Cyprze. Oprócz mobilności w ramach projektu zorganizowano również wiele ciekawych działań wewnętrznych.

– Najważniejsze to dobrze zdiagnozować aktualne potrzeby placówki: jej uczniów, nauczycieli i pozostałych pracowników – mówi Anna Boguszewska, koordynator projektu, a zarazem nauczyciel języka francuskiego w Dwujęzycznej Szkole Podstawowej nr 1.

– Myślę, że głównie dzięki wnikliwej diagnozie i prawidłowo wyciągniętych wnioskom udało nam się na te potrzeby właściwie odpowiedzieć, a sam projekt okazał się strzałem w dziesiątkę! – dodaje.

Chcemy kontaktu z Europą!

Punktem wyjścia do napisania projektu „Ku lepszej jakości i nowoczesności” była przeprowadzona w 2017 r. coroczna ewaluacja funkcjonowania szkoły w różnych obszarach. Wśród nauczycieli, uczniów i ich rodziców przeprowadzono badanie ankietowe, z którego płynął jeden dominujący wniosek: wszyscy odczuwali potrzebę zmian. – Dało się zauważyć,

zwłaszcza wśród nauczycieli, że przydałby się nowy zastrzyk energii do działania – opowiada Anna Boguszewska. – Wielu z nich deklarowało, że chce podnosić swoje kwalifikacje, m.in. po to, aby ożywić w szkole dwujęzyczne nauczanie, które było przecież sztandarowym elementem naszej oferty edukacyjnej.

Nauczyciele chcieli otworzyć się na Europę – nawiązać kontakt z innymi europejskimi placówkami, z którymi mogliby wymieniać doświadczenia i wzajemnie się od siebie uczyć. To właśnie wtedy powstał pomysł, aby aplikować do programu Erasmus+.

– Przygotowania rozpoczęliśmy od napisania Europejskiego Planu Rozwoju, który doskonale pomógł nam usystematyzować wnioski płynące z diagnozy i zaprojektować działania na kolejne lata – wspomina Anna Boguszewska. W zarysowanym planie szkoła postanowiła skupić się przede wszystkim na podniesieniu „jakości kształcenia z zakresu zintegrowanego nauczania wybranych treści i przedmiotów z językiem angielskim, nauczania innych języków obcych oraz wykorzystania innowacyjnych technologii i narzędzi cyfrowych oraz nowych metod motywowania”. Celem stało się również podniesienie znajomości języka angielskiego kadry – nie tylko nauczycielskiej, ale również administracyjnej i zarządzającej, tak aby cała szkolna społeczność czuła się dobrze przygotowana do planowanych projektów i wymian europejskich.

Próba generalna przed pandemią

W trakcie realizowanych w ramach projektu wyjazdów zagranicznych nauczyciele szkolili się przede wszystkim z metodologii *Content and Language Integrated Learning* (CLIL), czyli zintegrowanego kształcenia przedmiotowo-językowego w połączeniu z wykorzystaniem w edukacji narzędzi cyfrowych i nowych technologii. Projekt pomyślany został w taki sposób, aby uczestnicy szkoleń mogli na bieżąco testować zdobywaną wiedzę w różnych dodatkowych aktywnościach. Jednym z zaplanowanych działań było prowadzenie międzynarodowych lekcji online.

– Założyliśmy, że zrealizujemy pięć wirtualnych lekcji ze szkołami europejskimi, które również pracują, opierając się na metodologii nauczania dwujęzycznego – opowiada Anna Boguszewska. – Trzeba jednak pamiętać, że pomysł ten powstał na długo przed pandemią, kiedy prowadzenie lekcji online – a tym bardziej we współpracy ze szkołą z innego kraju – wielu osobom wydawało się dość mocno abstrakcyjne – dodaje. Na początku problemem było nawet znalezienie zagranicznych partnerów otwartych na tego typu innowacje. – Tu niezawodny okazał się jak zwykle eTwinning – mówi Anna Boguszewska – W rezultacie udało się zorganizować naprawdę świetne zajęcia, m.in. lekcję chemii z prowadzonymi na żywo eksperymentami i zajęcia z muzyki z odśpiewaną na koniec przez uczniów obu szkół angielską piosenką – wspomina z uśmiechem.

Z perspektywy czasu realizowane w projekcie zajęcia online okazały się doskonałym – choć nieplanowanym – sposobem na przygotowanie się do mającej już wkrótce nadejść pandemii koronawirusa. – To było dla nas jak próba generalna, dzięki której przejście na nauczanie wyłącznie zdalne odbyło się w naszej szkole bardzo sprawnie. Nauczyciele doskonale się w tej nowej sytuacji odnaleźli, nie było ociągania się czy poczucia bezradności. Widzę w tym dużą zasługę projektu, którego realizację również bez problemu dokończyliśmy już w trybie online – mówi Anna Boguszewska.

Dwujęzyczność na najwyższym poziomie

W formie zdalnej przeprowadzono m.in. dużą konferencję metodyczną na temat dwujęzyczności dla nauczycieli szkół lokalnych, przygotowaną przez twórców i realizatorów projektu „Ku lepszej jakości i nowoczesności”. – Udało nam się nawiązać świetne kontakty ze szkołami z naszej dzielnicy, co uważam za dużą wartość, a jednocześnie pośredni rezultat projektu – mówi Anna Boguszewska. Wśród innych sukcesów wymienia m.in. 17-miesięczny kurs języka angielskiego, w którym wzięła udział duża część szkolnej kadry. Kurs zakończył się egzaminem, który większość uczestników zdała na poziomie B1, a niektórzy nawet na poziomie B2.

W ramach projektu udało się również kupić pięć zestawów robotów edukacyjnych (tzw. edurobotów) oraz pięć gogli VR, które kreatywnie włączono w realizację dwujęzycznych zajęć lekcyjnych. Nauczyciele przeszli szkolenia z aktywizujących metod nauczania z wykorzystaniem aplikacji internetowych oraz z pracy z nowoczesną tablicą interaktywną. Powstało wiele scenariuszy zajęć prowadzonych metodą CLIL, a także zbiory metod alternatywnego nauczania oraz motywowania uczniów, wydane także w formie e-booków.

– Nasz najważniejszy cel – podniesienie jakości dwujęzycznego nauczania w szkole – bez wątpienia został osiągnięty. A co więcej, w nauczycieli wstąpiła nowa energia! Mają teraz mnóstwo pomysłów i już planują kolejne działania – mówi z zadowoleniem Anna Boguszewska.

Daria Nawrot – korespondentka FRSE

Laureaci I edycji Europejskiej Nagrody za Innowacyjność w Nauczaniu

Chcieć to móc!

Do wprowadzenia zmian w rzeczywistość edukacyjną – nawet rewolucyjnych – nie potrzeba wielkich pieniędzy. Wystarczy wyobraźnia, otwartość na nowości, chęć do działania i szczypta dobrej woli. Udowodnili to autorzy projektu Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego im. Janusza Korczaka w Szczytnie

Zaangażowanie nauczycieli z SOSW, ich innowacyjny sposób myślenia i nowatorskie pomysły znalazły uznanie organizatorów Konkursu „Europejska Nagroda za Innowacyjność w Nauczaniu – Erasmus+ 2021”.

Wspomnianych zmian nie byłoby, gdyby nie projekt „Nauczyciele w Europie dla uczniów niepełnosprawnych” realizowany przez SOSW w latach 2016–2018. To właśnie wtedy, w ciągu 17 miesięcy, siedmioro nauczycieli ze szczycieńskiego ośrodka wzięło udział w trzech kursach metodycznych, połączonych z warsztatami doskonalącymi oraz obserwacją pracy (*job shadowing*) szkół specjalnych i integracyjnych zlokalizowanych w innych krajach Europy: Hiszpanii, Islandii oraz Wielkiej Brytanii.

– To był czas, kiedy wielu nauczycieli z naszej placówki nie znało jeszcze programów europejskich, a może nawet trochę bało się w nich uczestniczyć – opowiada Nina Szewczak, kierownik projektu, a zarazem nauczyciel języka angielskiego w SOSW. – Po projekcie „Nauczyciele w Europie dla uczniów niepełnosprawnych” bardzo dużo się zmieniło. W pewnym sensie ten projekt był przełomowy, jeśli chodzi o otwartość naszej szkoły na kolejne fantastyczne działania – dodaje.

W poszukiwaniu inspiracji

Jednym z wyzwań, jakie stoją przed nauczycielami pracującymi z uczniami ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, jest stosunkowo niewielka ilość materiałów metodycznych poświęconych nauczaniu osób z niepełnosprawnościami. – W przypadku lekcji angielskiego, które prowadzę z dziećmi w ośrodku, korzystanie z podręcznika właściwie nie ma sensu. Aby móc realizować podstawę programową, muszę szukać innych metod nauczania, obejmujących przede wszystkim zajęcia aktywizujące, naukę przez działanie – mówi Nina Szewczak.

Brak wystarczających źródeł wiedzy oraz potrzeba znalezienia dodatkowych inspiracji zmotywowały ją i kilku innych nauczycieli Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego do wytężonych poszukiwań. – Miałam już pewne doświadczenia z programem Comenius, a nasza szkoła od jakiegoś czasu działała w ramach eTwinning. Zajęcia, które tam znaleźliśmy, były wprost uwielbiane przez naszych uczniów, wiedzieliśmy więc, że jest to dobry kierunek działania – wspomina Nina Szewczak.

W placówce wyłoniła się grupa nauczycieli, która ze cel postawiła sobie dowiedzieć się, jak z dziećmi niepełnosprawnymi pracują pedagodzy w innych krajach w Europie. Na jednym ze szkoleń organizowanych przez Fundację Rozwoju Systemu Edukacji dowiedzieli się o istnieniu platformy School Education Gateway i to właśnie z jej pomocą znaleźli trzy interesujące kursy metodyczne, które postanowili zrealizować. Były to: „Nauczyciele języka angielskiego dla dzieci o specjalnych potrzebach” w Portsmouth, w Anglii, „Uczenie się i nauczanie w edukacji specjalnej: perspektywa islandzka” w Reykjaviku, w Islandii oraz „Wszystkie dzieci są specjalne” w Sewilli, w Hiszpanii.

Podróż do przyszłości

– Każde z tych szkoleń oraz odbyte wizyty przyniosły nam ogrom wiedzy i inspiracji – opowiada z entuzjazmem Nina Szewczak. – Do dziś pamiętam absolutnie niezwykłą szkołę w Islandii. Miałam wrażenie, że przeniosłam się w czasie – o jakieś 200 lat do przodu! – śmieje się.

Tym, co wywarło na nauczycielce największe wrażenie, był brak sal lekcyjnych – uczniowie wszystkich klas pracowali na wspólnej otwartej przestrzeni. Byli co prawda podzieleni na grupy, ale mogli dość swobodnie przemieszczać się od klasy do klasy. Druga rzecz, która zachwyliła wszystkich polskich nauczycieli to postawienie w edukacji specjalnej na kontakt z przyrodą. – Nie było tam wielkich, kolorowych, atestowanych placów zabaw – wspomina koordynatorka. – Czasem wystarczyło natomiast trochę liści, drewniane elementy: skrzynki, łyżki itp. – i już była świetna zabawa!

Islandczycy przodują też w nowoczesnych rozwiązaniach technologicznych, dysponują imponującym z polskiej perspektywy wyposażeniem szkolnym, m.in. elektronicznym i multimedialnym. – Tego nie będzie nam łatwo nadgonić – mówi Nina Szewczak. – Ale z drugiej strony, to właśnie te wyjazdy uświadomiły mi, że istnieje wiele pomysłów i innowacyjnych rozwiązań, które można wdrożyć już teraz, i to stosunkowo niskim kosztem. Zrozumiałam, że w wielu obszarach wcale nie trzeba czekać tych 200 lat, żeby coś się zmieniło, nawet jeśli nie dysponujemy takim budżetem, jak Islandczycy.

Małe kroki, które przynoszą duże zmiany

Inspiracje zaczerpnięte ze wszystkich trzech wizyt – islandzkiej, angielskiej i hiszpańskiej – skłoniły nauczycieli SOSW do zorganizowania uczniom znacznie bardziej przyjaznej przestrzeni szkolnej. Na korytarzach placówki pojawiły się pufy i materace umożliwiające wygodny wypoczynek. Na ścianach zawisły tablice do rysowania, na których dzieci w przerwach mogą dawać ujście twórczej energii. Obok szkolnego boiska zaaranżowano teren rekreacyjny, w którego tworzenie zostali włączeni również uczniowie i ich rodzice. – Połączyliśmy przyjemne z pożytecznym – mówi Nina Szewczak – Zorganizowanie tej przestrzeni dało wszystkim bardzo dużo frajdy – dodaje. Udało się pozyskać drewniane ławy i stoły do nauki na świeżym powietrzu, a ze zużytych opon, skrzynek i desek uczniowie zbudowali piękne kwietniki i dekoracje. Zaplanowano także stworzenie ścieżki sensorycznej.

W rzeczywistość szkolną wprowadzono więcej innowacji, które znacznie podniosły jakość codziennego funkcjonowania zarówno dzieci, jak i całej placówki. Jedną z nich to upowszechnienie na szeroką skalę systemu znaków Makaton – brytyjskiego programu komunikacji alternatywnej opartej na gestach, obrazkach i symbolach. Makaton pozwala w stosunkowo prosty sposób porozumieć się z osobami niemówiącymi. Dlatego też postanowiono nauczyć go pozostałe dzieci (te niemające problemów z mówieniem), tak aby mogły nawiązywać kontakt, a nawet zaprzyjaźniać się z dziećmi niemówiącymi. Symbolami z Makatonu oznakowano też całą szkołę, a dla nauczycieli, rodziców i lokalnej społeczności (pielęgniarek, policjantów, straży pożarnej) zorganizowano specjalne kursy z podstaw tego języka.

Długotrwałe rezultaty

Projekt już w czasie jego trwania przyniósł wiele pozytywnych skutków. Szkoła wdrożyła nowe sposoby działania i sięgnęła po nowatorskie metody edukacji i pracy z osobami niepełnosprawnymi. Wszystkie te nowości spotkały się z ogromnym entuzjazmem ze strony podopiecznych placówki. Wprowadzono m.in. zajęcia z arteterapii, sensoplastyki, zaczęto prowadzić treningi umiejętności społecznych i korzystać z technik relaksacyjnych. Uruchomiono program „LEGO na start” i felinoterapię. Znacznie więcej osób zainteresowało się również platformą eTwinning – nauczyciele zaczęli tworzyć z jej pomocą własne projekty i korzystać z możliwości doskonalenia online.

O wartości projektu świadczą jednak również te rezultaty, które pojawiły się już po jego zakończeniu. Wśród najważniejszych koordynatorka wymienia wyjazd uczniów szkoły zawodowej, należącej do Ośrodka, na praktyki gastronomiczne do Hiszpanii.

– Gdyby nie nasze wcześniejsze dobre doświadczenia z mobilności i odwaga, jakiej wtedy nabraliśmy, do wyjazdu uczniów na praktyki pewnie by nie doszło – opowiada. – A tymczasem pojechali i myślę, że dla wielu z nich była to prawdziwa przygoda życia. A dla nas – wielka duma i radość z tego, jak świetnie tam sobie poradzili – uśmiecha się Nina Szewczak.

Daria Nawrot – korespondentka FRSE

Bibliografia

- Booth, T. i Ainscow, M. (2002). *Index for Inclusion: Developing Learning and Participation in Schools*. Bristol: Centre for Studies on Inclusive Education.
- Chrzanowska, I. i Szumski, G. (2019). *Edukacja włączająca w przedszkolu i szkole*. Warszawa: Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji.
- *Daj się odnaleźć. Narzędzia prawne i techniczne do upowszechniania rezultatów w projektach edukacyjnych* (2017). Warszawa: Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji.
- *DigComp: Europejskie Ramy Kompetencji Cyfrowych* (b.r.), www.digcomp.pl [dostęp: 27.09.2021].
- Domagała-Zyśk, E. (2015). *Projektowanie uniwersalne w edukacji osób z wadą słuchu*. W: M. Nowak, E. Stoch, B. Borowska (red.), *Z problematyki teatrologii i pedagogiki*. Lublin: Wydawnictwo KUL.
- Domagała-Zyśk, E. (2017). *Zapisywanie symultaniczne – adekwatna forma wspierania edukacji, pracy oraz udziału w życiu społecznym i kulturalnym osób niesłyszących i słabosłyszących*, „Lubelski Rocznik Pedagogiczny”, 2, s. 105–114.
- Domagała-Zyśk, E. (2017). *Notatki jako forma wsparcia edukacji studentów i uczniów niesłyszących i słabosłyszących*, „Niepełnosprawność – Zagadnienia, Problemy, Rozwiązania”, 2(23), s. 53–66.
- Domagała-Zyśk, E. (2018). *Integral Development of Students with Special Educational Needs in Inclusive Education from a Personalistic Perspective*, „Paedagogia Christiana”, 2(42), s. 181–194.
- Domagała-Zyśk, E. (2018). *Racjonalne dostosowania i modyfikacje w edukacji uczniów mających specjalne potrzeby edukacyjne*. W: S.M. Kwiatkowski (red.), *Kompetencje przyszłości*. Warszawa: Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji.
- Domagała-Zyśk, E. (2019). *Projektowanie uniwersalne w inkluzyjnej edukacji uczniów ze spektrum autyzmu. Strategie i rekomendacje*. W: A. Prokopiak (red.), *Osoby ze spektrum autyzmu w biegu życia*. Lublin: Wydawnictwo UMCS.

- Domagała-Zyśk, E. (2021). *Model projektowania uniwersalnego w akademickiej edukacji inkluzyjnej. Strategie i rekomendacje*. W: E. Domagała-Zyśk, A. Borowicz, R. Kołodziejczyk i K. Martynowska (red.), *Oblicza życia. Księga Jubileuszowa Profesor Doroty Kornas-Bieli*. Lublin: Wydawnictwo Episteme.
- *EDUinspiracje. Konkurs* (2020). Warszawa; Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji.
- *Edukacja cyfrowa w szkołach w Europie. Raport Eurydice* (2020). Warszawa: Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji.
- European Education Area (b.r.), ec.europa.eu/education/education-in-the-eu/european-education-area_en [dostęp: 27.09.2021].
- *Europejski Zielony Ład. Realizacja naszych celów*, ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/pl/fs_21_3688 [dostęp: 27.09.2021].
- Fijałkowska, A. i in. (2018). *Od potrzeby do koncepcji projektu – Erasmus+ edukacja szkolna. Przewodnik dla szkół*, Warszawa: Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji.
- Fila, J. i in. (2021). *Nauczyciele w sieci. Raport z badania użytkowników platformy eTwinning*. Warszawa: Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, www.frse.org.pl/brepo/panel_repo_files/2021/06/23/obppow/nauczyciele-w-sieci-online.pdf [dostęp: 27.09.2021].
- Gelb, M.J. (2019). *Myśleć jak Leonardo da Vinci. Siedem kroków do genialności na co dzień*. Poznań: Dom Wydawniczy Rebis.
- Grymuza, E. (2020). *Poza schematem. Laureaci konkursu European Language Label 2017–2020*. Warszawa: Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji.
- *How to transform your educational institution* (b.r.), hospitalityinsights.ehl.edu/digital-education-transformation [dostęp: 27.09.2021].
- Komisja Europejska (2021). *Zalecenie Rady w sprawie kształcenia mieszanego na rzecz wysokiej jakości szkolnictwa podstawowego i średniego sprzyjającego włączeniu społecznemu*, eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52021DCo455&from=EN [dostęp: 1.09.2021].

- Komisja Europejska (2019). *Compendium of 2019. European Language Label Projects*, op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/276c4d9e-433c-11eb-b27b-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-180951865 [dostęp: 1.09.2021].
- *Konwencja ONZ o prawach osób niepełnosprawnych* (2006), www.unic.un.org.pl/dokumenty/Konwencja_Praw_Osob_Niepelnosprawnych.pdf [dostęp: 1.09.2021].
- *Learning about the European Union* (2020), ec.europa.eu/education/news/jan-amos-comenius-prize-winners-announced_en [dostęp: 1.09.2021].
- Noszczyk, M. (2020). *Jaka edukacja ekologiczna dziś dla nastolatków?*, www.wwf.pl/aktualnosc/jaka-edukacja-ekologiczna-dzis-dla-nastolatkow [dostęp: 27.09.2021].
- Oettingen, G. (2017). *WOOP. Skuteczna metoda osiągnięcia celów*. Sopot: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.
- *Podziel się sukcesem! Upowszechnianie rezultatów w projektach edukacyjnych* (2015). Warszawa: Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji.
- *Przekształcamy nasz świat: Agenda na rzecz zrównoważonego rozwoju do roku 2030. Cel 4: Zapewnić wszystkim edukację wysokiej jakości oraz promować uczenie się przez całe życie* (2019), www.un.org.pl/cel4 [dostęp: 27.09.2021].
- *Przewodnik po programie Erasmus+* (2021), erasmus-plus.ec.europa.eu/document/erasmus-programme-guide-2021 [dostęp: 16.11.2021].
- Rada Unii Europejskiej (2020). *Plan działania w dziedzinie edukacji cyfrowej na lata 2021–2027. Nowe podejście do kształcenia i szkolenia w epoce cyfrowej*, eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020DC0624&from=EN [dostęp: 27.09.2021].
- Ridley-Duff, R. (2018). *Methodology for Creating a FairShares Lab*, doi: 10.13140/RG.2.2.1146150404
- School Education Gateway (2020). *Blended Learning in School Education: Guidelines for the Start of the Academic Year 2020/2021*, www.schooleducationgateway.eu/en/pub/resources/publications/blended-learning-guidelines.htm [dostęp: 27.09.2021].
- Specjalny Eurobarometr 513 (2021). *Zmiany klimatyczne*, europa.eu/eurobarometer/api/deliverable/download/file?deliverableId=75861 [dostęp: 27.09.2021].

- *Strategia Unii Europejskiej na rzecz młodzieży na lata 2019–2027. Cel 10: Zrównoważona zielona Europa* (2018), eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:42018Y1218(01)&from=EN [dostęp: 27.09.2021].
- Torończak, E. (2011). *Metoda projektu edukacyjnego w procesie kształcenia*. W: M. Szpotowicz (red.), *Europejski wymiar edukacji – program Comenius w Polsce*. Warszawa: Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, s. 11–29.
- Ustawa Prawo oświatowe (2019). Ustawa z 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (tekst jedn. Dz.U. z 2019 r. poz. 1148 ze zm.) – art. 1 pkt 18, art. 55 ust. 1 pkt 4, art. 68 ust. 1 pkt 9, art. 86 ust. 1.
- Wilczenski, F. (2014). *Creating Positive and Powerful Inclusive Pedagogy. Integrating Service Learning and Universal Design*, „Człowiek – Niepełnosprawność – Społeczeństwo”, 4(26), s. 19–28.
- World Economic Forum (2020). *Schools of the Future. Defining New Models of Education for the Fourth Industrial Revolution*, www.weforum.org/reports/schools-of-the-future-defining-new-models-of-education-for-the-fourth-industrial-revolution [dostęp: 27.09.2021].
- Żółkowska, T. (2016). *Uniwersalne projektowanie przestrzeni osób z niepełnosprawnością*, „Niepełnosprawność – Dyskursy Pedagogiki Specjalnej”, 21, s. 66–77.

Home

Home

Publikacja *Standardy jakości Erasmus w praktyce. Edukacja szkolna* jest przeznaczona dla beneficjentów programu Erasmus+ i ma na celu przekazanie im informacji na temat najnowszych priorytetów i oferty tego programu na lata 2021–2027 w sektorze Edukacja szkolna. Zebrano w niej analizy, interpretacje i porady praktyczne w zakresie prowadzenia projektów, pozwalające zapewnić działaniom realizowanym w ramach programu zgodność z tzw. Standardami jakości Erasmus. To sformułowane przez Komisję Europejską priorytety horyzontalne, czyli najważniejsze wyzwania stojące przed edukacją na terytorium Unii Europejskiej w latach 2021–2027.

W książce eksperci i dotychczasowi beneficjenci programu wraz z pracownikami Fundacji Rozwoju Systemu Edukacji (FRSE) – Narodowej Agencji Programu Erasmus+ i Europejskiego Korpusu Solidarności objaśniają Czytelnikom, w jaki sposób korzystać z doświadczeń zdobytych także we wcześniejszej edycji programu.

